

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204805

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No T 82 894 B. Accession No. T 2342

Author సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి -

Title భక్త కుమారిలు. 1933

This book should be returned on or before the date last marked below

కృతి స మ ర్పణ ము

శా శ్రీవావిల్లమహాస్వయం బవనిదా జెన్నాఱువిఖ్యాతమై
 భూవంద్యంబునునై బుధానుయుతమై పుణ్యక్రియారాశిమై
 సేవాతోషితపార్వతీశ చరణార్చిర్దీప్తి సౌలస్థలం
 బై వేదాగమసంపతద్వినతశిష్యానీక వాచాలమై !

శా ఆమాన్యాస్వయక్షీర రాశనుదయం బన్యో శశాంకుండు నా
 గామస్వామిబుధేంద్రుఁ డాశ్రితబుధారాముండు గీర్వాణవా
 గ్రామాంధ్రాజ్యముఖలలామలభువిఁ రంజిల్లఁగాఁజేయ శ్రీ
 రాముండే యవతారిమందె ననఁగ్ బ్రాంచద్బుధారాముడై !

ఉ రూపము వీడి సద్గుణసురూపముఁబాసి యలంక్రియాదులఁ
 దాపముతోడ నీగి గళితప్రవిభోధయు నౌ సరస్వతీ
 బ్రాపితశోభగాఁ విబుధభాస్వరగాఁ స్వరగా నొనర్పఁగా
 నీపరిజన్తమందెఁ బరమేశుండు రామబుధేంద్రనాముడై

మ ఉదయం బొందెను తత్పుణీవిమలగర్భోద్ధీపదీప్తిఁ బ్రదీ
 పదశఁమిఁజిగులెందు శేఖరుండు గీర్వాణాంధ్రగీరాంగ్లశా
 రదఁగై సేయఁగ దివ్యకర్తి సుగుణోస్థిసానుసంస్కృతి సు
 విదహృద్యాంచిత వేంకటేశ్వరప్రభావిద్యోతనస్ఫుర్తితోన్ !

సీ సర్వకళోల్లాససారస్వతముఁ బెంచె

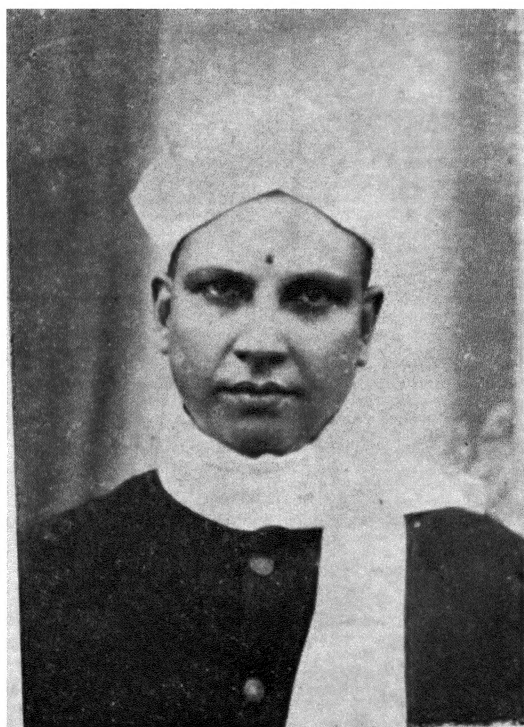
సద్గంధ ప్రకటన సరణి నెవఁడు

పచ్చయప్పసుకళావాసాధి పతియాచు

బీదవిద్యాధులఁ బెంచె నెవఁడు

గౌరవన్యాయాధికారిపదంబునఁ

జనులఁ బుత్రులబోలె మనిచె నెవఁడు

కృపిణి :
శ్రీవావిల్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలు

సీరియు శారదయుఁ దన్నిరువంకలను గొల్ప
గర్వవిహీనతఁ గ్రాలెనెవఁడు

గీ. అట్టిసుగుణఖనికే బ్రథానంతఃపుణికి
దీనతరణికి నిగమానుధీసరణికి
శాంతిధనికి సౌశీల్యరసాంబుధునికి
వేంకటేశ్వరశాస్త్రికి విమలమతికి

గీ. అంకిత మొనర్తు సురుచిరయశము నొసఁగు
పుణ్యచరితంబు భక్తిసంపూరితంబు
అతుల్యైశ్వర్యదాయకమా గుణేల
నామకావ్యకన్యక హరి ప్రేమ కెలయ !

గీ. పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిసంపూజ్యకర్త
చిరతరైశ్వర్యపదపులు చెలఁగుఁగాత !
మాయురారోగ్యవిభవంబు లలఁగుఁగాత !
ధరణి వావిళ్ల వేంకటేశ్వరుల కెపుడు !

గీ. కృతికితోధికాదరణ శ్రీకృష్ణభక్త
ధర్మనిష్ఠయు ధనయశోధాన్యపుష్టి
కావ్యపోషణ భోగభాగ్యంబులంది
యలరు గావుత సర్వసన్తాన్యుడగుచు !

చెన్నపురి }
5.8.33

బళ్లారి పండిత కే సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి,
రచయిత.

తొలి పలుకు

మిత్రప్రేరణముచే రచియింపబడిన యీ భక్తిమాల (సుధాను) నాటకిము బ్రహ్మ (బరింగ) పురమున కిశేష్ట గారగు మ.రా.శ్రీ, భాస్కర రావు నాయడుగారి సమక్షమునను, ప్రతిభాత్మక రగ్రామజానపదము లందును జమిందారుల విద్యాధికుల - పత్రకాధికారులనుమీసను ఖేలన మొనర్పబడి వారిమన్న నపూర్వక ప్రశంసావాక్యములందుండితి పామరజనసమాదరణపడిన పత్రకారాజములపొగడ్తుండనది

భాగవతమున నత్యుక్తముగ నెల్లంబడినకథను స్వగోసికిభా సరణికి విరుద్ధములకాక కాలదేశపాత్రచిత్త్యకావ్యములను భంగ మాపాదించని మనోహరకల్పనలతో కవి పని ప్నదనియు నటుముగ రచించెను

నారదునితో కులలుడూ 'దినము ప్రతి కాలమున' యనుచు తనవృత్తిని వచించినట్లు ప్రథమరంగమునూడి శతపాదనిరూప్తాన రంగము ముగియువఱకును నొక్కదినమున—ప్రాతఃకాలమునూడి సాయంత్రమువఱకు ప్రార్థనలైసవిషయములు—కవికల్పనయంతయు, నభివర్ణితములగుట చదవకు లెఱుంగఁగలరే!

ప్రప్రథమననె 'హరియ నాకు ప్రభుండు' యిత్యాదియన్నత భక్తితత్వబిజములనాటి కొన్ని నిమిషములలో— మొదలముగ నే— తనయునియాకేలబాధ కోర్కొన పిలవఁగ నాచి గుంచించి, తెఱంగున 'దాదాపుత్రాద్యభిమానమున సుపూర్ణముగ బయకుండు ట'యు చూపి, కవికుచేలనిపాత్రను ప్రతీకాదేశవిధభక్తసోపాన ముల నధిరోపింపఁజేసి, సర్వమును శ్రీకృష్ణమయముగ గాంచు తన్నయతాదాత్మ్యాదులచిత్రించి, భక్తిజ్ఞానసోపానములచే ముక్తి దాయకమగుట వర్ణించియున్నాడు.

కల్పితపాత్రలలో ప్రముఖ్యములగుసరోజినీకరటకులసృష్టియు శ్రీకృష్ణవిద్వేషియు సమకాలికుఁడును నగుశిశుపాలునిం దను సంఘానించుటయు కుచేలునినిష్కామత్వజ్ఞానవైరాగ్యశాంతములపోషణకు సాధనములగుచున్నవి బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడును పరమవైరాగ్యశిరోమణియునగు నారదుఁ డీనాటకమునమాత్రము కవివర్మలయలంకారచమత్కృతిభాగ్యమునకలగిన తనకలహాశనత్వమును మాని శ్రీకృష్ణలీలాకర్తసూత్రధారిత్వమును ఎఱిపించి కుచేలునిభక్తిజ్ఞానాభివృద్ధిని లోకదర్పణమున ప్రతిఫలించఁజేయువిమర్శకస్థాన మలంకరించు తెంతయు ముదాపహము

ఆత్మీయలావణ్యశృంగారగర్వము లొకవంక నీడ్చుచుండ—
పూర్వార్జితపుసుకృతకర్తనీజములు హృదయమున దాగి పల్లవించి భక్తిజ్ఞానఫలము లొసంగ నుంకించుచుండ, సత్యావాదమును సమర్థింప నేతెంచినమోహిని, కుచేలుని జితేంద్రియత్వనిష్కామత్వాదుల ప్రకాశింపఁజేసి స్థూలదృష్టికి పరాజితమైనట్లు గోచరించెడిని కాని, పూర్వరంగమున వైశ్వర్యము మోక్షసాధకమనుసత్యావాదము నొకవిధముగ సమర్థించి, నదియు పారంపర్యమోక్షసాధకమగుట నిర్వచించి కుచేలునియైశ్వర్యప్రాప్తితో నేకభవించుచున్నదని వచించి విరమించువాఁడ !

కాకినాడ }
15-8-33 }

అధవిధేయుఁడు,
కే బాలసరస్వతి, బి యే , బి యల్

నాంది

శా శ్రీసంధిల్లగ దుక్కిణీసహితుడై శ్రీమత్కుచేరింతరో
 ద్భాసుల్ వేయడుసుల్ భుజింప ముఖిఁద్దగబందు బ్రహ్మాండసం
 వాసంబున్ గని విస్మయభ్రమనసాపాస్త్రక్రథోద్విగ్నయా
 శ్రీసత్యాసతి నవ్వు శౌరిరుచిరస్తేరంబు మచ్చోముతన్ !

నాచేరచియింపబడి ప్రకటింపబడిన యీ భక్తిగీతం (సుధామ్)
 యనునాటకమునకు గల సర్వస్వాతిగ్రహములు నామధేయమున్నవి
 కాన, దీనిని భాషాంతరికరింపఁజేయునన్నను, అన మొదలైనవలయు
 నన్నను, సినిమాకళగనుకయోగింపఁజేయునన్నను, ప్రచురింపఁగలయు
 నన్నను నాయనుమతిని వ్రాతమూలమునపొందఁజాలఁగలుగు అటుగాక
 స్వతంత్రించినవారలు నానష్టమునకు న్యాయసభలసివిలుకమినలు
 చర్యలకును పాత్రులగుదురు

చెన్నపురి }
 5.8.1933.

బల్లారి పండిత కే సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

రాజపోషకులు.

మ రాశ్రీ, వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు,
తండినూర్పేట, చెన్నపురి

„ శౌరవనీయులు (అవరమిల్)
బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డిగారు,
శాసనసభాధ్యక్షులు, చెన్నపురి.

„ దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు,
ఆంధ్రప్రదేశ్ కాశీపతి, చెన్నపురి.

„ రేబాల పట్టాభిరామరెడ్డిగారు,
జమిందారు, నెల్లూరు

„ లచ్చంద్రగారు, ప్రొప్రయిటరు,
తోటబల్లివరైరా ఎట్టేట్టు, కాశీనాథ

„ దివానుబహదూరు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణ
మూర్తి నాయుడుగారు,
కాశీనాథ.

శ్రీ భక్తకుచేలనాటకము.

పూర్వరంగము - ద్వారక

[శ్రీరక్తిణియంతఃపురము - రుక్తిణి తులసిపూజచేయుచుండును. బ్రాహ్మణులు
మంత్రములు చదువుచుండురు. ప్రవేశము సత్యాకృష్ణ
లిరువైపులనుండి, సత్యహాహాస కృష్ణుఁ డాఁ]

కృష్ణ — ప్రేయసీ! సత్యా! చూచిలే! నీసోదరి రుక్తిణి నిర్మలభక్తి
యోగమహామహిమను!

మ అదె కంటే! కను లద్ధమిలితములై యూనందమున్ దెల్పు మేల్
వదనాంభోజము భక్తియోగమహిమన్ పైసిన చాటంగ స
మ్మదబాహ్మవలీ చెక్కుటద్దములసొంపున్ రంగ నంగంబును
త్పదమై దోప యఖండభక్తివశయా వైదర్భిని భామినీ!

[రుక్తిణి సత్యాకృష్ణులపుష్పగంధాదుల నర్చించి]

రుక్తి — ధన్యాస్తి! ధన్యాస్తి! నాథా! సర్వతపములకును, సర్వవ్రత
ములకును, ఫలభూతుడవు నీవకావా! అట్ల నీవు నాసోదరి
సాత్రాజితితో నిందు విచ్చేయుటచే నేనంతయు కృతార్థ
నైతి!

సత్య — సోదరి! మహాదైశ్వర్యవిరాజితులగువారి కీవ్రతములేల?
తపములేల? సర్వాభీష్టముల సమకూర్పు సుపదయేకదా కార
ణము!

సీ చెలికాండ్ర పెక్కండ్ర చేర్చును నొవేళ
 యతుల యోగుల నెంతో యాదరించు
 యజ్ఞ మాగాదుల నమరుల తనియించు
 దీనుల రోగుల తివిరిబోచు
 ప్రచల దన్నాతురప్రజల తా పోషించు
 సూరిజనావళి గారవించు
 నతిథుల నభ్యాగతాంధుల వెలయించు
 దేవతీర్థార్చనదీప్తి బెంచు

గీ సుఖసమానందశాంతిసంశుభము లొసంగు
 చింత నణగించు సత్కీర్తి సంతరించు
 గుణము లలరించు స్వరోగ మెనసి బెంచు
 ధరణి మైశ్వర్యమే యెందు తారకంబు!

దుక్తి — సోదరీ! రాగ ద్వేషాద్యత్పాదనకారణములై నిఖిలానర్థమూల
 కందములై న సంపద లెన్నటికైన మోక్షైకసాధనములగునా?

సీ కన్నులుండియు సూరిజనుల కానంగ నీదు
 శ్రోతముండియు హితసూక్తి వినదు
 దుండగీడులజేర్చి దుండగంబులగూర్చు
 దోసంబు నీసు దుర్బుద్ధి బెంచు
 గరువంబు పరుసంబు దురభిమానము బెంచు
 జపతపాదులయందు శ్రద్ధ నొంచు
 విషయాభిలాషల వెలయించు దరిమించు
 భోగరోగాభుల పాలుపు నించు

గీ యిహమె మోక్షమంచనుబుద్ధి నెలమి బెంచు
 పాపతతి బెంచు గురుదైవభక్తి నొంచు
 కాంచ సంపదయే పాపకారణంబు
 నిరయమార్గంబు నీచంబు నిందితంబు

సంపదలయందలి విరక్తియే పరమవైరాగ్యమునకు కారణమగుచుండ సంపదలే తారకములగునా?

సత్య — 'వైరాగ్యము వైరాగ్య' మనియెదవు కాని యావైరాగ్యము పాత్ర మూరకవచ్చునా? సర్వైహికసంపదల నవారిగ ననుభవించి విసికి వేసరినది యిందువైరాగ్య ములవడును!

రుక్మి — సంపదల ననుభవించినకాని వైరాగ్య ములవడదనియా నీయభిప్రాయము? అయిన సత్యా! పుట్టినప్పటినుండి యడవులయందే వసించుతాళసులకు సత్వగుణ మెట్లుండియో?

సత్య — సంపదలచవి చూడకుండుటచే.

కృష్ణ — (స్వగ) భలే! ఈమధ్యయవానిములును నొనానిల్పమున ననుగుణములుగనున్నవి ఈభక్తి గీతనాటమునకు నారదాని పాత్రయే తక్కువ!

సత్య — పోవనిమ్ము! ఈవైరాగ్యపుష్పముచ్చునుండి జగమున కేమిలాభము? దాన మొనర్పగలరా? ధర్మము చేయగలరా? అంతయే? సిరి రేడినిముఠిగనుచున్న యాశ్రీహరిసైతము సిరుల గాంచి యైశ్వర్యమును తిలకించి గుఱులు, కిగి నజ్రమయకిరిటమనియా, వణిగుయ కేయూగమునియా, వరతవణి కుండలములనియా, ఘన సారకస్తూరి క చందనచర్చులనియా, పట్టు పీతాంబరములనియా, తుదకు దక్షిణలనియా, కరుణసంపదల కాసింపరా? శంకరుడు తాను భిక్షుమధై నను కట్టించి గొట్టో మహాధనసంపన్నుడగు నుజేలనిచెలిమి సుపారింపరా?

రుక్మి — ఈయైశ్వర్యపిశాచములన్నియు భోగకరాయణలమానసముల బాధించును కాని—

సత్య — ఏమీ! ఏమీ! నేను భోగకరాయణనా! దుష్కర్మదులమాని, కపటవైరాగ్యముబూను నీవు లోకవంచకపరాయణవా! నాథా! నాథా! వినుచున్నాడవా?

కృష్ణ — (స్వగ) ఇప్పుడు గ్రంథము రసవత్తరఘట్టములోనికిదిగినది

సత్య — ఏమి! నాథా! వినుచున్నాడవా?

కృష్ణ — ఆ వినుచునేయున్నాడను!

సత్య — వినుచున్నాడవా! అయిన నేను భోగపరాయణనా!

కృష్ణ — నీవు భోగపరాయణవా! భోగాధిదేవత వగుదువుగాక!

రుక్మి — నాథా! భక్తివైరాగ్యములు కపటములా?

కృష్ణ — కావు కావు! రుక్మిణీ!

మ. మది యామాధవుమూర్తిపై నిలపి కామక్రోధలోభాదిదు

ర్షదముల్ వీడి తనూజదారహితసంబంధంబు పోనాడి దు

స్పదవైరాగ్యము బూని సర్వమును తత్సారూప్యతకా గాంచు స

ముదభక్తాలికి యింటకిల్పకములై మోసోదు లొప్పారవే!

లోకమున భక్తివైరాగ్యములే శారకములు! ఎవరేమన్న నేమి

సత్య — ఎవరేమన్న నేమి? — అయిన నామాట లంతనిస్సారములా!

కృష్ణ — బేలా! పేదవచనములైన నొకపరి నిస్సారములైన కావచ్చును.

కాని, సత్యభామావచనముల నిస్సారములను ధైర్యశాలి

యెవడు? (లోన-౧ అనుబంధములోనిచరణము) అదే! నారద

మానీంద్రుడు వచ్చుచున్నట్లున్నది?

[ప్రవేశ: నారదుడు—అనుబంధము ౧]

కృష్ణ — సంయమింద్రా! అభివాదనములు! విచ్ఛేయము! ఈవీత
మలంకరింపుము

నార — వాసుదేవమూర్తి! మంగళమగుగాక!

రుక్మి — మునీంద్రా! నమస్కరించుదాన!

నార. — కిల్యాణమస్తు! అభీష్టసిద్ధిరస్తు! (సత్య నమస్కరింప) భర్తు

(కృష్ణారుక్మిణుల తిలకించి) యిష్టార్థసిద్ధిరస్తు! ఏమిది, నేడు శ్రీ

కృష్ణమూర్తి యొకవైపు, సత్యభామా కోపారుణితవదనకమలముచేతను మఱియొకవైపు, రుక్మిణీనిర్మలసాత్వికవదనసితాంభోజముచేతను నొక్కపరియే పూజింపఁబడుచున్నాఁడు! సత్యాదేవీ! సమస్తసంపదైశ్వర్యములచే సకలశిరోమాన్యవై విలసిల్లు నీవు మముఁబోలు వై రాగ్యధనులకునైతిము పూజనీయపుకావా?

సత్య — మునీంద్రా! నేను కపటవేషధారిణిని! భోగిపరాయణను! తుచ్ఛతరసంపదలున్న నేమి మోక్షాదిసద్గతులకుదూరను!

నార — (స్వగ) ఓహో! యిదియా విషయము! ఇది శ్రీకృష్ణునివినోదలీల! దీనిచే నాసర్వేశ్వగుఁ డెవ్వని సుద్ధరింపఁదలఁచెనో! కావుననే యావీలామానుషవిగ్రహుఁడు నాకల్పమాత్రమున నన్నిందువచ్చునట్లొనర్చె! కాని మ్మీవీలానాటకమున నాపాత్రనే నభినయితు! (ప్రకా) ఏమి! సత్యాదేవీ! శ్రీకృష్ణుని ప్రేమిపాత్రవై, అష్టభార్యలలోనెల్ల మేల్బొలిపిగునిన్ను 'భోగపరాయణ' యన సాహసించినవా రెవరు?

సత్య — ఇంకెవరు? పాపసభక్తయోగమహామహిమోపేతలగు రుక్మిణీదేవిగారే!

రుక్మి — (నారదుఁడు రుక్మిణివైపుచూడ) మహర్షిచంద్రమా! నాసోదరి పరమవైరాగ్యధనుల వైశ్వర్యలోభమున ముంచి, జయించెదనని పట్టుపట్టి కుమార్గమున సంచరించుచున్నదే యని చింతించుచున్నదాన కాని—

సత్య — ఏమీ! నేను కుమార్గమున సంచరించుచున్నానా! నీవు చాల కుమార్గమున సంచరించుచున్నదానవు కాఁబోలు! ఏమియహంకార మిది! ఏమిగర్వ మిది! ఇది నీతప్పుకాదు—

నార.—ఔను! ఔను! ఇది నిక్కముగ వాసుదేవమూర్తిదే తప్ప!
కాని, సత్యాదేవీ!

గీ మణుల నై సర్గకాంతు లమరినను నవి
సాన బెట్టిన కాని విస్ఫారకాంతి
నందనట్లు యెంతచతురవైన రుక్మి
ణికిడ భక్తిబోధ నొకింత నేర్వవలయు!

సత్య — ఔరా! నారదా! యీసత్య నింత చులకనచేతువే! ఔను!
నిన్నేల యనపలయు యాంజ్ఞీవము భరించి, లాలించి, పాలింప
వలసిననాథుడే పరులు - పెటవారు, చులకనచేసి, ధిక్కరించి
నిందావాక్యములాడుచుండ ప్రత్యక్షముగనుండియు బధిరుని
మాడ్కి, నిశ్చేతనునికరిణి, కిడలక - మెడలకుండిన నేనందఱి
కీని చులకనకానా! నాథా! మాటాడవా! నీకింత కను
ప్రేరేపన యీసత్య యింకేల యిందుండవలయు! (పోబోవ -
ఆప)

కృష్ణ — సత్యా! శాంతింపుము! శాంతింపుము!

గీ ప్రళయపవమానుధాని సైపంగవచ్చు
సారదానందోశ్మక్తి సైపవచ్చు
ప్రేమమోహప్రపూర్ణసంవేతమైన
సత్యకింగల్వపాలికెంపు సైపనగునె!

నార — తొలుత నిరసించి, పిదప శాంతివహింపుమన్న నేమిప్రయో
జనము!

సత్య — ఈదేవి - యీధర్మోపదేశపుపట్టపుదేవిమాటలే ప్రమాణము
లామెగా! ఔను! ఏలకావు? మీరందఱు భక్తియోగ
సంపన్నులు! వైరాగ్యధనులు! ఇక నేనొక్క తెనుకదా!
కపటవేషధారిణిని.

రుక్మి — సోదరీ ! శాంతింపుము ! కామినులు పతిభక్తిగూడనిలయు
గాక.

సత్య — అదిగో ! మఱల భక్తియనుచున్నావు ! భక్తివలన నేమి
లాభము ?

నార — నిక్కము ! భక్తివలన నేమిలాభము ! పాపము కుచేలుడు
శ్రీకృష్ణునకు బాల్యమిత్రుడుకాడా ? నిశ్చలతరభక్తియు
తుడుకాడా ? అతనికి భక్తివలన నేమిలాభము లభించె ?
ఆకటమాడుచున్న భార్యాపుత్రులపోషింపఁగలగెనా ! యజ్ఞ
యాగాదిక్రియల నొనర్చి పుణ్యమార్జింపఁగలెనా !

నీ జిర్ణమా శతపరిచ్ఛిద్ర చేలమెగాక
సతికైన మంచినస్త్రములు లేవు !
దిన మర్థకడుపుభోజనమెగా కొకనాడు
కడుపార భుజియించి కానఁ డెందు;
కాయంబు గాసిల కటిక నేల పరుండు

తేగాని పాన్పుల నెఱుంగఁ డెందు !
శిథిలమై యెప్పుడో శిరమునఁ బడుగుటీ
రమెగాక దివ్యహర్ష్యములు లేవు
గీ యింట నిర్వదేధుఁడుపిల్ల లేడ్చు భవసులు
స్వస్తికాగ మంగళసూత్రభాగ్యమాత్ర
విభవయా భార్యతో కుచేల విప్రవసుడు
వరలుచున్నాడు మాధవభక్తుఁ డగుచు !

రుక్మి — మునీంద్రా ! భక్తుడైనమాత్రమున కుచేలుడు పురాకృత
కర్త ననుభవింపవలదా !

సత్య — అట్టిచో భక్తియేల ? భక్తి మానవులపురాకృతకర్తానుభవము
నుండి తప్పించునా ? దానధర్మములచేయించి పుణ్యలోకములకు
దారికల్పించునా ?

నార.—దీనిని శ్రీకృష్ణమూర్తియే నిర్ధరింపవలయు! వాసుదేవమూర్తి!
 వింటివికదా యుభయవాదముల! ఇందేదియు త్తమము!

కృష్ణ — ఈయుభయవాదములును నాకెంతయు మనోహరక్రీడా
 విలాసములే! ఈవాదములే కుచేలునిభక్తినాటకమునకు నాంది
 కాంగలవు పిదప మీకే తెలియఁగలదు!

సత్య.—తెలియుటేమి? తెలిసియేయున్నది? 'కృష్ణా! కృష్ణా!' యని
 కనులుమూసుకొని జపమొనర్చినందుకు కడుపునిండ యాహార
 మైన లేక పోవుటయే కాఁబోలు భక్తికి ప్రతిఫలము ఇదొక్కటి
 చాలదా లోకమున భక్తికన్న వైశ్వర్యమే యుత్తమమని
 చాటుటకు!

నార — ఔను! నిక్కముగ చాలును సత్యాదేవీ! లోకమున ధర్మ
 సంస్థాపనాచార్యులన్న నీవే!

సత్య — నారదమునీంద్రా! ఇపుడు నీవు తత్వవేత్తచనుట సంగీకరిం
 చితి! విచ్చేయుము మందిరాభ్యంతరమునకు! సోదరీ! యిది
 యేమి యిట్టి మహర్షిచంద్రుఁ డరుదెంచియుండ యర్హమగు
 పూజాద్యుపచారముల సలుపక మసలుట భావ్యమా! నాథా!
 విచ్చేయరా! (కృష్ణ - రుక్మిణి - సత్యులు నిష్క్రమింప)

నార — నిక్కముగ ధర్మసంస్థాపనాచార్యయే! ఇపుడుకాకున్న—
 ముందైన కాంగలదు! (అను-) [ప్రవేశ సత్య]

సత్య — ఇదియేమి? నారదా! మఱిల 'భక్తి భక్తి' యని ప్రారం
 భించితివి?

నార — ఏమియులేదు! సత్యాదేవీ! నే నాకుచేలుని చూడఁబోవు
 చున్నాడను—

సత్య — అట్లనా నారదా! నీ వాకుచేలు నెట్లైన పరీక్షించి భక్తికన్న
 వైశ్వర్యమే యుత్తమమని సమర్థించి యీసత్య నెట్లైన కృత
 ప్రతిజ్ఞగాఁ జేయవలయునుమా!

నార — హహహహ! అందుకయ్యేకదా యింత శ్రమ! అయిన.—

సత్య — సందియమేల? ఈయూర మోహినియను నొక వేశ్యయున్నది కదా! ఆవెలవెలంది యెట్టిజడదారివైన నైశ్చర్యలోభమున ముంచి, ముక్కునను గవ్వగట్టి, తనచరణదాసునిగ చేయుదునని విజ్ఞప్తిగుచున్నది అదియుగాక అతథిపూజ గృహస్థధర్మము కదా! ఆదరిద్రనా రాయణబాహుధు-రఘు అదియంతయు నీవే చూడఁగలవు

నార — ఇప్పుడును చూచుచున్నాను! ముందును చూడఁగలను!

సత్య — ఏమంటివి నారదా!

నార — అవ్వా! ఏమియులేదు యిదే సచ్చితి [సత్య నిష్క్ర] (నిష్క్ర) (అను. ౨ పాడుచు)

శ్రీ

భక్తకు చేలనాటకము.

ప్రథమాంకము - ప్రథమరంగము

[కుచేలునిగృహసామీప్యభ్రదేశము - కాశికుండు శ్రీ ఘ్రమానమునపోవుచుండ,
ప్రవేశము కరటకశాస్త్రి యెదుటనుండి - కాశికుని అపి]

కరట — కౌశికా! మీగురువు కుచేలభాగవతులు ప్రభాసతీర్థము నుండి వచ్చిరా?

కౌశి — నిన్న నేవచ్చిరి కరటకశాస్త్రిగారూ! అచ్చటిమునులందఱును మాగురువుగారిని పూజించి యింతపఱ కాపినందున విధిలేక యాగిరి!

కర — ఏమేమి? ఆజడదారులందఱు మీకుచేలుని సత్కరించిరిగా! ఆమునులందఱు నన్ను పరిపరివిధముల దూషించి, నిందించి యామునివాడనుండి తఱిమినను - మీకుచేలుండు వారిసత్కారముల సంతోషముతో స్వీకరించెనుగా—

కౌశి — కరటకశాస్త్రిగారు! అది వారియఃపరాధమా! మీరు శిశు పాల రాజేంద్రనిపురోహితులై - లోకమున శ్రీకృష్ణభక్తిని నాశనమొనరింప బద్ధకంఠులైన మీ మ్హమును లెట్లు గౌరవింతురు? నేను పురాణమునకు వెడలవలయు శలవిండు! (నిష్క్రమింప)

కర. — ఈగోచిపాతరాయలు గౌరవించిన నేమి? దూషించిన నేమి?

సీ. శ్రీకృష్ణభక్తిని ఛేదించి మాయించ
 నధిపుఁ డొసంగు భాగ్యంబులుండ
 నృపుల భూషింప నన్నెచ్చి రండని సభ
 కాహ్వానముల్ వచ్చి యలరుచుండ
 ప్రజల నిందింప నారాజవ రేణ్యుండు
 ప్రేమనిచ్చెడు రాజబిరుదులుండ
 శిశుపాలుఁడే హరి శ్రీనాథుఁ డనిచప్ప
 నలరు గౌరవసమర్పాదలుండ

గీ గేలిసేసెడు నిమిషదాస్త్రలేల ?
 భరకుచేలుఁ డొక్కఁడే సీమంతులైరి
 వాని శిశుపాలభక్తుడై పరిగెనట్లు
 చేయుటే పని—క్రొధమా ! చింతెయిల ?
 (నిష్క్రమము - నా పేగముగ)

రెండవంగము - పుచ్చెనిగ్నివాని

[పురాణవృత్తాంతమునకై నంతయు నమర్పబడియుండును బ్రాహ్మణ
 లుపవేశించియుండురు]

కౌశి — రావలసినవారుదలు వచ్చినట్లేగదా ! వామనభట్టుగారు !

వామ — ఆ ! ఆ ! కౌశికా ! అందలు వచ్చినారు పాపాపథాసులు
 గారు, దుర్జాంతసోమయాదగారు, సోమశర్మగారు, సూర్య
 దీక్షితులుగారు, వివిధశాస్త్రగారు అంతా వచ్చినట్లే అయి
 నది. కాని, యింకను గంగాభాగీరథీసమూహురాలగు అన్న
 పూర్ణమ్మగారుమాత్రము రాలేదు !

కౌశి — అయ్యో ! ఆమె మనయందలివలెనా ? శుద్ధవేదాంత ! ఆకలి
 గొన్నబ్రాహ్మణుని కిన్నమిడకున్నను కిన్నులుమూసుకొని జప

మాలత్రీప్రభుకు ప్రారంభించెనా మధ్యాహ్నము మూడు
ఘడియలకుకాని లేవదు ఇక నదికి స్నానమునకువెళ్లెనా,
ఆసూర్యనమస్కారాలు, ఆభాగీరథీస్తోత్రములు, ఆజపములు
సూర్యాస్తమానమగువఱకు యింటపిల్లలయూర్పులు ముగియు
వఱకు ముగియవు! అదే! కరటకశాస్త్రి బావమఱుడియగు
దీక్షితుడు వచ్చుచున్నాడు! [ప్రవేశము - దీక్షితులు]

దీక్షి — సుందరాక్షిః, సుందరాక్ష, సుందరాక్షయః! హేయసుంద
రాక్షీ, మాసుందరాక్షీ, మీసుందరాక్షయః!

కౌశి — ఏమి! దీక్షితా! యిది యెక్కడి క్రొత్తశబ్దము ఇది శబ్ద
మంజరియందులేదే?

దీక్షి — శబ్దమంజరియందు లేకున్న వివాహశాస్త్రమున చూడుము!

కౌశి — వివాహశాస్త్రమా! దాని నెవ్వరు వ్రాసిరి!

దీక్షి — ఇకమీఁద వ్రాయవలయు దానికి కుచేలమామ కిర్త - నేను
భోక్త—

[ప్రవేశ: అన్నపూర్ణ - విధివవత్తులబుట్టతో]

వామ — అదే! అన్నపూర్ణమ్మగారు వచ్చిరి!

కౌశి — అన్నపూర్ణమ్మగారు! తలచుకొనువేళకే వచ్చితిరి! మీరు
మిక్కిలీ చిరాయుష్షతులు! పుణ్యాత్మలు!

అన్న — అయ్యో! నాయనా! నాపుణ్యమునా అడుగునది! ఏమో
పెద్దకాలపుముండనుగనుక ఏజపమో యేతపమో చేయుచు
'నారాయణా' యని కాలముగడపుచున్నాను నామాటకేమి
కాని, మీగురువుగారు, కుచేలభాగవతులు! ఆహా! ఏమి
యాతనివిద్య! ఏమి యాతనిభక్తి!

కౌశి — అమ్మా! మాగురువుగారుచచ్చట కంకిను నాలస్యమగునేమో
కొంచము గోవిందనామస్తరణ కానిత్తురా!

అన్న — అల్లా! నాయనా! కొంచె మీమధ్య మామనానాలుచేసి
గొంతురాసినది కాని—

వేదశాస్త్రాదులను - ౧ - విందర ము, వేద్యత ^౧ చదివినను - ౧ - విందా
జాహ్నుత్యోయముల - ౧ - న్నానిం చుచినను - ౧ -
నిరతాపవాసముల - ౧ - నియతిత చనను - ౧
మొనసి జపతపముల - ౧ - ముక్త్యుల్లదు కాని - ౧ -
శ్రీకృష్ణ హరి యంచు - ౧ - కర్తృపు డతనిని - ౧ -
కేశవప్రాప్తియ - ౧ - తీణముల ^౧ చను - ౧ -
యజ్ఞయోగాదులను - ౧ - అతఁ డుచినను - ౧ -
తిర్థయాత్రాదులను - ౧ - అరిగినెంచినను - ౧ -
భక్తయందుండిన కాని - ౧ - ముక్త్యుల్లదు మాని - ౧ -
శ్రీకృష్ణ వారి యంచు - ౧ - కర్తృపు డతనిని - ౧ -

కౌశ — అదే! ముగియుచుగా, మఱలభాగి, అట్లు చెప్పుచున్నాను!

[ప్రవేశము పుచ్చుచు సున్నాత్ముడ]

(అనుబంధము ౩)

కుచే — [అందఁడెకన నమస్కరించి - ప్రవేశించుమున్న నుపవేశించి -
కినులుమానసి]

శ్లో 'దేవపాయత్యయసవిమలైః సమునైవజ్ఞతినాం
యాచంతీనాం అనుసయపదై ర్వంచితాన్యంశుకాని,
లజ్జాలోలైః అలసపిలనై రున్మిషద్భవబద్ధైః
గోపస్త్రీణాం నయనకుసుమైరర్చితం కేశవ!'

కౌశికా! నిన్న మనము భాగి అర్చనమున నాపిసన్ధిలము
నుండి వజ్రల ప్రారంభంపుము!

కౌశి — (గ్రంథమును చూచి చదువును)

శ్లో 'నాహంవసామివై కుంఠె నయోగిహృద సురవౌ!
మద్భక్తయత్ర గాయతీ తత్రలక్ష్మణి నామదా!'

గుచే — సామంతపురమపురుషుండగు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పచున్నాడు నారదునితో! 'ఏమని? కౌశికా! (కౌశికుడు మఱల చదువును) 'ఓ! నారదా! నేను సామంతపురమందుమాత్రమున్నానని తలంపకుము! శ్రీమద్భానుమండలమధ్యభాగంబున విరాజిల్లుచుండుననియు తలంపకుము! సనకసనందన, సనత్కుజాత, సనత్కుమారులహృదయపంకేటహములయందు నివసించుచున్నాననియు తలంపకుము! అయిన, నెచ్చట నుండునని?' — కౌశికా! (కౌశికుడు మఱల చదువును) 'అనన్యధాభావములై, అనన్యధాచింతములై, అస్థిలతభక్తియోగమహావిభూతిచే నాభక్తులు, యుండెందు—యేయవేళల—యేయేతావుల—స్థరించుచుండురో, ఆయాతావుల సమంచితపీతాంబరధారణై, నుచిరకొస్తుభక్తిపీటుండనై, నిరుపమానలక్ష్మీలక్ష్మితపక్షిండనై ప్రకాశించుచుండు!' నని శ్రీభగవానులు శిల విచ్చియున్నారు! కావున నోపారకులారా! భాగవతపురందరులారా! నమస్తసుజ్ఞానద్వైతద్వైతమార్గములకింటెను, నితరకిర్తానుష్ఠానమునకింటెను, యోగి రాజయోగిములకింటెను, భక్తియోగ మే ఆపుండరికాక్షుని కిదికామృతముపడయుటకు, బహుసులభమార్గము!

[ప్రవేశము! కిరటకిశాస్త్రి - 'ఆపండి! ఆపండి!!' యనుచు]

కిర — ఆపండి! కుచెలుడుగారు! ఇంక నీపురాణమాపండి! అయ్యా! ఎన్నిమారుల చెప్పలేదు మాయింట నీపురాణమువలదని! జ్ఞాపకములేదా? ఇది శ్రీశిశుపాలరాజేంద్రునిరాజ్యము! మీకృష్ణుడు ముహూర్తేంద్రునకా జన్మవిరోధి!

అన్న — అయ్యా! కిరటకిశాస్త్రిగారు! యిట్టి హరినామసంస్కరణము యముననా యభ్యంతరము కల్పించుట?

కర — ఓవూర్వసువాసినీదేవతా! చాలు నింకారసుమము! వగడ
గతించినంతనే పిట్టపిడగున నిప్పులు మహావేదాంతివైతివి
కాబోలు!

అన్న — కిరటకశాస్త్రీగారు! మీరెంత ధిక్కరించినను నిక్కంపువారి
భక్తులకు కోపము కలుగదు! భోగప్రహతయన్నను—

కర — అమ్మా! చాలు నింక నీయుపన్యాసము! నిన్నెన్ని మూలలు నీట
మునిగిననేమి? ఎన్ని మూలలు కన్నులు మూసిననేమి? పట్టు
మని పదిరూపిల్చి నా యింట పెట్టబ్రాహ్మ్య పెట్టగును!
ధనమాజ్ఞింపకుండినై నుండి వర్షించుగా! అమ్మా! నీకేమి
కడుపునిండినదానవు! సుమాసులు శిశువులకొద్ద నుద్యో
గముచేసి సంపాదించుచున్నాడు! అప్పుడు గ్రహచారమో
కాని లోకమున స్త్రీల కించకముగ శస్త్రములు తెగినంతనే
త్రాళ్లుతెగినబెట్టులు లగుదును! చాలు నింక దయచేయుడు!
ఈసుచేలు డన్ననో నిసువేద! కడుపునిండ నాతానము!
ఇంటియగు డన్ననో కుండలు దొరకాడుచున్నాడు! ఇట్టివాని
వేదాంతము ముదిరినగతియేమి! ఇంచు న్యాయమో, అన్యాయమో
యొనర్చుటో, ప్రభువుగారి నాశ్రయించుటో కర్తవ్య
మగుగాక! కుచేలా! యిటురమ్మ! ఏమో దవడగనియు,
విద్యావంతుడవనియు, యాయిత ని సేవ తావొసంగిల!
రమ్మ! ఎట్టైనను ప్రభుసన్దానము లభించుకట్లుచేతును!

కుచే — సోదరా! నాప్రభువు నాశ్రయించుటమే నాగు సెలయ
కున్నది! అట్టి నే నితరుల నాశ్రయించగలనా!

కర — ఏమీ! నీకును ప్రభువుకలదా?

కుచే — ప్రభువు - దాత - తండ్రి గురుడు

కర. — ఎవరా ప్రభువు?

మ. హరియే! నాగు ప్రభుండు శ్రీహరియే మన్నాభుండు గోవిందుడే
 పరమాత్మయుండు బాంధవుండు హరి శ్రీపద్మాత్ముడే రాజు శ్రీ
 తరుణీశ్లఘుడే మదాశ్రయమహోదాదుండు శ్రీకృష్ణుడే
 ధరణి తల్లియు! తండ్రియు! సఖుండు నాడై యంబు విప్రోత్తమా!

కర — బాగున్నది! నిన్నగాక మొన్న ద్వారకయందు వెలసినగొల్ల
 వానినా మనము-బ్రాహ్మణుము డై మని భావించుట! అట్టి
 వాడా ధనధాన్యముల నిచ్చుప్రభువు! చాలుచాలు ఈ శ్రీ
 కృష్ణస్తోత్రములు మాని మాశిశుపాలస్తోత్రములు చేయుము!
 నీకు సకలార్థములు సిద్ధించును!

కుచే — సోదరా! సకలజగము లెవ్వని నాశ్రయించునో, తన్నాశ్ర
 యించినవారల నితరుల నాశ్రయింపకుండ నెవ్వఁడు చేయునో,
 అట్టి జగదారాధ్యుని, సర్వలోకనంద్యుని, గోవిందుని, ముకుందు
 నాశ్రయించినవారు ఎవరీ యితరుల నాశ్రయింతురా?

కర — అయ్యా! నీవు సాందీపమునిచెంత సర్వకౌస్త్రముల నభ్యసించిన
 పండితుడవు! నీకేమని వచ్చింతును? ఎన్ని యోసారులు వచ్చించి,
 వచ్చించి చాలైనది! అటుచూచితే! నీకుమారుండు, రాఘవుం
 డౌగధనేనయేని యెటుంగక బాధపడుచు నాసన్నమరణుడై
 యున్నవాడు! ఇటుచూచితే! నీకుమారు లాకలిబాధచే
 మలమలమాడుచు, పరమసాధ్వీమణియైన నీసతిని బాధించు
 చున్నతీరు! ఆరోదనధ్వనులు నీహృదయమున కిటిగింపఁ
 జాలవా! నీవు చదివినవిద్యలకెల్ల నిదియే ప్రతిఫలము కాఁ
 జోలు! అగ్నిహోత్రునిసన్నిధానమున, 'భరింతును! భరిం
 తును!!' అని చేకొన్నయర్థాంగినీబాధల దీర్పకున్న దోషము
 కాదా! కావున, నామాట విని—యెందైన నుద్యోగము
 సంపాదించి—నీవిద్యను విక్రయించి—

కుచే — సోదరా! సర్వశాస్త్రజ్ఞానమును, సకలనిగమాగమవేదవిజ్ఞానమును, అప్పరాత్మనిచేసెటకు సాధనములగుగాక, తుచ్ఛతరమగు నీకడుపు నించుకొనుటకై విక్రియింపగునా?

కర — అయిన తిండిలేక నిశ్లే మాడి చావలసిందేనా?

కుచే — సోదరా! ఆకలి నణంక స్వచ్ఛందముగ దైవ మొసంగిన వాయువు చాలదా! నదులయందలి దోసెటసిగు చాలదా! తుద కయాచితముగ నెల్ల వేళనీ, నెల్లతాల్నీ ప్రసరించు వాయువు చాలదా!

కర — ఇట్టి నిక్కులు నిక్కి నవారి నెందఱినో గొలుంగుదును! ఇపుడు కడుపార తినుట కిష్టములేకున్నను, తలదాచుకొనుటకు కనికరించి నేనొసంగిన నాగృహహైవ నున్నది! కేపు రాజాజ్ఞచే నదియులేకున్న—?

కుచే — అడవులవసంతుము! సోదరా! పురాకృతమును తప్పింక నేరితరము? బ్రాహ్మణ-అనుబంధము ౪ లోని చరణము! ఓహో! నారదమానీంద్రుడు వచ్చుచున్నట్లున్నది!

[ప్రవేశము నారదుడు! అనుబంధము ౪]

కుచే — మునీంద్రా! అభివాదనము! విచ్చుమును! ధన్యుడనైతి!

నార — నందనందనానుగ్రహప్రాప్తిరస్తు!

కర — నారదసంయమింద్రా! శిశుపాలరాజేంద్రనిమాస్థానపురోహితులును, కుచేలుని కనికరించి తనయింట నిసి తావొసంగిన దయాద్రోహదయాలను నగు నీ కుచే సోమయాజిగాక నమస్కరించుచున్నారు!

నార — కల్యాణమస్తు! కుచేలా! నీ సత్త మొంతయు శ్రీశాసనయమే! కాని, యింట నెగులును నాహారములేక తల్లడిల్లుచుండ, నీ కేపురాణకాలక్షేపము భావ్యమా!

కర — అడుగవలసిన ప్రశ్న! మునీంద్రా! మఱల నడుగుడు!

కుచే — తాపసచంద్రమా! సర్వభర్త వేత్తలగు తామే యిట్లు శల
విచ్చినచో, అకించనుడనగు నే నేమనువాడ! ఉదరంభరణ
మున్నకై నాయోపినంత కష్టించుచునే యున్నాడకదా!

నార — మిక్కిలి సంతసము! అయిన నెట్లు? నీపాండిత్యమును విశ్ర
యించియా?

కుచే — కాదుకాదు! మునీంద్రా!

నార — శిశుపాలు నాశ్రయించియా!

కుచే — హరిహరి! కాదు! మహాత్మా!

కర — అయిన బిచ్చమెత్తియా!

కుచే — అదియు కాదు సోదరా!

నార — అయిన నీవృత్తియైన నెయ్యది?

కుచే —

నీ దినము ప్రాతఃకాలమున స్నానసంధ్యాది
క్రియల నిర్వర్తించి కృష్ణా గౌలచి
బహుజనాకీర్ణమా పత్తనంబును నీడి
ప్రకృతిశోభామయవనములందు
నొక్కరిచే నృద్ధినొందక దైవేచ్ఛ
నలరు నీవారధాన్యముల నరసి
సగపాలు పక్షిసంచయమునకై నీడి
చీమల కొకపాలు ప్రేమవిడిచి

గీ ధరణిపై తమంతపడిన ధాన్యములనె
యేరికొనితెచ్చి యతిథుల కిడి కుటుంబ
మెల్ల తనియింపజేసెడు నిత్యవృత్తి
యున్నయదికాదె? భవ్యమా యుంఛవృత్తి!

కర.—మునీంద్రా! వింటిరికిదా! యితనివృత్తిని! ఇట్టివాడు వివాహ మేల చెసికొనవలయు? భార్యాపుత్రులపోషింపలేని యీ వైరాగ్యునునకు—యీభక్తిధూషితునకు గృహస్థాశ్రమ మేల? 'హుటకొఱ్ఱ కొటవిద్య' లనుట మఱచి, తాను మాడుచుండుటయెగాక, తన్నైనాథారికడినున్న సుటుంబ మున నందితీని మాన్పుచున్నాడు! ఇనియే తనిభక్త ప్రతి ఫలముకాబోలు! కుమార! అయిన నీయిష్టము! పుణ్యము నకుపోయిన పాప మెదులనచ్చనిన్నట్లు, యమో బీదవాడ వని కనికరించి నాగ్రహమున నిరసింప నీంతె తావొనంగినది నాదే యపరాధము! నీచుండి వపరరాజువలన నా నైతిము ముప్పురాగలదు! నీయట్టి నిష్ఠుడు—

కుచే —బ్రహ్మణోత్తమా! ఎంతవ్రయమొర్చినను తఱుగనిధనము నాచెంతనేయుండగా నేను నిర్దనుడ నగుదునా?

కర —నీమీ! నిచెంత ధనముపోన్నదా? ఎంతయును దాధనము? ఎందు దాచితివి!

కుచే —సోదరా! భార్యాపుత్రులైనచూచి యాచిధనమును నే నెందైన దాతునా! అది యుకతముగా బాంధవ సత్కర్మము నాచెంతనే యుండును!

కర —భళి! భళి! యిపుడు బుద్ధిమంతుడవు! ఏదీ! ఏదీ! ఎందున్న దాధనము! అన్నియు వరహాలేనా! లేక - ఆధనము—

కుచే —నాధనము (ఉత్తరియమునందలి మూటవిప్పచు)

నీ చోరులకరమున చొరకుండు ధనము పా
పములెల్ల హరియించు భవ్యధనము
ధనుల భీతులచేయుధనము తానెంత
యమొనర్చిన తఱుగ కలదు ధనము

మానసేంద్రియముల బంధించుధనము మా

శ్రీహరిశిరమున చెలఁగు ధనము

యోగులు జ్ఞానులు యోచించుధనము శ్రీ

మోక్షకన్యక బిల్చు మోదధనము

గీ సత్యధనము నిత్యధనము సర్వసాధ

నము నభీష్టధనము రిణామధనము

భవ్య శ్రీహరిపాదసేవానులభ

ధనము శ్రీతులసిదళాభిధాన ధనము!

కర — (తన లెకొసంగిన తులసిని విసరి పారవేయుచు) ఇదియూ! నీ
ధనము! మూర్ఖా! అవిఘ్న! తులసియా నీధనము! కానిష్టు!
నీమాన్యమునకు తగినప్రాయశ్చిత్తముకలిగిన నది నాదోసము
కాదు! కృష్ణుడగుట! భక్త్యుడగుట! శిశుపాలరాజేంద్రు నాజ్ఞ
యైసచో నీభక్తి, గిక్తి యెంతవల కుండఁగలదో తెలియును
లెప్పు [సిమ్మ] - సకోపముగ]

నార — కుచేలా! ఈ బ్రాహ్మణుడు శిశుపాలు నాశ్రితుడు! పురో
పేతుడు! శిశుపాలుడో శ్రీకృష్ణున కాజన్మవిరోధి! ఇట్టి
యెడ నీవితనికి కోపపాత్రుడగుట యాపదల చేరఁబిల్చుట
సుమా!

కుచే — మునీంద్రా! శిక్షించుటకును, రక్షించుటకును, మానవుడు
కర్తయూ?

నార — నమంజసము! నీకు దృఢభక్తివిశ్వాసములు కలవు! సమ్మ
తెందును! ఆవిదవ్వులు నిన్ను బాధింపవు! అంగీకరింతును!
కాని, నీపై నాధారపడియున్న నీకుటుంబమున నందఱికిని నిట్టి
దృఢచిత్తములే యుండునా!

కుచే — మునీంద్రా! వారిపుర్యాతమున కేనుత్తరవాదినా!

వార — (స్వగ) భళి, కుచేలా! నీవే ధన్యుడవు! ఆహా! యిట్టిదృఢ
భక్తుల కావాసుడెవరూర్తి యేల కిష్టపరంపరలఁ గూర్పుచుం
డెనోకదా! ఇది దైవము భక్తిఁ రాధీనుడనుట యసత్యమా?
[ప్రవేశము! రాఘవుఁడు తూలుచు, వెంట వాహనాక్షి వారినుచు]
రాఘు.—

మ జనకా! చాల! నహింకజాల - యిప్పుల స్థానియుక్ నీడ
మన మత్యంత మితతనంబును చప్పుల ముంద్యస్థిత - గూడ నా
కినులా పచ్చగన గుయ్య మూట లవిసేకా కింబు సేగి ఎ భౌ
వన తప్పొక ఎనజాడ్కి! నికట! నా పాతంబు వే! ... వే!
[పాదముల చెంతఁబడిన కుమారుని కుచేలు యా గడియలు చూడెను,
వాహనాక్షియు చూత నుండువలెంచి]

వామా — కుమారా! రాఘవా! డొక నీతొక్రి గొట్లు బొడగుచుట
భావ్యమా!

రాఘు — జనకా! ఆకలె - నహింకజాల! నీవు కేటెంకొన్ని ప్రదీక
జాల!

వామా — కుమారా! యిప్పుడే యింకా ప్రక్కన కేడలనున్న దా!
దైవ మీనాడు కలఁజెంచిన నొక్క మామొమ్మనైన నొక్క
దాలస్యము కాదు!

రాఘు — నోట - తడియూరుచున్నది — జనకా! నహింకజాల!
కుచే.—

చ అలసితి వెంతయూ తనయ! అన్నవూ లేదు త్వదీయభక్తి
ద్యులఁగు సంతరింతునో? మద త్తజుడై జనియి చిట్ట గు
ష్ఫలమున అడిలేక కడుబాల్యమునందె ప్రశించి చాకగా
వలసిన నీదు దుర్విధి! హమరి వాక్కుడునా? మహంబున్!

వామా — అక్కటా! ఆకలెబాధనైన నైవనగుఁగాక, కన్నకుమారుఁ
డాకలిబాధచే కన్నులఁబడట వడయుచున్నను, విధిలేక,

కనులార పరికించి యూరకుండవలసిన తల్లిదండ్రులసంతాప
మూహింపనగునా ?

నార — (స్వగ) శరవపుసుసా ! వాసుదేవా ! యిదియా నీయుద్దేశము !
ఈకుచేలున కింకను దారపుత్రాద్యభిమానము సంపూర్ణముగ
బాయకుండుట చూచియే యింకను పరీక్షించుచున్నాడవా !
ఆహా ! యేమి యీసంతాపకరంగము ! ఇందెవ్వరిదృఢచిత్త
ముల ప్రశంసించు ! కాని మ్మికుచేలునికి యీత్యావబోధకలి
గింప నాకీర్తనము నే చేసెద ! (ప్రకా) కుచేలా ! యిదియా
సీభక్తు ? యితవట కేమేమో వేదాంతమును బోధించితివే !
ఇపు డీపుత్రునియాకలిబాధకు తాళిలేనివాడవు 'కృష్ణా' యని
కిన్నులుమూచికొనక శిశుపాలు నాశ్రయింపరాదా ?

సీ. బహులోముల నేలు వామనుఁ డాబలి
సార్వభౌముని వేడ చనఁగలేదె ?
ఘనయజ్ఞధనముకై కాశికమునినేతె
యిల హరిశ్చంద్రు యాచింపలేదె ?
గురుదక్షణార్థమై కోరి యాకాత్ముండు
యర్థిమై రఘురాజు నడుగలేదె ?
ఏకాంగులినికోరి యేకిలవృన్ది ద్రోణుఁ
డెంతో పేరాస ప్రార్థింపలేదె ?

గీ ఇంద్రుఁ డాకర్ణకవచంబు వేడలేదె ?
యిలప్రతిగ్రహమే బ్రాహ్మణేంద్రధర్మ
మాను కాదె ? యీశిశుపాలు నాత్మఁ గొల్చి
వేడ మీనంత తొలఁగదే విబుధవర్య !

కుచే — నిక్కిము ! మనీంద్ర ! క్షమింపుడు ! చెంత వెన్నిధినిడు
కొని పరులపంచ ప్రలాపించునందమాడ్చి నేపారచడితి !

కుమారా! రాఘవా! ఏదీ! లిటుచూచుము! నీవెప్పుడైన
సమృత మనుపేరు వినియున్నాడవా!

రాఘ — అమృతమా? అది దేవతలకుఁగో మాంబులకు లభించునా?
దానిచే నాకలిదప్పు లుండవలసిదా!

కుచే — ఆకలిదప్పులుమాత్ర మేల దానిచే సర్వపాపములు, సర్వరోగ
ములు నశించును! కావలయునా?

రాఘ — ఆహా! నాకంతపుణ్యకూ! నాకది లభించునా!

కుచే — లభించుటేమి? మనయింటనే యున్నది!

రాఘ — మనయింటనా?

కుచే — మనయింట నననేల! మనచెంతనే!

రాఘ — మనచెంతనా! ఏదీ? ఏదీ!

కుచే. — ఏదీ! నీచేతు లిటు గొడ్డుము! (రాఘనుఁ డట్లొనర్చు)
గ్రోలుము! మనసార గ్రోలుము!

శ్లో శ్రీవేదామృత మాధిదుఃఖనిహోజ్జీవామృతం భామృతం
సంసారోత్తరణామృతం శుకసంహారదానేవ్యామృతం,
వైకుంఠోదధిజాతదిగ్యమమృతం సత్సత్సాక్షాత్సమృతం
లక్ష్మీమానసలతామృత మిదం శ్రీశ్రీనాథామృతం!

[నారదఁ డాశీర్వదించుచుండి య నివహించుచు]

మూడవరంగము - అరణ్యప్రాంతము

[ప్రవేశము: మోహిని - స్వాంతులంకరభూషితయై]

(అనుబంధము ౧)

మోహి — అదియే యావైపు న వాచభాష్యముల నేలుచున్నవాడే
కుచేలుడై యుండనోపు! ఆహా! సముదంచితభక్తిరసమే యవత

రించినట్లు ప్రకాశించుచున్నాడు ఇట్టి వహభాగవతశేఖరు
నైశ్వలోభమున మోహితునిచేయ కదా నేనిందేతెంచితి!
ఆసత్యాదేవి భక్తయొడ నింతకార్యణ్యమువహించుట పర
మాశ్చర్యము ఆమెకై నే నీతనియెడ కపటమోహనాటక
మాడవలయుగదా! కానిష్టు

ఉ సారభపుష్పమాల హరిచందనక స్తురి కావ లేపముల్

హీరమణిగణంబులును హేమమయాంచితభూషణంబు సిం

గారము బిల్కు జన్వనిప్రశాంతకటాక్షము నోహటించు

పక్ష ధీగులు నుందురే? మునులధీరతదాసులు కారె కాంతకున్

(నిష్క్ర) — యవనికి నెత్తె

[కుచేలుడు ధ్యాననిష్ఠయందుండ ప్రవేశము మోహిని - కుచేలుని
చూచి, తలపంకించి - మందహాసమున]

మోహి — ఇతఁడేకదా కుచేలుడు! చూచెద నీతని భక్తిధ్యాననిష్ఠ
లెంతాటకు మదీయగానమాధుర్యమును మీఱంగలవో?

[అనుబంధము ౬]

కుచే — (కిన్నులమూసియే) మధురమైనగానము! మధురతరమైన
భావము! (నులతెరిచి) అంతకన్నను మధురతమమైనరూపము!

మోహి — కుచ్ఛితమైనచేలము! కుచ్ఛితతరమైనభావము! అంతకన్నను
కుచ్ఛితతమమైనకార్యము!

కుచే — కల్యాణి! నీ కావాసుదేవుడు కల్యాణమును చేకూర్చు
గాక:—

మోహి — తథాస్తు! — నీకనుగ్రహించిన!

కుచే — నేను కుచేలుడనువాడను! నాకు కుచ్ఛితము—

మోహి.—ఆ - ఎవ్వరు - నిన్నెటుంగనివారా? అదియుండనిప్పు సరస
సుగీతసమాలోలమైయున్న యొక్కవిలాసవతి యెంటిపాటున
నున్నతటి మాటాడింపఁజెల్లునా ?

ఉ. చూడవె చేడెలక? కనులు శోభిల నెన్నఁచుగాని! యానలక
వేడుకనెత్తి యాసగొని నీక్షణనేయఁగ పాడియానె! యే
బాడబులైన తాజశతపంబులనేయుచో నన్యకాంతలక
ప్రోడతనంబునక పలుకఁబోయిరె! యిచ్చుది భక్తిభావమే !

కుచే — సాధ్వీమణి! అది నాతప్పుకాదు !

మ పెనుతొలకకరించి వన్నగతలక వేన్మత్యమాడించియు
తృణముల మేయుమృగీవితానములనుద్భితాక్షిశోభోన్నతి
చనగా జేసి శకుంతలసంతతి వాచాళుత్వ మిప్పించు నీ
యనువౌ గానమె ప్రోత్సహించె ననుమాటాడంగ సాధ్వీమణి !

అందును, భవరీయగానమున శ్రీవాసుదేవమూర్తిని భ్యానిం
చుటచే నీకును, నాకును బాంధవ్యము కలగె! కావుననే కలుకరింప
సాహించితి !

మోహి — ఏమీ! నీకును నాకును బాంధవ్యము కలుగలయునా!
భళి! ఎంత మంచిభగవద్భక్తుడ మ్యా సిల్ల! ఏకాంతమున
సరసవిహారలీలాయత్నములున్న యొక్కవిలాసవతిని, యొక్కడి
కిని పోవకుండ నిలపి 'గోవిందా!' యనుచు, జపమాల
ద్రిష్టుచు, నెగాదిగఁగరించుట మీగాక కల్యాణమునుపైత
మవేక్షింతువుగా !

కుచే — సాధ్వీమణి! వాసుదేవునిభక్తులమగుటచే బాంధవులమంటిని
కాని వేరుకాదు! ఇక కల్యాణమునుకోరుటయన్న, సమస్త
జనులకల్యాణమునుకోరుట భాగవతుల స్వభావముకాదా ?

మోహి — ఊ - జవ్వనియగుసుందరితో కల్యాణమునుకోరుట నైతము
భాగవతులస్వభావమా ?

కుచే — నూనినీమణీ ! ఏమంటివి ? —

మోహి — ఆ. ఏమియులేదు ! సీపు మిగుల ఛాందసుడవు ! అయిన,
కుచేలా ! అరణ్యమున, వృక్షచ్ఛాయ నిలచి కల్యాణమును
కోరిన లభించునా ?

కుచే — కామినీమణీ ! లోకమున భగవద్భక్తులకంతయు శ్రీకృష్ణ
మయమేకదా ! అన్నిటికిని యావాసుదేవుడే కర్త ! ఆగోవిం
దుడే భోక్త ! ఆహా ! నీయందు, నీప్రతియవయవంబునందును,
తుదకు నీప్రతియలంకారమునందును మనోజ్ఞభగవన్తోహన
రూపమే కాన్పించుచున్నదికాని, నీవాక్యములందుమాత్ర
మావాసుదేవమూర్తి దివ్యమంగళాక్షరములు కాన్పింపకున్నవి
కదా యని చింతిల్లుచున్నాడ !

మోహి — (స్వగ) ఆహా ! ఏమి యీమహానుభావునియస్థలితదైవ
భక్తి ! నాప్రయత్నమునుమీటి నాకునైతము వచింపరాని
భక్తిపారవశ్యము కల్పించుచున్నది ! (ప్రకా) బ్రాహ్మ
ణోత్తమా ! నీయట్టి వెట్టిభక్తుల నెందఱిలో చూచియున్న
దాన ! మీతులసిమాలికలన్నియు, సుందరీజననయనకుసుమ
మాలికల కయ్యేకదా యేర్పడినవి ! మీద్వాదశోర్ధ్వపుండ్ర
నామములు కామినీజనమనోహరకందర్పలీలాచిహ్నములైకదా
రాజిల్లును ! మీనారాయణాష్టాక్షరీమంత్రజపమునకు మదకల
మదిరాక్షీ నీవీమోక్షసంసిద్ధియేకదా ఫలము !

సీ విమలార్ధపుండ్రనామముల మైథరియించి

హుటసాక్ష్యము చెప్పగోరువారు !

తులసివూసలఁ ద్రిప్పి దొడ్డస్వాము లనంగ

నొరుల కొంఠల నార్ప నరయువారు !

హరినామకీర్తనకొ పరులను వంచించి

పొంచి ధన మపహరించువారు

వైరాగ్యబోధకైవచ్చు భామలమాన

ధనము దక్షిణగాగ గొనెడువారు

గీ మాటమాత్రంబు హరిభక్త చాటుచుండ

మనసు కాంతాచుసక్తిని మఱుగుపఱుక

దానధర్మంబులనుమాని దయను వీఱు

భక్తులన లోకవంచనాపరులుకారె ?

కుచే — హరిహరి ! కామినీమణి ! అయిన నను ఓమింపుము ! నీకింత

శ్రమ యొసంగినందులకు నను మన్నింపుము ! భగవద్భక్తుల

నిందించుటమాత్రము నేనైఁజాల ! అయ్యో ! దైవము నీకిట్టి

సుందరతరమైనరూపమును ప్రసాదించినందుకు, సుందరతమ

మైన భగవద్భక్త నేల ప్రసాదించడయ్యె ! సోదరీ ! ఓణభంగు

రములైన సంపదలు సుఖదాయకములని తలచితివా ! ఎంత

తప్పు తలచితివి ! నిత్యప్రకాశతనిజతత్వవిశ్రాంతి, నిత్య

నిర్మలచిన్తయనిరుపమానమూర్తిని, నిరంతరమహానందతేజో

మండలమండితుడై, నిజమయామేయమహామహిమాంచితుడై,

మాయాప్రపంచవిదూరుడై, నీలాపసుషవిగ్రహుడైన యా

పరాత్పరుని, పుండరీకాక్షుని పూజింపుము ! భ్యానింపుము !

అదియే నీకు శాశ్వతసుఖ మొసంగగలదు !

మోహి — వెట్టివాఁడా ! సమస్తసుఖముల నారాయణుఁ డిచ్చునా !

సంపదయె సంగుగాకి ! పోవనిమ్ము ! యజ్ఞయాగాదిక్రతువు

లోనర్చుటే ? స్వర్గము రంభాద్యప్సరసలసమాయోగమున

కై యేకదా ! అట్టిస్వర్గసుఖము తనంతతా నగుదెంచుచుండ,

రంభాతరుణిని మీగు సుగదిరియొర్తు తనయపాంగావలోకన

ముల నిన్ను కటాక్షింపనుండ వలదందువా ! కంటివా సంపదైవో

భవభోగభాగ్యముల ! కనుబటచెద ! చూడనైనచూడుము.
చూచియైన సంతసింపుము ! సంతసించియైన నాయట్టిలతాంగిని
వరింపుము!

(మణి హేమధన రాసులచూపును)

కుచే — (చిటునవ్వుతో) అయినదా ! యివియేనా సంపదలు !

మ తరుణీ ! సంపద లంటి వెవ్వి ? ధనమా ? ధాన్యంబులా ? వస్త్రమా ?
కరులా ? కాంచనమా ? యివన్ని మము శోక క్రాంతులకా చేయున
శ్వరముల్ ; దీన ముదంబులేదు ! కన నిస్సారంబు లీసంపదల్
హరిపాదాంబుజభక్తిసంపదయె భాగ్యం బిందు బింబాననా !

మోహి — నీయట్టి పెట్టిబాపని కివి తుచ్ఛములుకావా ! అయిన నీ
యట్టిఛాందసునకు కాముకజనముతో నేమిపని !

కుచే — కాముకజనమైననేమి ? నిష్కాముకజనమైననేమి ? శ్రీకృష్ణ
భక్తులకు సమస్తమును నొక్కిటియేకదా !

మోహి — ఒక్కటియేనా ! నిక్కముగ సమస్తమును నీకొక్కటి
యేనా ? సందియములేదుకదా ! అయిన—అన్యకాంతలును—
నీకాంతయు నీకొక్కరూపే యగుదురా !

కుచే — హరిహరి ! కామినీమణి ! నను కమింపుము ! నాదారి నే
బోయెద

మోహి — [అనుబంధము 2] [కుచేలు నడ్డగించును]

[ప్రవేశము ! నారదుఁ డించుకొదూరమున]

నార — సత్యభామాదేవిచే పంపబడినమోహిని కుచేలు నైశ్వర్య
లోభమున ముంచి జయింప ప్రయత్నించుచున్నది ! కర్తవ్య
పక్షికాల మరుదెంచినకతన నాయమ కిందు శుభమే కలుగఁ
గలదు ! నేనిందేయుండి తిలకించెదగాక !

మోహి — ఆగుమాగుము ! కుచేలా ! తొలుత మదనశరపీడితనగు
నాకు దారిచూపి, పిదప నీదారిని నీవుపొమ్ము !

కుచే — నిక్కమా ! నేచూపినదారి నాశ్రయింతువా !—

మోహి — తప్పక నాశ్రయించెద ! ఏదీ సుఖదాయకమగుదారి !

కుచే — అయిన గాంచుము ! జననమరణరూపసంసారమునను దూర
మగుదారి ! ఈషణత్రయముల బాపుదారి ! పునరావర్తిరహిత
మగు పురమును చేర్చుదారి ! కలిమికలవార కాంచనేనిదారి !
కలిమిరేనిని గాంచుటకు సులభమగుదారి !

చ దొరుకనిదారి యెవ్వరును తొంగి కనుంగొన నట్టిదారి బల్
దురితము బాహుదారి యిహదగ్గిఱము లొండనిదారి సంసృతి
పరగనిదారి భాగినతివర్జులు కోరెడుదారి శ్రీహర్ష
దరికొనుభక్తరూపవిగు దారియె నాదగుదారి మిసీ !

మోహి — ఆదారి నెడదారి ! నీయట్టివెషధాసులకు లోకానంతనార్థ
ముగయుక్తమగుమాటలదారి కాని, నితరసుఖదాయకమగుదారి
కాదు !

చ విరసపుదారి మూర్ఖులగువృద్ధులుకోరెడుదారి సౌఖ్యములే
పరగనిదారి క్లేశములబాధిలదారి యుహనుల్లె నా
దరమన కోరరానిసరితాపము గూర్చెడుదారి అండిలే
కరయ కృశించి మాడి మృతులొటయె నిదగుదారి ! భూసురా !

కుచే — బేలా ! తుదకు నరకయాతల సనుభవించుచువుడైన నిన్ను
రక్షించుదారి నాశ్రయింకవా !

మోహి — వెట్టివాడా ! అసన్నియు మూర్ఖులవిశ్వాసములు

గీ కలదా ? లేదా ? తుదకు నరకంబు యెవ్వఁ
డెటుఁగు ? చూచివచ్చినవార లెవరు ? చచ్చి

న తరువాత నేమోకల్లు ననుచు నివుడె

వలచిపైఁ బడుసిరిఁద్రోయు పందకలఁడె!

విశ్వర్యము నీకు హేయమా! జెను! ఏలకాదు! నీవును, నీనందనులును, తినుట కన్నములేక, కట్టుట కింతవసనమేనియులేక దినదిన మింతింతమాడి కృశించుచున్నను నీకది కాన్పింపదుకాఁబోలు! ఇదియే గృహస్థధర్మము కాఁబోలు! ఆజన్మము రక్షించెదనని అగ్ని సాక్షిగ ప్రమాణమొనర్చి నైకొన్నయర్థాంగినిని మలమలమాడ్చుటయే ధర్మముకాఁబోలు! ద్విజకులలలామా! నామాట వినుము! ఈవేదాంతవచనములన్నియు కాటికి కాలుచాచియున్న మూడుకాళ్ల ముదుసలులకుగాక నీయట్టివారి కెన్నటికిని నన్వయింపవు! 'కృష్ణ! కృష్ణ!' యని యూరక వాపోవకుము! నీవెంత మొఱవెట్టుకొన్నను, నీకృష్ణుఁడుకాని, నీగోవిందుఁడుకాని మీకష్టములనుండి నిన్నుద్ధరింపఁ జాలరు! కావున నీజపమాలను పరిత్యజించి నీకృష్ణాజిన మావలపార వైచి, నన్ననుసరింపుము! విశ్వసింపు మీయైశ్వర్యమును! నమ్ము మీసంపదను! మదీయతారుణ్యలావణ్యసౌందర్యవారాసిసున్నాత్మఁ డవై మన్తభదీశ్వరహింపుము! నాసర్వసంపదల నీయధీన మొనర్చెద!

కుచే—ధిక్కారము! నీయైశ్వర్యమునకు! మగువా! నీవా హరి భక్తులను నిందించుదానవు! నేనా హరిభక్తులను పూజించు వాఁడను! నా కాశ్రీరామభద్రుఁడే తారకము—మదీయనీ థానము! భాగవతపురందరులే మామకుసోదరులు—వైరాగ్యమే పరమైశ్వర్యము—శాంతిదాంతులేపత్నులు జ్ఞానవివేక భక్తీకళలే పుత్రపుత్రకులు! ఆవాసుదేవుఁడే కల్లయందువా! అదే తిలకింపుము—అందు—మార్తాండమండలమధ్యసింహాసన ముననున్న యాజగదారాధ్యుని—పరికింపుము! అదే—దిగంతకాంతాక్షీరసదీకాంతమధ్యవీచికలయందు—సహస్రఫణి ఫణామండిత మహనీయమణిగణకీరణిహ్నిరితశేషాహిపర్యంక

మన—వైనతేయపవమాననందనపవిత్రఖరశతపత్రవిరాజన్నిజ
చరణనలినవినిస్సరత్ యోధునీసముత్తుంగతరంగసమ్మేళితనారదా
దిమానిముఖవినిస్సృతస్తోత్రజేగీయమానదివ్యకల్యాణగాత్రుడై-
ఇందిరామీదినీదేవి మాస్తవన్యస్తచామరసమాందోళనరణ్యణి
కంకణమంజులమూర్తియై— సకలోపనిషత్సారసమాలోలనిజా
వతారలీలావిలాసుడై— పరమభాగవతవిరక్తిభక్తిసమాంయుక్తి
సంతుష్టశిరస్తలవిన్యస్తనిజాభయహస్తుడై— ప్రశస్తుడై—
రమావినోద్యుయున్న యాపరాత్పరుని— దర్శింపుము, పూజిం
పుము ధ్యానింపుము నిర్వలమైన భక్తయోగమే జచులందఱ
కును పరమభాగ్యము! ఆరమంపతియనుగ్రహమున యీ
కుచేలునియందున్న భక్తిదేవతయే నిన్ను పరిచునుగాక—
అనుగ్రహించునుగాక!

[మోహిని కరమభక్తాప్రసరయై కుచేలునిపాదములబడును]

(అనుబంధము ౮)

మోహి—మహాత్మా! ఊమింపుము నీయవాక్చానసమహిమ నెఱుంగక
కడునపచార మొనర్చితి—

కుచే—సోదరీ! లెప్పు అందఱిని ఊమించుటకును, రక్షించుటకును,
నాపుండరీకాక్షుడే కిర్త! మనమిగువురమను నాపరాత్పరుని
ధ్యానింతము!

(అనుబంధము ౯ నారదుడు మందహాసమున తలయూచు
చుండ నిష్క్రమము)

(యవనికపడును)

చతుర్థరంగము

[వీధి - ప్రవేశము నారదుడు - అనుబంధము ౧౦]

నార — మా మాజాలముచే తవిలి, త్రిగుణములచే బాధితులైన సామర
జనముఁబోలే నెంచి, కుచేలుని పరీక్షింప సమకట్టిన మోహినికి
చక్కనియుపదేశమే లభించె ! ఆయమ కర్తపరిపక్వముచే
నందున్న కాలుష్యమును బాసి, భక్తితత్పరయై, యాజగదా
రాధ్యుని గొలువ వనంబులకు తపంబునకై వెడలె ! కాని—
సత్యాదేవిమాత్ర మింకను తనపట్టుదల మానలేదు ! అయిన
కుచేలుని పరీక్షించుటయన్న సామాన్యమా !

చ నలువ లిఖించినట్టి పరిణామము మాన్పగవచ్చు భూధరం
బుల తొలగించి భూమిని నభోగలీల గ్రిప్సంగవచ్చు మృత్యువుకా
నిలువగవచ్చు వారినిధి నిర్జలమౌనటు చేయవచ్చుగా
కలరి కుచేలుభక్తిపథ మాపగ నేరికి నైన శఖ్యమే !

[లోన - అనుబంధము ౧౧ లోని చరణము] ఓహో ! సాధు
వులువచ్చుచున్నట్లున్నది ! నాకు చూడ వీరు కుచేలుని పరీక్షానాటక
మున నాజగన్నాటకసూత్రధారిచే కల్పితపాత్రలని తోచెడిని !
కానిష్టు ! దీనిచే నాభాగవతశిఖామణి సందియములబాసి లోకము
నకు నిరవచ్ఛిన్నభక్తియోగమహామహిమను బోధింపగలడు ! నే
నిందే యుండి యీవంతనాటకమున ప్రేక్షకుడ నయ్యెదగాక !

[ప్రవేశము ! ఇద్దరుసాధులు ! అనుబంధము ౧౧]

1 సాధు — జయవాసుదేవ ! జయద్వారకావాస !

2 సాధు — జయగోవింద ! ముకుంద ! నందనందన !

[ప్రవేశము! కుచేలుడు - యెదుటనుండి]

కుచే — సాధువులారా! వాసుదేవభక్తాగ్రేసరులారా! ఇదే కుచేల
నాముఠు నమస్కరించుచున్నాఁడు! మీదర్శన మారమా
నాథునిసందర్శనమేదా!

1 సాధు — వాసుదేవానుగ్రహప్రాప్తిరస్తు! భో! కుచేల! తావః
ముఖజేజస్సంపదాభవంతథాగతతేభిరమితమన్యేఅధికసంతో
షనిమగ్నావయం!

కుచే — భో! సాధూ! శ్రీమతాంకుత్రవాచసతిః! కస్తావాగమనం?
కస్తిన్నివేశః! కోవాభాగ్యవాక్ భవతీయసమర్చనేన?

2 సాధు — భో! భక్తాగ్రేసర! మాదృశానాం భిక్షూణాం కుత్రవా
నియతవసతిః ప్రాప్తి!

1 సాధు — భో! గృహస్థచ్చాత్ర! భిక్షాందేహి! భిక్షాందేహి!

కుచే — భో! తత్ర భిక్షాంతాం! భిక్షాంతాం! క్షుణ్ణమామగీయగృహే
మామకిభిక్షాన్నపరిగ్రహణేనధన్యోహం! అనుగృహీతోహం!
తామిరువురును తప్పక నాగృహంబున కగుదెంచి, యావాసు
దేవుఁ డొసగునాతిథ్యమును స్వీకరించి, నను ధన్యునిచేయ
వేడువాడ!

1 సాధు — అహో! సుతుష్టావయం! శ్రీవాసుదేవః కరమోదార
భావః త్వయి అనుగృహ్లాతు! జయ! చందనందన!

[అనుబంధము ౧౧] [సాధువులు పాడుచు నిష్క్రమము]

కుచే — [సంతసమున వారికి సాష్టాంగప్రణామ మొనరించును
అతఁడు జారవిడచినథాన్యపుమూటను శుశ్రవఃపెత్తికొని
పోవును] కైకొప్పు! (పోవుచున్నశుశ్రవఃమును జూచుచు—
మందహాసమున—మోకరించి) క్షమా! కైకొప్పు! సర్వము
నీయదియేకాదా! వ్యాధివాదా! సిద్ధు కనికరించి, ప్రసాదించిన
థాన్యపుమూటను కైకొన నీకంత భీతియేల! ఇందును చౌర్య

మేనా! మున్ను సోమకాసురునిచంపి వేదముల నపహరించిన
 తటి యలవడినచౌర్యగుణము, గోకులమున గొల్లవారిండ్లలో
 వెన్నపాస్త్రీగడల నపహరించుటను, పదియారువేలగోపికావస్త్రా
 పహరణమునను దాసుడగు నీకుచేలునిహృదయ మపహరిం
 చుటతోడను తృప్తిజెందలేదా! నీనైజమది! ఎందుకు మానె
 దవు! (ఏదియో జ్ఞాపకమునకువచ్చినవానివలె తటాలున
 ఖిన్నుడై) ఆ—ఆ కృష్ణా! దేవాధిదేవా? వాసుదేవా!
 ఆగుము! ఆగుము! ఇంచుక ఆగుము అయ్యో! మిత్రమా!
 అవి నీవారధాన్యపుగింజలుకాని రుచిరతరపరిపక్వఫలములు
 కావే—ఆగుము (పోబోవ)

నార.—[కుచేలునాపుచు] కుచేలా! యిదియేమి? వాసుదేవుడెవరు?
 పోవు లెక్కడికి?

కుచే—మునీంద్రా! నాదేవదేవుడు పోవుచున్నాడు విడువుడు!

నార.—నీదేవదేవుడెవడు? ధాన్యపుమూట నపహరించినది శున
 కముకాదా?

కుచే—కాదు - కాదు—నాకూర్కిచెలికాడు! నాదేవదేవుడు—
 నావాసుదేవుడు!

నార—ఏమీ! నీపాలింటి కావాసుదేవుడు శునకమయ్యెనా!

కుచే—సందియమేల? ఒక్కశునకమునందేనా?—

మ నదులకా నాదములకా నదీజలములకా నవ్యాంబుజాతంబులకా
 పొదలకా పర్ణములకా ఖగంబుల మృగీపోతంబులకా జంతులకా
 మదనాగంబుల సర్వభూతముల పద్మాతుండు కృష్ణుండు నె
 మ్మది వ్యాపింపడె? విష్ణురూప మిదమభివ్యోక్తినాలింపవే!

నార.—అట్లనా! అయిన నీకృష్ణుడే నీధాన్యపుమూట నపహరించె
 గదా! దానికై నీకేల చింత!

కుచే.—మనీంద్రా! అదికాదు నాయాశయము!

గీ పక్షములుకావు వన్యనీవారథాన్య

ములు కడుసుకుమారుండు మామరహరుండు

వాని భుజియించి తానెంత బాధఁడునో ?

బొజ్జలోనున్నలోకములో పొగిలగనునో ?

అయ్యో! నన్నేల యింతవఱ కాపిరి? నావేణుగోపాలుఁ
డప్పుడే యగోచరుఁడయ్యెనే! అక్కటకటా! అపక్షములైనయానీవార
థాన్యము లారగించిన యాకొస్తుభభూషణున కెంత బాధకలుగునో
కదా! ఆ—ఆ—కృష్ణా! మునివరదా! అదే! అందున్నాడవా!
గైకొ మ్మిసంభారముల! గైకొ మ్మిమధురతరవధువును! స్వీకరింపు
మీఘలరాసిని! అనుగ్రహింపు మీభర్తని—(నిష్క్రమము)

నార —ఆహా! ఏమి యీకుచేలునిభక్తి! సమస్తభూతములను శ్రీ
హరియాఁములుగ గాంగుచున్నాఁడు అక్కటా! మానస
మంతయు శ్రీకృష్ణునియందే యుంచి —

సీ పడుచు లేచుచు మీదినలు, జారుచునుండ

పరుపెత్తు 'శ్రీహరి పాహి' యనుచు

యెదురై సజంతుల కెఱిగి చీకులమోప్పి

దీనుడై ప్రార్థించు తిను పటించు

. నిలచి పెన్నిధిగన్న నిరుపేదనై నడి

ఆకసంబును జూచి యట్టై నవ్వు

తలయూచి యంతలో యెలుఁగెత్త హా! యని

యఱచి తాపసిపాపకరణి నేడ్చు

గీ పిలచు పొరలాడు ధరణిపై పలుకకున్న

బాదుకొనుతల రక్తంబువచ్చుదాక

యెగురు నృత్యంబు సలుపు తానేడ్చు మఱల

నడుచు నున్నత్తుభంగి నేమందు నార!

అదేపాపము! అయిన—ఆహా! యిదియేమి! మఱల దీనవద
నుడై వచ్చుచున్నాడు! [ప్రవేశము! కుచేలుడు]

కుచే—

సీ తియ్యనిపల్కులఁ దేల్చినసుగ్రీవు

ఘనరాజ్యపదమిచ్చి మనుపలేదె?

పేరాసపాపియై 'నారాయణా' యన్న

కిలుఘనజామీలు కావలేదె?

అతిబాలుడై నిన్ను నుతీయించు ద్రువుని యా

ఘనపదంబు నొసంగి మనుపలేదె?

ఎంగిలీపండుల నిచ్చినశబరికి

యిచ్చమై సాయుజ్య మివ్వలేదె?

గీ కాపు మనిన కాకాసురు కావలేదె?

నౌక నడపినగుహు దయ నరయలేదె?

నేనొనర్చిన యపరాధ మైన నేమి?

కరుణ పాలింపవలదె యౌపరమపురుష!

పరమపాపనా! పతితపాపనా! నేను పరమపాతకి నగుటకతననా
నేనొసంగుమాతీభ్యమునుమాత్రము స్వీకరింపక యేపోయితివి! పరి
శుద్ధభక్తివిహీనుడ! నని నీవే త్రోసిపుచ్చిన నన్నిక దరిజేర్చి యాద
రించువా రెవరు? కృష్ణా! శరణాగతభరణా! ఎన్నిపాపములున్న
నేమి? ఎన్నిదుర్వారపాపకదంబములున్న నేమి? శృతిశిరోలంకరణ
ములై, భవాధిసంతరణములై, యఖండకైవల్యపదవీవశంకరణము
లైన నీచరణనలినముల నాశ్రయించినాడ! దీనముగ వేడువాడ!

శ్లో హే! పద్మక్షణ! హేది యజలనిధి! హేవేదవిద్యాప్రభో!

హే! దీనావన! హేముకుందవరదా! హేభక్తకల్పద్రుమా!

హే! గి'పాలక! హేసురార్చితపదా! ఆర్తార్థినిర్వాపణా!

హే! భక్తావన! హే! యశోదతనూ! మాంపాహిలోకేశ్వరా!

[వడుచు - లేచుచు - నిష్క్రమించును]

నార — బౌరా! ఏమి యీతనియస్థలితదైవభక్తి ఇంట నందలు నాకిట
మూడుచున్నను అతిథుల నాతిథ్యమునకై యాహ్వానమొనర్చి
నను, మనమున నీచని కాచితియేలేదు! ఇదియేమి! మఱల
సంతోషవదనుడై యిటు వచ్చుచున్నాడు!

[ప్రవేశము! కుచేలుడు - సంతనమున]

కుచే — మునీంద్ర! మునీంద్ర! ఆవాసాదపునిశ్చపామహీమ
మెట్టదో గాంచితిం! శేషించిన కలాదీక్షితము స్వయముగ
తానే నావాప్తమునుండి గ్రహించి నను ధన్యునిఁ జేసెను!

నార — ఏమీ! శ్రీకృష్ణమూర్తి కుచుచ్చితో వచ్చెనా!

కుచే — బౌను! ఆనందనందనుడే స్వయముగ నేలొంచి, నా మూలభ్య
మును స్వీకరించి, నను ధన్యునిఁ జేసెను!

నార — నీవిప్పుడేకదా యిందుండి పెడలెనె! ఇంతలో ద్వారకలో
నున్న శ్రీకృష్ణమూర్తి కుచ్చితో కన్ను డేరొచ్చెను! నేను
చూడనేలేదే!

కుచే — మీరు చూడనేలేదా! ఇప్పుడే నుహా మునుచ్చియొగ
డెనే?

నార. — నీధాన్యమును గోవు స్వీకరించనా! నీకింకను యి విచ్చివదలి
నట్లులేదు! అదియుండనిప్పు! అతిథుల నాతిథ్యమున కామంత్రణ
మొనర్చితివికదా! ఉన్న ధాన్యముల శ్రీకృష్ణుడని శునకమున
కును గోవునకును పెట్టితివి! ఇక రాఘవునిగతి?

కుచే — ఆనందనందనుడు!

నార — ఆకలిచే మూడుచున్న పసిపాపలుకు దిక్కు!

కుచే.—ఆవేణుగోపాలుడు !

నార — అతిథులభోజనముకు దారి !

కుచే — ఆగోవిందుడే సమకూర్పగలడు !

నార — కుచేలా ! నిన్నేవందును ! నేను సర్వసంగపరిత్యాగియగు
సన్న్యాసిని ! నిస్సంగుడను ! అయినను నీకుటుంబమున లేని
చింత నేనాపాదించుకొనుచుండ, నీవు గృహస్థుడవై, యొక
కుటుంబము నీపై నాధారపడియుండ నిస్సంగుడవై యున్నా
డవు !

కుచే — మునీంద్రా ! అతిథు లానందనందనునిస్వరూపులేకదా ! ఆదేవ
దేవునిస్వరూపులగు నతిథుల కాదేవదేవుడే సమకూర్పగలడు !
నాకేల చింత ! రండు ! ఆనందనందనునిధ్యానింతము ! (అను
బంధము ౧౨)

(నిష్క్రమము)

శ్రీ భక్త కుచేలనాటకము

ద్వితీయాంకము

ప్రథమరంగము - కుచేలునిగృహము

[ప్రవేశము! వామాక్షి 'ఉలిగినవస్త్రములు భుజమునను - నీటితోనున్న
మట్టిబిందతో - వెంట బాలబాలికలు వచ్చుచుండ']

(అనుబంధము. ౧౩)

వామా — కుమారులారా! ఇంచుక తాళుడు! అందుపవేశించి పాత
ముల చదువుచుండుడు!

1 బాల — అమ్మా! ఆకలియగుచున్నది! నిన్న శెల్ల వారినుండి మా
కేమియులేదు—

2 బాల — అమ్మా! మాయన్న రాఘవుఁ డేల పుండియున్నాఁడు!

వామా — తనయా! ఏమియులేదు పొండు (బాలకులు నిష్క్రమము)
అకటా! జగదీశ్వరా! ఇంకను మూపై కరుణకలుగదా? త్వదేక
శరణులమైన మాకు నీవే యిట్టికష్టము లొసంగిన మమ్మిక
రక్షించువారెవరు? అన్నాహారములులేక వాపోవుచు ప్రాణా
పాయస్థితీయందున్న యాపసీబాలుని—రాఘవుని గాంచి
యెట్లూరడిల్లుదు! సమంచితవస్త్రాభరణము లొసంగుచున్న ను తుద
'కాకలి—యాకలి!!' యని యాక్రందన మొనర్చుపిల్లలకు
తల్లినై—పట్టెడన్నమైన నివ్వజాలకున్నానుకదా! అనాథ
రక్షకా! పరమేశ్వరా! అనేక జీవసంతతి కాహారము కల్పించి

రక్షించు నీవు మమ్ముమాత్ర మేల యుపేక్షించితివి? మేమొనర్చిన పాపమైన నేమి? నే నమూల్యాంబరభూషణాదులకోరను! భవకనకవస్తువాహనాదుల వాంఛించు—కాని— ఆకలిచే మాడుకొనికూనలకు తల్లినై పట్టెడన్నమైన కోరరాదా? అకటా! తొలిజన్మమున మేము సుతరించినపాప మెంతకలదో? దీన దయాపరుండగు నాదైవమునకునైతము నిర్దయాస్వాంతము కలిగెగా! అనాథపాలకా! ఈపసిపాపలసంతాపము చూచి సమస్తభూతసంతానమే ఒకచుచుండ తల్లినగు నే నెట్లోర్తును? దీనరక్షకుండను నీవిరు దెందుపోయె? జగతీతలమున మేము మనరాదో?

ఉ నీవు దయాపరుండ విక నేను దరిద్రసతికా జనార్దనా!

నీవు జగత్కుంటింబి విక నేను ననేకతనూజమాత దీ
నావనుఁ డీవు నేను కడుపంటుచు 'నన్న మొరామ!' యంచు వా
పోవుచునున్న దీన తలపోయగ నీవును నేను బాంధవుల్
పావన! బ్రోవకున్న మనబంధుత్వకైన కొఱుతగల్గదే?

[ప్రవేశము! రాఘవుఁడు! తూలుచు]

రాఘ — జననీ! ఎందున్న దానవు? నేరాజాలను—నడువఁజాలను

వామా — అయ్యో! కుమారా! ఆహారములేమి, శోషిల్లి మూర్ఛిల్లి
పరున్న వాడ వేల లేచివచ్చితివి!

రాఘ — అమ్మా! బంధువులు! ఆప్తబంధువులు వచ్చియున్నారు

వామా — అయ్యో! నాయనా! యిదియూ నీసంతోషమునకు కారణము? ఇంట నాలుగుదినములనుండి యాహారములేక మీ రందఱు మాడుచుండ బంధువులరాక నీకామోదదాయకమా?

రాఘ — తల్లీ! వారు సామాన్యబంధువులని తలంచితివా?

ఉ బంధ మెఱంగకన్ హరిరమాధవు గొల్పెడిపుణ్యలోకసం
బంధులు జన్మస్థానకలహరక నిచ్చెడిబంధు లెంత ని
ర్బంధమొనర్చినన్ ధరణిసాపులచేరని కల్పితేమికిన్
బంధులు మాదుపుణ్యమున చచ్చిరి ధన్యులచేయ నవ్వరో!

వామా — పోవనిమ్ము! నాయనా! వారైన నేరీ!

రాఘ.—పిలచుకొనిచత్తునా! (పోయి సాధువుల తోఁడైచును)

వామా — సాధువులారా! తాము స్నానాదిక్రియలనిర్వర్తించి, హ
యాతిథ్యమును స్వీకరింపవేడుమాన!

1 సాధు — సాధ్య! మీయాదరణ కెంతయు సుతసించితిమి! మేము
మాయనుష్టానమును నిర్వర్తించినచెప్పదము! [నిష్క్రమ] (అను
బంధము ౧౪)

వామా — నాయనా! రాఘవా! వీరాబంధువులు! వీరి రాకయా నీ
కామోదదాయకము?

రాఘ — అమ్మా! మానవునకు నిక్కంపుబాంధవులు వీరయని మా
తండ్రి వచింపఁడా! తల్లీ! వీరిరాకచే కలగినసంతసమున కా
బోలు నా కానూసమునైతము కనుపించుచున్నది! ఇప్పుడేటికో
శరీరము వివశమగుచున్నది! పాదములకు శరీరమును భరించు
శక్తి యంతకంతకు తక్కువయగుచున్నది! నోట—తడి ఆరు
చున్నది! చాల—అమ్మా! చాల! నూతండ్రి పురాణము
చదువుచో వచ్చించుచున్నమరణానిష్ఠ యిది మయగునా!

వామా — అమృతము శాంతిమయగాక! అయ్యో! కమారా!
నాల్గుదినములనుండి యాహారములేమిచే నిండునానూసము
గల్గినమాత్రమున నిట్టిమాటలాడవగునా! అచిరకాలముననే
మీజనకుండు నీవారధాన్యములతో రాగలఁడు! అపుడు

కడుసార భజియింతువంట లెప్పు! యిపు డించుక విశ్రాంతి
గైకొనిన—

రాఘ—అమ్మా! విశ్రాంతియా! కానిమ్ము! నాకిక శాశ్వతవిశ్రాంతి
యే కలుగకలదేమో యెవ్వఁడెఱుఁగు? అమ్మా! ఆవైపు
చూడుము! ప్రపంచము చాల సుందరమైనది! తల్లీ! యిట్టి
సుందరతరప్రపంచమును, నిన్ను, జనకుని, పసిపాపల నందఱిని
వీడి మరణించుట చాల కష్టమునుమా! అయినను, విధిలేదు!
అపరాధపురుని మాజ్ఞ ప్రసర్తిల్లియేతీరవలయుకదా!

వామా—కుమారా! నీవిక యిట్టిమాటలచే బాధించిన నే నిం
దుండఁజాల!

రాఘ—వలదు - అమ్మా! పోవలదు! నేనిక విశేష కాలము బాధింపఁ
జాలను లెప్పు! జననీ! ఆవైపుచూచితివా! అదిగో—

గీ. పఱిగె యాగవాక్షమునుండి భానుకిరణ
ములదె! తలిరాకుపై హిమజలములందు
పడుచు ముత్తైములైదోఁచె! భళి! ముకుందు
మహిమ గాంతునే రేపు నోమాత! మఱల!

అమ్మా! మరణించినపిదప నేమగును?

వామా—అయ్యో! కుమారా! ఏయాటల మనసార నాడితివి
తనయా!

సీ చెలువారుచెక్కుల నులిమినపాల్గారు
టాననంబున నింకమానలేదు
వినువారితనియించు ననువుసూక్తుల 'కృష్ణ!
శ్రీహరి!' యనుచు కీర్తింపలేదు
ప్రేమచే తండ్రి నేర్పినవేదపారంబు
సగమైనచదువుట ముగియలేదు

మనసార నాచెంత మాధవుకథలను

విని భక్తిభాష్పముల్ విడువలేదు

గీ కులము వెలయించి సత్కిర్తి గొలుపలేదు

మమ్ము కినలేదు మమతల మసలలేదు

పదియు మూడవయేటనే మమ్ముబాసి

యకట ! రాఘవా ! మరణింతు ననంగ నగునె ?

రాఘ — అమ్మా ! మరచిత అతేభులభోజనమునకై యేమాలోచించి

తివి జనకుఁ డింకిను వచ్చుటకు ఆలస్యమగునేమో ? పాపము

క్షుదార్తులయిన యతభు లాలభ్యమునకై తపింపరా ?

వామా — కుమారా ! నేనే మొనస్తిను. ఇంట నొకథాన్యపుగింజ

యైననున్న కులశేఖరుఁడగు నిన్నిట్లు నాచేతులార మృత్యు

దేవత కర్పింతునా ? ఇది పొంగింటికీపోయి తుదకు హేయ

తరమగుదాన్యస్మృత్తైన సమైచి యింతథాన్యమును సేక

రించుకొని తేత్తమన్న నిన్నిట్టదశలో విడిచిపోవగలనా ?

రాఘ — ఇదియీ సీసందియము ! అమ్మా ! ఎట్టిపామరమునఁ బడి

పోవుచున్నావు. పుత్రవ్యామోహమున సీచెయవలసినధర్మ

కృత్యమును మానెదవా ? తల్లీ ! సీధర్మముతప్ప సీవీలోక

మును వీడుతరి సీపుత్రకులు పెంటవత్తురా ? అమ్మా ! నీకు నేను

ఎచించువాడనా ? కాని—

ఉ రా రొకరైనపెంట కినరా రెముల్ మనలేమి వేళలో

చేరుదు రెల్ల వారు సరిచేరినవేళలో మృత్యువాతదా

చేరుచో నాస్తశానమునుచెరి తమంతనెవోదు రిండ్లకు

వారకపాపపుణ్యములె వచ్చును ప్రాణులపెంట నమ్మరో !

హమా.—తనయా ! సీసుజ్ఞానవచనములకు సంతసెంతునా ? దుఃఖం

తునా ? విధిలేదు పోవ నేవలయు. కాని—

రాఘ — అమ్మా ! ఇదియా ! నీదైర్యము పోవనిమ్ము నీవు నాచెంత
నుంటివనుకొమ్ము ఆపరాత్పరుడే నా కీదినము అంత్యమే
లిఖించియున్న నీవు తప్పింపగలవా ?

గీ మరణమొ సుఖమొ కష్టమొ ప్రాప్తమేదో
కలుగదేదైన కంజాతుకరుణలేక
నంచు మాతనూరట నందియైన సాధు
పూజనమునేయ కడగు మో పూజ్యచరితా !

వామా — అకిటా ! లోకమున తమకుమారులు రోగాదులచే బాధ
పడుచుండ గాంచి, దుఃఖించుటకైన నోచనితల్లుల నెందైన
గంటిమే? తుదకు పక్షిచ్చుగసంతానమునందైన ఎపుడైన ఎందైన
ఆలిబాధచే చచ్చుట వింటిమే ? ఆలిబాధచే వేగులుమాడు
చుండ విలపించుపుత్రుల చూడజాలక — వాపోవుటకైన వీలు
లేనిజనయిత్తుల నెందైన గంటిమే ? తనయా ! నీసంతాపమునకై
పోగల్గుదునా ? ఇపుడతిథిపూజ కేమియు లేమికై వగతునా ?
సర్వేశ్వరా ! శ్రీకృష్ణా ! నీభక్తుల మష్టేటివిషమసంకిటములపాలు
చేసితివి ఇదియా ! నీభక్తివాత్సల్యము యిదియా ! నీశరణాగత
రక్షణము కట్టాడై వము నేల నిందించుచున్నదానను ! పరమే
శ్వరా ! దీనబంధో ! నాకుమారుడాసన్నమరణుడై యున్నాడు
కదా యనుసంతాపభరంబున నిన్నేమైన ననియున్న తుమిం
పుము ! భవదీయస్వరూపులగు నీయతిథుల తనియించుటకంటె
మామకనందసుని ప్రాణాపాయస్థితి నాకంత యెక్కుడుకాదు !
గోవిందా ! ముకుందా ! అంతయు నీవే ! అందఱిని కాపాడు
వాడవు నీవే ! నీవులేకున్న — నీదయారసదృష్టియే లేకున్న
నేనిందుండిమాత్ర మేమొనర్పగలను ఇదే ! నీస్వరూపులగు
నతిథిదేవతల తనియించుటకై దాస్యవృత్తికై నమ్మతించి పోవు
చున్నదాన ! మాకతిథిసేవాభాగ్యమును చేకూర్పుము ! ఇదే

సీమాసంగిన యీకుమారుని నీకే యప్పగించిపోవుచున్నదాన !
 సకలచరాచరవస్తుసంచయములారా ! సకలాంతరబాహిరపరి
 మాణులారా ! యమపరిణానిలహుతాశనాదిదేవతావిసరము
 లారా ! మీరు—సర్వేశ్వరునిచే సృజింపబడి, సతతధర్మరక్షణ
 నేయ నియుక్తులైన మీరు—కేవలధర్మానుపాలనమునకే—
 ధర్మదీప్తిబద్ధులై యేగుచున్న నేను నాకుమారుని మీకిప్పగించి
 పోవుచున్నదాన ! నేనుజలినప్పునట బాలుని విడిపోవకుండు
 మీరే రక్షింపుడు—సర్వేశ్వరా !

శా నీవూజారతి నీజపంబు తపముకే నీనామ సంకీర్తి నీ
 రూపధ్యానము చేయునట్లుని సమూహకే నీకు నర్పించినా
 నాశన్ను దయచేచిదో ? కరిసంతో యుత్యంబు చేసి ర్చెదో ?
 నాపాపం బది యెంతయన్నదియు ? కృష్ణా ! మాధవా ! కావవే !

[నిష్క్రమము - యెనిసిక పడును]

రెండవంగము ! కరటక శాస్త్ర గ్రహము

[సరో, ని యొక యాసనముపై నుపవేళించి వీణాశంక్రమంబున పవరించుచుండును
 ప్రవేశము కీతు ౧]

దీక్ష — అక్కయ్య ! నా పండ్లిపిషయ మీపెళి గుదో యుకట లల
 తీరాట ? ఎప్పుడడిగినా మాబాం కరటక శాస్త్ర, కీదో యుక
 దొంగసమాధానము చెప్పడమే కాని, మాంసచేలముమ
 మాతురు సుందరాక్షిని పండ్లిచేసేమాటే యెత్తడు ! మాట్లా
 డకు—ఏం !

[ప్రవేశము ! కరటక శాస్త్ర కోపమున]

కరట — ఏమి యీకుచెలునియాధత్యము ! ఏమి పీనిగర్వము ! ఆ !
 నాబావమఱిది యగుదీక్షితునకు తనతనయందు సుంద

రాక్షి నొసంగడట ! కానిప్పు ! వీనిగర్వ మణంపకున్న నే
కరటకశాస్త్రినా ! [సరోజినివైపు వీక్షింప—సరోజిని పాడుట
కుపక్రమించును అనుబంధము ౧౫] ప్రేయసీ ! సరోజినీ!

సరో—(మాట్లాడక పాడుచుండును)

కర—(చెంతకేగి) సరోజినీ ! సరోజినీ !

సరో—(వేరొకివైపు తిరుగును)

కర—అళికుంతెలా ! (ఆమె సమక్షమునకుపోయి) దేవీ !

(సరోజిని మఱియుకవైపునకు తిరుగును)

దీక్షి—మాట్లాడదు ! ఈవేళ మాఅక్కగారు మాట్లాడరు !

కర—(సరోజిని సమక్షమున కేతెంచి) ప్రేయసీ ! ప్రేయసీ ! (ఆమె
యింకొకవైపునకు తిరుగి, కరము గ్రహించి) దేవీ ! దేవీ !

సరో—అబ్బ ! ఎయివిడుపుడు ! (విడిపించుకొని) మీకిరగ్రహణమున
కలిగినబాధ నప్పుడప్పుడు జ్ఞాపకముచేయుచునే యుండవల
యునా ?

కర—ఏమీ ! మృదులములైన నాకిరములచే—

దీక్షి—ఆహాహా ! ఏమిమృదులములు బాబు ! పిడకదిమ్మలు !

కర—దేవీ ! నేను పిలచుచుండ వినిపించుచున్నదా !

సరో—ఆ వినిపించుచునే యున్నది ! నేను షడ్జమస్థాయినిపాడుచుండ
తాము సప్తమస్థాన మలంకరించి, వీణాతంత్రులు తెగునట్లు
చుచుండ వినిపింపకపోవుటపొడనా ! నాసంగీతాభ్యాసమున
కేమో యభ్యంతరము కల్పించితిరికదా ! ఇంక తమఘనకార్య
మేమో యానలేండు ! తమపాదదాసి యాలంకంప సిద్ధముగ
నున్నది !

కర — అబ్బ! ఎందు కీనిండాగర్భితవాక్యములు! చూడు! సంసారాంగనవుకదా! ఎప్పుడును సంగీతాభ్యాసముతో కాలము గడపిన నెట్లు?

సరో — రాలనైన కఱగించుసంగీతమే మీకు రుచింపదా? అయిన నది నిక్కముగ నాయపరాధమే! సంసారాంగన యెప్పుడును యేమిచేయుచుండవలయు? ప్రాతఃకాలమునుండి సాయంకాలమువఱకు బానిసవలె పనిచేయుచుండవలసివదేనా?

కర. — దేవీ! నేనుమాత్రము నీకు వినోదము వలదంటినా?

సరో — వలదన్నమాత్రముననే మాచుదాననా! అట్టివాడవు మూడవవివాహ మేలచేసికొంటివి? —

కర — బుద్ధిలేక — క్షమింపుము! మఱచితి! చూచితివా కుచేలునిగర్వము? తనతనయ యగుసుందరాక్షిని మనదీక్షితులకొసంగఁడట!

దీక్షి — కోయి! కోయ్! అన్నియు అబద్ధా! !

కర — నిక్కము! మీదు మిక్కిలి మనదీక్షితుఁడు మూఁఖఁడట!

సరో — ఏమీ! ఆబడుగుబాపని కంతగర్వము కలిగెనా! అట్టివాఁడు తనభార్యను వామాక్షి నేల మనయింటికి భిక్షాటనకు పంపవలయు!

కర — ఏమీ! వామాక్షి భిక్షాటనకు వచ్చెనా!

సరో — భీక్షమునకు కాకున్న యేదోదాస్యమొనర్చి ధాన్యమునుకొని పోవుటకు! — వామాక్షి! వామాక్షి! [ప్రవేశము! వామాక్షి]
(అనుబంధము ౧౬) పని అయినదా?

వామా — అమ్మా! అగుచునే యున్నది!

సరో — ఏమీ! అగుచునేయున్నదా! ఏమో బీదదానినని కనికరించి, దాస్యమనునెపమున నీకింతధాన్య మివ్వనున్న నాయట్టి

యుదారస్వభావకు—నాయట్టి—నాథా! ఏమి! మాటలు
రావా!—

కర —అ-అ—నాయట్టిసాధ్వీశిరోమణికి—నాయట్టియజమానురాలికి..
సరో—నాయట్టిసాధ్వీశిరోమణికి, యజమానురాలికి, 'అగుచునే—
యున్నది!' యనియా నీవొసంగుప్రత్యుత్తరము!

వామ —అమ్మా! పనియగుచున్నదంటిని. గాక, నే నింకేమియు నన
లేదే!

సరో —నీబ్రతుకున కింకొకరిననుట హడనా! ఎంతగయ్యాళివే!
ఏమీ పుణ్య మాలోచించి నీకింత ధర్తముగ ధాన్యమొసంగ
నుండ నన్నే యనఁదలచితివా! ఔను—కాలమహిమ!
నిన్నేల యనవలయు!

వామా —అమ్మా! అజ్ఞానవశమున నిన్నేమైన ననియున్న తుమిం
పుము! ఇంట నతిథు లాతిథ్యమునకై వేకరుచుందురు! నేనిం
టికి తొందరగ పోవలయు—

సరో —ఏమీ! తొందరగ నింటికిపోవలయునా! నేనుమాత్రము
నీతో పనిలేక సంభాషించుచున్నానని తలంచితివా! ఇంకను
నింత ధాన్యమున్నదే యెవ్వరు విసరవలయు?

వామా —అమ్మా! తుమింపుము! యింటకుమారుఁ దానన్నమర
ణుడై యున్నాఁడు! ఇట్టియెడ—

సరో —'ఇట్టియెడ అట్టియెడ?' నీవు పనిచేయకున్న, ధాన్య మూరక
వచ్చునా? ఇవి కష్టపడి, శ్రమకోర్చి సంపాదించిన ధాన్యములు
కాని, నీమగనివలె క్రిందపడినవాని నేరికొని తెచ్చినవికావు
నీచడిగినప్పుడెల్ల దానమొనర్ప!

వామా.—అమ్మా! నేను దానమడుగలేదే! నేనిప్పు దొనర్చిన
దనికై, దాన్యమునకై, నాకు రావలసినధాన్య మిచ్చుంటినికాని-

సరో — నీకు రావలసినవా ! పని యసంపూర్తిగ నొసర్చి, మాకిబ్బంది కలిగించినందున—తిట్లు ! ఏమినా ఖా !

కర — ఆ - ఔను ! కావలసినన్ని తిట్లు !

వామా — అమ్మా ! నానాథుఁ డింటికివచ్చువేళమైనది—అతిథు లొక చోట యాతిభ్యమునకై వేసరుచుందురు !

కర — మేము వచించుచుండుట నీకు వినిపించుటలేదా ! నీ కీనాడొక గింజయైన యొసంగబడదు ! 'అతిథులట !' తినుటకు మీకే తిండిలేకున్నను 'అతిథులట !' మంచిమగఁడు ! మంచిభార్య !

వామా — అమ్మా ! ఇంట కుమారుఁ డాకలిచే యాసన్నమరణుడై యున్నాఁడని వచించి ను, నాకు న్యాయముగ నేనిప్పు డొసర్చిన పనికికై రావలసినభాగ్యమునైన నివ్వరుండుట భావ్యమా !

కర — 'భావ్యమా !' శిశుపాలరాజేంద్రుని ప్రభావపురోహితుడై మీకు కనికరమున గృహము నొసంగిన కరటకశాస్త్రగారి నే భావ్యమాయని యందువా ! ఇంత యహంకారము ! ఇంత గర్వమా ! ఒకగింజకుండ యిబ్బడదు పొమ్ము !

వామా — అయ్యా ! దుగ్బలుడై, క్షిణికిములైన పుహీకసంకదలచే పరివేష్టించబడినమానవుని—శిశుపాలరాజేంద్రు నాశ్రయించిన మీకే యింతగర్వముండ, యజరామరుడై—యనంతకుడై—పృష్టిస్థితిలయకారకుడై—యిట్టిశిశుపాలునంతటివారిని పదివేపుర నిజసంకల్పమాత్రమున సృజించి యు మొసర్పఁ జాలు నాజగదారాధ్యుని, గోవిందుని—ముకుందు నాశ్రయించినమాకు గర్వముండు టట్లుగమా ! ఏమియు నొసంగవా ! నిక్కమా ! ఇంట కుమారుఁ డాసన్నమరణుడై యున్నాఁడన్నను, అతిథు లాతిభ్యమునకై పండురుచున్నారని వేడినను,

ప్రార్థించినను మీకు కనికరముకలుగదా ! కానిండు ! ఇంతట
 లోక మస్తమించునా ? ధర్మము నశించునా ! దీనదయాభండగు
 నాపుండరీకాక్షుడు నేడట్టెజగద్రంగమున మాయమయ్యెనా !
 ఔను ! నిక్కము హేయమగుదాస్యవృత్తికైన సప్తతించి
 మిమ్మితవటకు వేడుట నాదే యపరాధము సర్వలోకశరణ్యు
 డును సర్వజంతుజాలసంరక్షకుడును నగు నాజగదీశ్వరుడు,
 తనరూపమున నేతెంచినయతిథుల సత్కారసత్కృతులకై
 తానే ప్రసాదింపఁడా ! దృఢభక్తి వేడెడుభక్తుల సంతాప
 మునుదీర్చి యాపరాత్పరుడే బ్రోవఁడా ! నాప్రాణేశుఁ డెంత
 వచించుచున్నను, అదృఢవిశ్వాసములేక నేనిం దేతెంచి, నా
 ప్రార్థనలచే మీకు సంతాపముకలిగించినందునకదా మీనిందా
 వాక్యశూలముల భరించుశిక్ష ననుభవించితి ! అమ్మా ! నా
 కేమియు నొసంగఁజాలనై తనని చింతింపకుము ! నాకేమియు
 నొసంగకున్నను రేపువచ్చి శేషించినధాన్యమును విసరెద
 లెమ్ము ! నాకిది శలవిమ్ము మీ కాదైవము శుభమొసంగు
 గాక ! (పోఁబోవ)

కర.—ఘోషము ! నీకెవ్వరుదిక్కో చూచెద !

వామా —అయ్యా ! నాకా ! దిక్కా—

నీ ఎండలో మాడి లోకేష్టముల్ సమకూర్చి

నెనయు సరోజిని కేదిదిక్కు ?

పతి చెరసాలలోబడ తదుద్యమమూని

నిలచు నుమాసాధ్యి కేదిదిక్కు !

దండహతులచే రక్తముకార మటలని

యిల కమలాదేవి కేదిదిక్కు ?

పతిసుతబంధుల బంధింప శాంతిచే

నెనయు కస్తురిభామ కేదిదిక్కు ?

గీ పతుల పుత్రుల దుర్భరబాధలెల్ల

గాంచి సత్యంబుకై స్వార్థగరిమనీడు

చంద్రమతి జానక వీరసతులదిక్కు ?

అట్టిశాంతంబు దైవంబు నానదిక్కు !

[వామాక్షి - నిష్క్రమము]

శ్రీ భక్తకుచేలనాటకము

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము - కుచేలునిగృహము

[రాఘవుడు పరుండియింద - ప్రవేశము నారదుడు]

(అనుబంధము ౧౨)

నార — (రాఘవుని గాంచుచు—నిట్టూర్పువిడచి) ఆహా! మరణస్థితి
యందున్న ను యీబాలకునిముఖభావ మెంత ప్రశాంతమై—
గంభీరమై యున్నది? ప్రేమనిండారఁ బిలచుప్రియజనకునికడ
కేగుతనయుని మందహాసభాసురసుందరవదనంబుమాడ్కి, సర్వ
జంతజాలమునకు జనకుడగు నాసర్వేశ్వరుని చేరఁబోవుచున్న
యీబాలకుని మందహాసమున కేమందును ?

నీ కంజాడుభక్తిమై గాంచునేకాని యే
చోద్యవస్తువునైన చూడఁబోడు!
హరినామకీర్తన యట్టె పల్కునెగాని
'బాధ' యంచనియైన పలుకఁబోడు!
అరమోడ్చి కనుల నృత్యము పల్కునెగాని
వేడుక నాటల నాడఁబోడు!
పలుమారు మాధవు ప్రార్థించునేగాని
కోర్కెల తండ్రిని కోరఁబోడు!

గీ. భక్తి నానందపరవశభావమంది
యలరునేకాని 'హా!' యని యైన ననఁడు!
యడుగఁ డడలఁడు రాఘవుం డౌర! భాగ
వతశిఖామణిగాక తాబాలుఁ డగునె?

పరాత్పరా! వాసుదేవా! యిదియు నీలీలానాటకమునందలి
యొకవిచిత్రరంగమే యగునా? లేమిన్న—? [ప్రవేశము! వామాక్షీ]
వామా—

చ. దినమణి యభ్రమధ్యమున తేజరిలెన్ గృహస్థభాగ్యముల్
కనబడ వేమియున్ దయయు గాంచడు నాపొరుగింటిసాధ్వీ పా
వనులతిథుల్ తుఘార్తులయి వందుటచుండిరి యింట పుత్రుఁడ
న్ననొ పృథినందనుండె! యఖిలాంశ! యోజగదీశ! కావవే!

మునీంద్రా! అభివాదనములు! కిన్నతల్లెస్తతము దూరికిరిం
చిన యీహతభాగ్యునిచెంత సువవేశించియుంటిరా! మీద సూర్య
భావమున కెమందును?

నార—సాధ్వీమణి! డొరడిల్లుము లోకమున ధర్మదీపింద్యులైననే
కదా యోజగదీశ్వరుని కరి! కటాక్షములు ప్రసరించును!
నీకుమారునిచెంత నెల్లప్పుడును నావాసుదేవమూర్తియే ప్రకా
శించుచుండ నీతనయుఁడు హతభాగ్యుఁ డగునా?

వామా—మునీంద్రా! ఈదీనులపై నాగోవిందునికటాక్షములు
మెన్నఁడైన ప్రసరించునా?

రాఘ—(కనులతెరిచి) యిండుక లేవ ప్రయత్నించుచు) అవ్వా!
అవ్వా! వచ్చితేవా! మాగోవిందుని చూచితేవా?

వామా—అయ్యో! కుమారా! నాయట్టి నిరాభిగ్యురాలి కావాసు
దేవమూర్తి దర్శనమొసంగునా?

రాఘ — అయ్యో! జననీ! నీవు చూడలేదా? యిప్పుడే మందహాసమున నాచెంత కరుదెంచి 'కుమారా! ఇక మీ బాధలన్నియు నచిరకాలమున నేదీర్తు!' నని వచించి యభయహస్తమొసంగెనే! నీవు చూడలేదా!

నార — (స్వగతము) ఆహా! ఏమి యీ బాలకుని దృఢవిశ్వాసము!
(ప్రకాశము) కుమారా! నీవు కలగాంచితివి కాబోలు!
ఇక్కడి కెవ్వరును రాలేదే!

రాఘ — మునీంద్రా! ఏమి నేచూడనైతి! క్షమింపుడు లేవజాల పరుండియే యభివాదన మొసర్తును అనుగ్రహించి గైకొనుడు తాపసచంద్రమా! షరణమన్న నేమి?

నార — కుమారా! జననమరణములు ప్రాణుల కెందును తప్పవు

చ. జననమునుండి దేహానిలభాయవిధంబున వెంట నంటియే
తనరును మృత్యు వైవరికి తప్పదు, జీర్ణము నైనవస్త్ర మొప్పున
త్యజియించి క్రొవ్వినముఖంబు ధరియించెడిమాడ్కి జీవుడున్
తనువు తొలంగి యన్యతను ఆత్మ మెటుంగుట మృత్యువౌగదా!

రాఘ — అంతయగదా! జననీ! అయిన నాకై యెలశోకింతువు?
ఎఱిగియెఱిగి నేను చిన్నతనమునుండి యెట్టిపాపముచేయలేదనుటకు నీవేసాక్షి! అజ్ఞానవశమున నేనేమైన నొనర్చి యుంటినా కరుణాసముద్రుడగు నాపరాత్పరుడు తప్పక క్షమించును! అట్టిచో, అమ్మా—

వామా — అయ్యో! కుమారా! నన్నేల తల్లి యని సంబోధించెదవు?

ఉ పిల్లల గూటిలో నునిచి ప్రేమచే టెక్కలగప్పి మేతకై
యెల్లడ సంచరించి తుద కెట్టులొ పుల్లు పొలంతి బ్రోచు నీ
తల్లి త్వదీయమృత్యుపరితాపము గాంచియు మిన్నకుండె నం
చుల్లమునందు దూరకు మహా! కడుపాపిని నేను తల్లి నే!

రాఘ — అమ్మా! చింతింపకుము! మరణమన్న నిష్ఠుడంత భయంకరముగ లేదుసుమా! తల్లీ! నాకు బుద్ధించిన తొలుతటిదినము జ్ఞాపకమున్నదా! లోకబాంధవుడగు నాచూర్తాండు డస్తమించిన లోకమున నేమియుత్పాతము ఎప్పటిల్లుచో యని భీతిల్లీతి! కాని, రాత్రి చూశుగదా! అసంఖ్యాకములైన నక్షత్రములును, శీతకీణుడగు నాచంద్రుడును నుదయించి, పవలుకన్న రాత్రియే మేలనిపించెదా! సూర్యురక్తియే యిట్టి మనోహరదృశ్యమును మలుగుటకు, దీక్షింపగు నీజీవితమెట్టి మనోహరదృశ్యముల మలుగుఁ జుచున్నదో యెవ్వఁడెఱుగు?

నార — భభీ! కుమారా! సాధ్యమణీ! ఆబాలససినాటల వింటివి కదా! 'జాతస్య మరణంధ్యం' యనుట వినివా! అదియుగాక-

మ తరుణీ! బాలుఁ డెచండ? నీవెవరు? గోత్రజ్ఞమగు దీనుశుం డరయన్ నీడు భవాంతరంబులచుత్తురై పుట్టె కెవ్వారిన్? మఱిపుట్టె చనుచున్న వాడొ? యిది కుమాయాచుబాధగు గౌవ్వరి కెవ్వారలు లేరు! ఆత్మ యొకడే ప్రాజ్ఞాప సాధ్యమణి!

నాకిక శలవొసంగుము! నె నామనూదునికిడ కేగవలసి యున్నది! మఱల శీఘ్రకాలమున నే స్తును! నాకును బుష్టు కీడి పోవ కాల్లాడకున్నవి! పరాత్పరా!

నీ కలనైన రిత్తవాక్కులనైన శ్రీహరి!

యనుచు నీకీర్తన నాడువాడు!

అన్నంబు వసనంబు నమలమా శయనంబు

కాన్నకున్నను తృప్తి గాంచువాడు!

ఆకసంబున నీడు నమలమంగళరూప

మును గాంచి యానంద మెనయువాడు!

అనయంబు నీపదధ్యానైకనిష్ఠచే

కనులబాష్పజలంబు గ్రాలువాడు

గీ పరమభాగవతకుచేలభద్రసుతుడు

ఆర్తఁడ శరణ్యుఁడ గతిమఁడైనవాడు

ఆకట కృశించి మడయుటే యక్కటకట

విధికృతంబో? నీలీలయో? వేదవేద్య!

[నారద నిష్క్రమము]

రాఘ — అవ్వా! మునీంద్రుఁడు వెడలెనా? ఏదీ నీకరము నిట్టిమ్ము.

నేనొకటి ప్రార్థింతును ఇచ్చెదవా!

వామా — అయ్యో! తనయా! ఈహతభాగ్యురాలి కట్టిమదృష్టము

పైత మున్నదా!

రాఘ — ఏమియులేదు! జననీ! నీకు నేను చెప్పవాడనా! అయి

నను, కన్నకుమారుని కాహారమిడలేక మృత్యువున కర్పించె

నని నాజనకునిపై కనలకుము! ఒకరిపురాకృతకర్తానుభవ

మును మఱియొకరు తప్పింతురా యనియైన యూరటనందుము!

నాతమ్ముల సూరడింపుము! నన్ను మఱచిపొమ్ము! కాదు కాదు.

ఎపుడైన స్తరింపుము. నన్నిక పదలుము మాటాడఁజాల

అతిథులు - భోజనము - దారి - (కనులుమూయును)

వామా — ఔరా! దుర్భరవేదనాయాతమృత్యుముఖముననున్నను

యీహసిపాప ధర్తాచరణమునం దెట్టి యాపక్తిని ప్రకటించు

చున్నాడు ఔను! నిక్కము! లోకమున ధర్తముతప్ప తన

యులు, బాంధవులును వెంటపత్తురా! నే నీపుత్రవ్యామోహ

మున మునింగి నాధర్మమును మాను తుంటయు నశమంజసము!

అతిథులు వచ్చువేళయైనది! పరమపురుషా! నారాయణా!

శా ఇంటా లేదోకగింజమైన యతిథుల్ హృచ్చీమనున్నాడు యే
యింటా చిక్కదు థ న్య మింక మనుషా శ్రీశుండు గోవిందుడే
వెంటా బాయక బ్రాచు లేదు కుంజా నీక్షించునో? లేకము
క్కంటా బోలడుధార్తసాధువుల కృధాకాలాగ్ని కర్పించునో!

పరమేశ్వరా! యథేచ్ఛముగ శబ్దము నాశించక, తమంతట
తాము వృద్ధిగాంచు నకణ్య నీవారసస్యములైన మా కనాఁ డుండి
రింపవా! లోకోపకారార్థమై జగతి నుద్భవించి, పర్వతశముల
సహించి, ఫలభారవివ్రములైన ససాలాదిత్యులైన మాయుగదీనా
డాదరమువహింపవా!

రాఘ — అమ్మా — తల్లీ —

వామా — (కుమారుని చెంతకు వచ్చి) అక్కటకటా! సుమారాక్షణ
క్షణమునకును సూత్రాణమునగుచి విముక్తుడగుచున్నావా!
దుర్భరమహావేదన ననుభవించుచుండియు నిన్నిట్టివేదనపా
లొనరించిన యానిర్భాగ్యురాలి నొక్కరి గొట్టున నాడితివా!
తుద కిట్టి 'బాధ' యుంచస్మిం నచించితివా! సాకాయాసము
కలిగింపనొల్లక మందహాసమున సంతయు నైతి! నీకా యిట్టి
దుర్తరణావస్థ! నీకా యిట్టి ఘోరవేదనాఁ గనుగణము!
దైవమా! యదృచ్ఛాలాభసంతుషి నంది భగవద్భక్తుల కాలము
గడుపుదమన్నను, మాకృష్టసంతసమైన కలుగనిర్వహా? అక్క
టకటా! లోకమున దారిద్ర్యమున స్త్ర వేరుదు. ఖము లేదను
టకు మాయనుభవమే సాక్షి! [లోన - జయనగనగదన!
యని] ఆహా! యిదియేమి! వజ్రల వ్యామోహమున మునుంగు
చున్నాను నందనందనా! గోవిందా! తమిషుమి! సూర్యకళ
సత్కారభాగ్యమును చేరకము! నాకు సుఖము ప్రాణా
పాయమే గూర్తువేని యతిథు-భోజము ముగించు జ్ఞాన
కాపాడుము!

[ప్రవేశము! సాధువులు]

1 సాధు.—ఏమమ్మా! యిదియా మీయతిథిపూజ! ఆకలిచే మాడు
చున్నయతిథుల మాటాడింపక మీపనులను మీరొనర్చుకొను
చున్నారా!

వామా —మహాత్ములారా! యిండుక శాంతింపుడు! నానాధుడు
వచ్చువేళగ్నైనది!

2 సాధు —ఇక ఊణమైన శాంతింపము! ఆతిథ్య మిచ్చెదవా లేదా!

1 సాధు — అంతగతిలేనివారు మమ్మేల భోజనమున కామంత్రణ
మొనర్చితిరి!

2 సాధు —తినుటకు మీకే తిండిలేకున్నను మీకీ బింకమేల? ఏమి?
ఆతిథ్యమిచ్చెదవా! శాప మివ్వవలయునా!

వామా —మహాత్ములారా! మాపైననా శాపము!—

మ దురితాత్ముల్ దొసగుల్ ఘటింప తపసుల్ దోస్సారముల్ లేమి భీ
కరశాపాన్ని నణంప ధర్మమగు వీకిన్ దీననై నల్లగా
కరుణాదూరతకాదె సత్ఫలితశాఖాక్రాంతనమ్రాభవ
త్తువడ్డం బని గొడ్డటన్ దునుము చందంబొను కాదే ధరన్!

1 సాధు —ఇంకను జాగునేయుచున్నావా! ఇదే గైకొమ్ము శాపము!

[ప్రవేశము! కుచేలుడు! శీఘ్రయానమున - ధాన్యపుమాట
నొకపేటికపై నుంచి]

కుచే —మహాత్ములారా! శాంతింపుడు! శాంతింపుడు! కోప ముప
సంహరింపుడు! వామా రమ్మ (మోకరించి) సాధువులారా!
ఇంతకాల మెట్లో యోపికపట్టి నైచితిరి! ఇంక యొకఘటిక
కాలముమాత్రము సహించితిరా! ఆవాసుదేవుడే మీకు
సమంచితాతిధ్యము నొసంగుభాగ్యమును మాకు చేకూర్ప
గలడు!

1 సాధు — వలదయ్యా! మీయాతిభ్యము! పాపము మీకే బుబు
క్షకు లేనప్పుడు!

కుచే — అనుగ్రహింపుడు! ఈదరిద్రభక్తుడొసగుసభక్తుక గంగా
జలము నేని పరమాదరణమున గ్రహించి నను ధన్యునిచేయ
వేడువాడ!

2 సాధు — అట్లే కానిమ్ము!

రాధు — దాహము — శాంతము — బాధ

1 సాధు — అదిగో! యింట మూల్గుభ్యసులు — మేము ను జాలము!
ఏదీ ఆతిభ్యము!

కుచే — ఇందుకి శాంతంపుడు! (సంభాషించుత కేగి) ప్రేయసి!
ఏమి యాయుత్పాతము? కుమారా! రక్షణవం! సాగును
తండ్రి బాధకపడున్నాడని?

రాధు — జనకా! నాలుక — శుష్కింపుమున్నది క్షణము కలెలా —
యెక్కు — జపించి - జాల అలకులు - భోజనము —

కుచే — అక్కటటా! కుమారా! శ్రీకృష్ణుని నిన్ను తన చావ
నియోగించినా! తనకు! పని మేల్వార ధ్యానము —

1 సాధు — భక్తి! భక్తి! ప్రవృత్తాణా! కుచే! య్యనిమాటలతో
మమ్ము పొంపించి చురుకలననుసరింపవా?

కుచే — సాధువులారా! శాంతంపుడు! నాకుమారుడు చావ
నున్నాడు —

2 సాధు — నీకుమారునితో మేమును చావ లగునా! ఏదీ! భక్త!

కుచే — దేవీ! అదే ఆ పీటిపై నేనొగిశెచ్చిన సీమంతపుథాన్యపు
మూటయున్నది! దానిని కైకొని, పంచమొనర్చి యతిధీదేవ
తల తనియింపజేయుము!

వామా.—అక్కటకటా! మరణశయ్యపైనున్న నిజనందనుని కింత
యోగిర మివ్వజాలకున్నను చెంతనుపవేశించుటకైన నోచ
లేదా? నాథా! పెడలుటకు కాల్లాడకున్నవి
కుచే—ధర్మసహాయినీ! నీపుత్రవ్యామోహముచే నావాసుదేవుని
వీటతువా!

వామా—(లేచి) నాథా! ఆపిడికెడుధాన్యము పీరికి చాలినంతయో
గిర మివ్వజాలునా?

కుచే—నేనేమొనర్తును! దేవీ! తొలుతనే నేకరించితెచ్చినధాన్య
ముల నావాసుదేవమూర్తియే స్వయంబున నాహస్తమునుండి
గ్రహించెను క్రిందపడినవానినిమాత్రము యేటికొనితెచ్చితిని.

వామా—పోయిచూడ మూట మాయమగును) నాథా! యిందెట్టి
మూటయును లేదే!

కుచే—ఏమీ! ఏమీ! ఏమూటయు లేదా!—

వామా—ఇందెట్టిమూటయును లేదే!

కుచే—అక్కటకటా! అనియు గూయమయ్యెనా! పరమపురుషా!
శ్రీనివాసా! సకల ప్రహ్లాదములసృజించి క్షణమాత్రమున లయ
మొనర్పజాలు నీ చిటిటతముటను మాయమొనర్చుటనంగ
నెంత? అనంతా! నీయనంతమహిమచే నీపాదభక్తుని హింసింప
సాగితివా!

మ పరిశోధింప ద్రువుండ కాను కిలకా ప్రహ్లాదుడే కాను సం
స్కరణకా జూడ గజాధిపుండ నిటు నేకానాత్మసంశుద్ధివే
పరికింపక బలి కాను దీనుడను నేపద్దేక్షణా! హింసలకా
పరిశోధింపగ నెంతవాడు! కులకా పాలింపవే యీశ్వరా!

1 సాధు—ఓరి! పంచకా మాయచేయుచున్నావా! ఏదీ భిక్ష!

కుచే—మహాత్ముగారా! ఏమింపుడు—శాంతింపుడు—

రాఘు — జనకా — దాహము — తాపము —

కుచే — (చెంతకేగి) అక్కటకటా! కుమారా! యిహలోకమును
బాసిపోవుచున్నాడవా! సుకుమారా! నేడు మాకు లేక
పోతివా! అయ్యో! తనయా! నీయట్టిసుగుణాదంబమునకు
పదియుమీఁడు తన్నరములకిన్న నెక్కువ చూయువు లిఖంపకి
పోవుట కాబ్రహ్మమ నేనే మహిచారమొచ్చితిని! తనయా!
ఏమీటల ముసారనాడితివి? యేయేభోగభాగ్యము లను
భవించితివని మమ్ము వీడిపోవుచున్నావు! అయ్యో! పరమ
నిర్భాగ్యుడగు నాకు జనించినతనదా నీస్థిఘోరదర్శరణా
పథ—

2 సాధు — భిక్ష! భిక్ష! ప్రాణముపోవుచున్నది

కుచే — సాధువుల చెంత కేగును)

రాఘు — జనకా — రావే — వేదన —

కుచే. — (కుమారునిచెంత కేళించును)

1 సాధు — ఇదే మే మురిపొసుకొని చచ్చెదము! భిక్ష!

కుచే — (సాధువులచెంత మోకిరించి) సాధువులగులారా! నాకుమా
రుడు —

2 సాధు — తెల్ల వాగగ నే సింహచ్చట ది పురమైతొయ్యా! భిక్షునిచ్చు
దవా! లేక చావవలయునా!

రాఘు — వేదన — జనకా — వేదన —

కుచే. — (కుమారునిచెంత కేగుచుండ)

1 సాధు — భిక్ష! కుచేలా! భిక్ష! కుచేలా!

కుచే — (వారిచెంతకువచ్చి) మహాశ్వులారా!

రాఘు — జనకా! —

కుచే — (కుమారునిచెంతకువచ్చుచు) తనయా!

సాధు — కుచేలా !

కుచే. — (నిశ్చేష్టితుడై మధ్యబడును)

రాఘు — ఒక్క — ఊణము — నా చెంత నుపవేశింపజాలవా ?

కుచే — చాలఁడు ! చాలఁడు !! ఉపవేశింపజాలఁడు తనయా ! వీఁడు
 నీజనకుడైనను, కనులార నీసంతాపమును చూచుచుండియు
 నేమియు చేయజాలకున్నాఁడు ! మరణవేళ నొకక్షణమైన
 నీ చెంత నుపవేశించుటకైన నోచకున్నాఁడు. అవిచ్ఛిన్నముగ
 ప్రవించుకన్నీటిధారల తుడుచుకొనుటకైనను నసమర్థుడై
 యున్నాఁడు ! నీనిని తండ్రయని సూబోధింపకుము ! వీఁడు
 నీకు తండ్రికాఁడు ! నీదౌర్భాగ్యవశమున కదియుమూడవ
 యేటనే నీకు ఘోరహింసారూపమరణమును చేరూర్పజని
 చిన కరినర్చుడు ! పశ్చాత్తాపహీనుడు — మ్రారకర్తుడు !
 తనయా ! సత్యస్వరూపియు, సకలజగదభిరాముడును నగు
 నాన ర్వశ్యుని ధ్యానింపుము ! స్మరింపుము ఆవాసుదేవుడే
 నీకు తండ్రి ఆవాసుదేవుడే నీకు తల్లి మమ్ముల మఱచి
 పొమ్ము ఆగోవిందుడే నీకు దిమ్మ ?

1 సాధు — ఏమయ్యా ! కుచేలా ! నీయడ్పేనా మాకేమైన నున్నదా ?
 మా కన్వరు దిమ్మ !

కుచే. — ఆన ర్వశ్యుడు ! మీకు — నాకు — సర్వప్రపంచమునకును !
 శేషశయనా ! జగదీశా ! సచ్చిదానందమయుడవై సత్కల్యాణ
 స్వరూపివైన నీయం దిట్టికష్టవేదనహింసాగుణ మెట్లలవడియె !
 అదియు నాగ్రహచారముననా ? నీవెన్నికష్టపరితాపసంవేద
 నల నీదాసునిముంచినను, ఆకష్టపరిచ్యుతికి మార్గమైన నీవు
 చూపకున్న మఱియింకెవగు చూపువారు ! మున్ను కిరరాజుఁ
 బ్రోచునాఁడు ఘనతరహిమానీశీతల మధుమధురదారాసారకరు

జారసమున ప్రకటింపవా? నిన్నెందుచు బాయనినిత్యాన
 పాయని—నిన్నే యధిపసించినజానీ! దురంత్యములగుదు
 ర్భరదుగిఖిల్లాలముల చేర్చివను, యాదే—యూతాపు
 నందే—యాక్షణమునందే తద్గుగినివారణ, తత్సౌతాపోశమన
 మార్గముల సీవే చూపవా! నాయందుమంత్ర మేల యిట్టి
 విషమపరీక్ష బూనితివి! వాసుదేవా! నేను సీయందు, సీవామ
 భాగమందు, సీవక్షులనుగు లేననిమా నాగుమంత్ర మిట్టి
 విషమపరీక్ష చేర్చితివి! నేను సీవక్షులనుగుదుమంత్రము
 గాక, సీయందంతటను, నీవు నాయందును నుండమి! ఃరా
 త్పరా! నిజగర్భసంజాతు లాకలిచే మాడుచున్నను నదివారి
 పురాకృతకర్త యని సహించితి! ప్రకృతము మరణశయ్యపై
 నున్న నాకులశేఖుడగురామ్రుని 'సీయచ్చుకుచ్చిట్లు చాపు
 పొమ్మ'ని యాచల పాగవైచితి! కాని—యలభులు—నాచే
 నావనాతులైన నిస్వరూపులగు నాభు లాకలిచే మండి
 మడయుచుండుట కనులారచూచి యెట్లు సహించగలను!
 కేశవా! నీవిట్లావర్చిన ధర్మము నేడైన జగత్కళయము
 కాదా! కానిష్టు! స్త్రీయసీ! పొమ్మ! నేను సీవాధాన్యపు
 మూట నుంచినతాపునగు పొమ్మ! ఆసర్వేశ్వరధ్యానమున
 నందు వెదకుము! ఆధాన్య ముగైన ఃడిగుండవలయు!
 లేకున్న—ఆసర్వేశ్వరుడైన యతిభులపూజకై—యందు
 ప్రసాదించియుండవలయు! లేకున్న నేడు దైవమే లేడను
 కొనుము! పొమ్మ!

వామా —(పోయి చూచి—సంతసమున) లభించినది లభించినది!
 నాథా! అందఱిభోజనమునకును చాలిసంతధాన్యము లభించి
 నది! నాథా! యిందు కొంత జావకాచి రాఘవునికంఠమున

కుపహారము కల్పింతునా ? పోవుచున్న ప్రాణములు తిరిగివచ్చు నేమో!—

కుచే —వలదు ! వలదు దేవీ ! అవి మనస్వత్వములుకావు ! వాని నుపయోగింప మన కెట్టి యర్హతయులేదు ! అవి యతిథులభోజనమునకై యాసర్వేశ్వరుడు ప్రసాదించినవి తొలుత వానిని పచనమొనర్చి యతిథిదేవతల తనియింపుము మనరాఘవుడు బ్రతికేయుండుటయే యాముకుండునియభీష్టమైన—అతిథుల భోజనానంతరమున—నేనైన మిగిలిన—రాఘవునివిషయమై యోచింతు మటలెప్పు !

వామా —పరిపూర్ణ జగత్ప్రాణసమీరదేవా ! సకల ప్రాణావనవైవస్వతయమధర్మ రాజా ! దీనమై—ధర్మాచరణబద్ధమై యేగుచు పేడు నీదీను రాలి మొత్తాలించి నేవచ్చుట కబాలుని వీడిపోవకుండు !

[పోజో—ప్రవేశము - యెదుటనుండి కరటక శాస్త్రి]

కరట —ఆ—ఆ - పాపినీ ! నిలుము ! నిలుము ! ఎవరితాతముల్లె యని యాధాన్యమును స్వీకరించితివి ? నాపేటికియందలి ధాన్యమును దొంగలించితివా ? ఇంకను యాపేటికియందలి వస్త్రభూషణాదుల నేమిచేసితివి ? ఓరీపించితివా ! ఓరీ ! దీక్షితా ! ఎవరచ్చట ? పలుకరేమి ? చౌర్యము—చౌర్యము ! పొండు ? రాజభటులను పిలచుకొనిరండు !

1 సాధు —ఏమీ ! చౌర్యమొనర్చి, తచ్చౌర్యసమార్జితతండులములచే మాకోగిరమిచ్చెదవా ! దురాత్మా ! గైకొమ్ము శాపాదకముల !

కుచే — శాంతింపుడు వ హత్తులా నా! ఇంచుక శాంతింపుడు బ్రహ్మ
జోత్తమా! మీ చే యిమాటలాడితిరా? నిక్కమా! ఆవాసు
దేవుడే మీ పుట్టి నొసంగెనా?

కర — ఏమీ! చౌర్యమొనర్పకున్న నీవు శెచ్చినధాన్యములే యింత
పుట్టి నందెనని తెలచితివా!

కుచే — కానిమ్ము! ద్విజసత్తమా! అది మీయశరాధము కాదు గ్రహ
చారసమయమున సునిశ్చలహేమచ్ఛత్రములన్నియు నొక్క
పెట్టున నయోమయభీకరాశనిధారాపంజరములై శిరమున
వర్షించుకాదే!

రాఘ — దాహము — వేదన — తాపము

కర — ఆ - ఆ! ఎక్కడి చామూల్లభ్యని! అదే నీకుమారుడు ప్రాణ
ములు పోవక తల్లడిల్లుచున్నాడు మీయట్టి నిర్భాగ్యుల
కొఱకై యాగృహము నిర్మించడలేదు? డా - డా — లేమ్ము
మంయింటియం దిట్టియమంగళము గొంగినూడరాదు వెడ
లుడు వేగమే! ఎంతయో ధనము వెచ్చించి నిర్మించబడిన
దీధవనము!

వామా — స్వామీ! యీదినముమాత్రము తమింపుడు రేపు తమ
యానతివొప్పున యావాసుదేవుడనుగ్రహించినతావునకు
పోయెదము! కుమారుడొసన్నమరణుడై యున్నాడు అతీభు
లాకలిచే మాడుచున్నారు ఇట్టియెడ —

కర — ఇట్టియెడ — అట్టియెడ! నీకుమారుడైన యీటనున్నవారంద
ఱును చావలయునా? ఏమి రాజాధిరాజకుమారుడా నీ
కొడుకు? ఈదినమన క్రత్రము ముంచి కాదు కొడుకు మరణ
శయ్యపై నున్నాడంట! మరణశయ్యపై నున్న నేమి? సాగ్ని

కుచే — వెడలెద ! యిప్పుడే వెడలెద — అతిసంతోషమున వెడలెద !
 బ్రాహ్మణోత్తమా ! మృత్యుముఖముననున్న కుమారునితో —
 'ఆకలి ఆకలి' యని యాక్రందనమునేయు పసిపాపలతో —
 అతిభులతో — యీ ప్రచండతపమున — యెచ్చటికో — యా
 వాసుదేవుఁ డనుగ్రహించిన యేతావునకో — మెట్లో — నాగతి
 కొలంది వెడలెద ! దాని కానంతయు చింతింపను కాని,
 సోదరా ! నీవే యీమాటలాడితివా ! ఆవాసుదేవుఁడే నీ ఓబుద్ధి
 నొసంగెనా ! కానిమ్ము —

కర — వాసుదేవుఁ డెవరు ! ఇది శిశుపాలరాజేంద్రుని ప్రధానపురో
 హితుఁ డగుకరటకశాస్త్రి మూఙ్గ !

వామా — ఆపన్నశరణ్యా ! —

కుచే — దేవీ ! ఆ బ్రాహ్మణోత్తము, నేల వేడికొందువు ? మృత్యుముఖ
 ముననున్న కుమారుని మరణవేదనావాక్యము లొకను వీనుల
 ప్రతిధ్వనించుచుండ తూతీణమునకును తేజముబాయుచు
 దుర్భరమరణబాధ సనుభవించుచున్నను మౌనహాసముబాయుని
 తనయునిమోము కనులకు ప్రత్యక్షముగ గోచరించుచుండ,
 మృత్యుదేవతాసాన్నిధ్యమున వివిక్రమైన యీపుణ్యస్థానమున
 నిలచియు, కుంభావహింసకున్న యిప్పారుని సీకంఠావాక్య
 ములుమాత్రము కుంభావహింసఁజేయఁగలవా ! లేమ్ము ! మన
 పసిపాపలతోడైమ్ము నేను రాఘవుని కాదు — అచిరకాలము
 ననే కానున్న రాఘవునికే బరము నెత్తుకొనియెద ! రమ్ము —

వామా — నాథా ! ఎచ్చటికి ?

కుచే — ఆవాసుదేవుఁ డనుగ్రహించినతావునకు

వామా — నాథా ! యీ ప్రచండతపమున — యి పసిపాపలతో —

కుచే — ఖేలా ! మరణించువానికి భవ్యతరమందిరములే కావలయునా ?

కుచే — వెడలెద ! యిప్పుడే వెడలెద — అతిసంతోషమున వెడలెద !
 బ్రాహ్మణోత్తమా ! మృత్యుముఖముననున్న కుమారునితో —
 'ఆకలి ఆకలి' యని చూక్రిందనముసేయు : సీపాపలతో —
 అతీభులతో — యీ ప్రచండాతఃమున — యెచ్చటికో — మీ
 వాసుదేవుఁ డనుగ్రహించిన యేశాన్యకో — యెట్లొకో — నాగతి
 కొలంది వెడలెద ! దాని కాంతయు చింతించు కాని,
 సోదరా ! నీవే యీమాటలుండితివా ! ఆవాసుదేవుఁడే నీ బుద్ధి
 నొసంగెనా ! కానిమ్ము —

కిర — వాసుదేవుఁ డెచు ! ఇది శత్రుసాలరాజు ప్రాప్తిప్రధానపురో
 హితుఁ డగుకరటక శాస్త్ర మార్జ్జ !

వామా — ఆపన్న శరణ్య ! —

కుచే — దేసి ! ఆ బ్రాహ్మణోత్తమా నేన వెడికిందొప్పు ! మృత్యుముఖ
 ముననున్న కుమారుని మరణవెదినా వాక్యము లాను నీనుల
 ప్రతీధ్యనించుచుండ శిశునియుచును లేజునుబోయుచు
 దుర్భరవరణబాధ ననుభవించుచున్న నుండవలయునుబోయని
 తనయునిమోము కనులను ప్రత్యక్షముగ గోచరించుచుండ,
 మృత్యుద తానాన్నిధ్యమున పితృదైవ యాపుణ్యస్థానియైన
 నిలచిచూచుట పరామర్శ్యము యిప్పుడుని నీ మరణవాక్య
 ములమంత్రము కి యివే దేవులగువా ! లేమ్మ ! మన
 పసిపాలతోడైమ్ము నేను రాఘవుని కాదు — అచిరకాలము
 ననే కానున్న రాఘవునికే బరము నెత్తుకొనియొక ! రమ్ము —

వామా — నాథా ! ఎచ్చటికి ?

కుచే — ఆవాసుదేవుఁ డనుగ్రహించినతాన్యను

వామా — నాథా ! యీ ప్రచండాతఃమున — యి పసిపాలతో —

కుచే — యే ! మరణించువానికి భవ్యతరమందరము లే కాదుగానునా ?

రాఘు — జనకా ! గోవిందా — రావే —

కుచే — కుమారా ! రమ్మ ! యిదే నీజనకుడు నిన్నాగోవిందునకే
యర్పించుచున్నాడు నాభుజసీమనుంచియే నిన్నామృత్యుదేవత
కర్పించెద ! ప్రేయసీ ! పసిపాపలతో డైమ్ము రాఘవుఁ డింకిను
నున్నాడు కుమారా ! నిన్నింతపఱకు పాలించి పెంచినకరము
లిప్పుడు కడసారి నోట నీకింత నీరిచ్చుట కైనను యసమర్థములై
యున్నవే యని నను దూరము నీదుర్భరమరణవేదనకు
తోడు తండ్రినైన నేను, ప్రచండతరమగుమండు నెండనిచ్చి
విధాతయిడిన యాయుః కాలమునైన సంపూర్ణముగ మన
నిచ్చక నీకు ఘోరహింసాదూషమగు సకాల మరణమును
చేరూర్చుటయ నీకు నేనొస ర్చెడి యుపచారమని నను
దూరకుము కనలకుము ! తనయా ! భగవద్భక్తి
పారవశ్యనిమిత్తనియ నేందీపరమై, సదాసముచ్చరద్గోవింద
ముచికుండవర ప్రసాదాదిపాపననామహరిపూతమై, వాసుదేవ
మూర్తి దర్శనసంజాతానందబాష్పపూరిత కిషోలమైన నీవద
నాబ్జము నొక్కితూరియైన కనులార గాంచనైత ! నిన్నిపుడు
యమసిదనమున కింపి యనములకో — మెచ్చటికో పోవు
చున్నాను తనయా ! నివును నన్ను కిడిపోవుచున్నాడెల్ల
నేనును నిన్ను వీడిపోవుచున్నాడ మనయిగురురికిని నాత్మ
ప్రతయై — యుభయదు స్తరశోకినమంకప్తము — విలపించు
నీతల్లి నాతో కలిసి నిన్ను చేరంగలదు లేమ్ము దేవీ ! యిది మర
ణోస్తుఖమై, మరణవికారాకారమైన నీతనయునిమో మొకతూరి
కన్నులార పరికింపుము మఱల చూడఁజాలవుసుమా ! నోరార
'రాఘవా !' యని పిలుపుము — వలదు వలదు కన్నీరుకార్ప
కుము రోదంపకుము ! సీవితపఱగు వీని నేహస్తములపాలించి
పెంచితివో వానిచేతనే మృత్యువున కందిమ్ము ! నేడు మన
పాల రాఘవుఁడు లేడనుకొమ్ము ! నేడు నిక్కముగ మన

ప్రపంచమున జీవరాసుల కన్నిటికిని మానవనిర్మితగృహములే
కలవా ?

నీ చిలుకలు కోయిలల్ ఫలముల మెసపుచు
ఏనీడ యలరి వసించుచుండు
మండునెండను మాడు పాంథు లేనీడలో
విశ్రాంతి గని వంత వీడుచుండు
కట్టనిగృహములై కడుబీదసాదల
కేనీడ యాశ్రయ మిచ్చుచుండు
తపసిపాపలనుంచి తల్లు లుయ్యెల లూప
ఏనీడ హరి సృజించినాడు

గీ దై వనిర్మితమా గళితఖలవీడ
సుఖము లిక్షుప్రోడ యనదలశుభము జాడ
ఫలము లిడురేడ మునివాడ పులుంగునీడ
చెట్టు నీడయే శరణంబు చెలువ ! మనకు !

1 సాధు — ఓరీ ! మాగతియేమి ? మేమిట్లే చావవలసినదేనా ?

కుచే — కాదు — కాదు సాధువులారా ! రాఘవునికిదక్క మా
యందఱికింరములను నింకను ప్రాణములు బాయలేదే ? నే
నెందున్న — నదియే నాగృహముగ భావించి — నను ధన్యుని
చేయుడు !

2 సాధు — అది యిదయ్యా —

వామా — మహాత్ములారా !

ఉ మానస మీపదాంబుజసమర్చనయందున నిల్చె దై వమా
మానెను తోడ్పడంగ మము మానక పూర్వపుకర్త యీడ్చె యెం
దైన చనింగనయ్యె ద్విజా నానతి నాత్తిజుఁ డంతమొందె నో
దీనశరణ్యులార ! వినుతిం చెడ నిందుక నేపు నై పరే !

పాల నారాఘవుడు లేడనుకొమ్ము. (రాఘవు నెత్తుకొని—
పోవుచు—వెంట వామాక్షి వచ్చుచుండ)

సి ఏవేళ శ్రీధవు హృచ్చీమ ధ్యానించు
కతన నిక కనులారఁ గాంచనైతి!

ఘనభక్తి చనువుమై ననుచేరకుండుట
యింపార నిను కౌగలింపనైతి

ఫలపుష్పనీవారముల కేనుబోవ సి
శ్రీకృష్ణగాన మాలింపనైతి
ఫలమొ జలమొ కడుపార నీకిచ్చి నే
నొకినాడు సంతసం బొందనైతి

గీ ప్రేమ 'రాఘవా' యని నిన్ను పిలువనైతి
చెలఁగి భుజనీమనుంచి నిక చేతులార
నన్నమిడలేక యమునింటి కనుపనైతి!
చాల కులశేఖరుని నిన్ను గోలుపోతి!

[పోబోవ - ప్రవేశ మెదుటచుండి రాజభటులు]

1 రాజ — ఓరి! నిలుము! నిలుము రాజాజ్ఞచే నిను చౌర్యము
నక్షి బంధించుచున్నాము

2 రాజ — ఓరి! ఆశవము నందు పారవైచిరమ్ము నీచేతులకు సంకె
లలు తగిలింపవలయు (బంధించును)

కర — ఓసీ! నీవిందేల నిలచితివి? పొమ్ము నీపతితో—

1 సాధు — ఓరి! మాగతియేమి? యిదే మమ్ములవధించి మాశవము
లపై నడచి నీయిచ్చవచ్చినచోటికిపొమ్ము—(యిరువురిమధ్య
పరుండి)

వామా — హా! నాథా! మీకా యికారాగారబంధములు (మీద
వ్రాలును)

పాల నారాఘవుడు లేడనుకొమ్ము. (రాఘవు నెత్తుకొని—
పోవుచు—వెంట వామాక్షి వచ్చుచుండ)

సి ఏవేళ శ్రీధవు హృచ్చీమ ధ్యానించు
కతన నిక కనులారఁ గాంచనైతి!
ఘనభక్తి చనువుమై ననుచెరకుండుట
యింపార నిను కౌగలింపనైతి
ఫలపుష్పనీవారముల కేనుఁబోవ నీ
శ్రీకృష్ణగాన మాలింపనైతి
ఫలమొ జలమొ కడుపార నీకిచ్చి నే
నొకనాఁడు సంతసం బొందనైతి

గీ ప్రేమ 'రాఘవా' యని నిన్ను పిలువనైతి
చెలఁగి భుజనీమనుంచి నిక చేతులార
నన్నమిడ లేక యమునింటి కనుపనైతి!
చాల కులశేఖరుని నిన్ను గోలుపోతి!

[పోఁబోవ - ప్రవేశ మెదుటనుండి రాజభటులు]

1 రాజ — ఓరీ! నిలుము! నిలుము రాజాజ్ఞచే నిను చౌర్యము
నక్త బంధించుచున్నాము

2 రాజ — ఓరీ! ఆశ్రమము నందు పారవైచిరమ్ము నీచేతులకు సంకె
లలు తగిలింపవలయు (బంధించును)

కర — ఓసీ! నీవిందేల నిలచితివి? పొమ్ము నీపతితో—

1 సాధు — ఓరీ! మాగతియేమి? యిదే మమ్ములవధించి మాశవము
లపై నడచి నీయిచ్చుచ్చినచోటికిపొమ్ము—(యరువురిమధ్య
పరుండి)

వామా — హా! నాథా! మీకా యీకారాగారబంధములు (మీద
వ్రాలును)

యుధా! హే ఆయుధానీకనిరామోధనిర్బాధసుబోధసాధుజనసమా
 రాధనసచ్చిదానందమయవిగ్రహా! హే విగ్రహకాంక్షాసంతుభిత
 హిరణ్యాక్షవిపక్షవక్షోవిక్షోభసమాయత్తనిజదంష్ట్రాకరాళమహాపాత్రి
 పవిత్రరూపా! హేరూపానుసంధానసనకసనందచకర్తందిబ్బందహృదిం
 దీవరసుందరమందిరామంధరాచలమంధానవహనచణమహోగ్రతుంగని
 జాంగపరిసర్పితపయోనిధానా! హేనిధాననిజప్రణవనినాదవినోదఘనా
 నంద శృతిబ్బందమరందబిందుసందోహశతానంద విందన్నాభీకమలా!
 కమలానాథా! నీవుండుటయే నిక్కువమైన—నిజమాయామేయకల్పిత
 ప్రపంచమున నీయతిథులసత్కారసత్కృతులచే నారాధించుభాగ్య
 మును చేకూర్చుము అదే! దేవీ! సర్వేశ్వరుడు—సర్వరక్షకుడు—
 సర్వాంతర్యామి—గోకులానందుఁ డతిథులకై సమంచితభోజనమును
 సిద్ధపఱచియేయున్నాఁడు మాడుము—గైకొమ్ము—లేకున్న—నేడు
 కృష్ణా—నీవులేవు ప్రపంచములేదు ధర్మములేదు—లేదు - భక్తులు
 లేరు—

[ప్రత్యక్షము శ్రీకృష్ణమూర్తి దివ్యతరభోజనపదార్థములతో
 నున్న పల్లెరములతో—అందఱు స్తంభితులగుదురు]

(యవనికపడును)

రెండవరంగము

(శిశుపాలునిరాజసభాభవనము ప్రవేశము దీక్షితుఁడు, కరటకశాస్త్రీయు
 యరువైపులనుండి)

కర —దీక్షితా! దీక్షితా! రమ్మ! రాజుగారువచ్చువేళయైనది (దీక్షి
 తుఁడుకనులుమూసి జపమాల త్రిప్పుచుండ) యిదియేమి? యిచ్చ
 టను జపమేనా?

దీక్షి —(ఔనని సంజ్ఞ యొనర్చును)

కర — నీజపమంత్రమైన నెయ్యదిరా ?

దీక్షి — అష్టాక్షరీమంత్రజపము.

కర. — ఏదీ ! వచింపుము !

దీక్షి — ఓం — సుం.ద.రాశ్చయనమః

కర. — సుందరాక్షి యెవరురా ?

దీక్షి — కుచేలమామకూతురు.

కర — మూర్ఖా ! యిదియా నీమంత్రము ? అదే శిశుపాలమహారాజు
గారి యాస్థానము రమ్మ [నిష్క్రమము]

[యవనిక నెత్త శిశుపాలునాస్థానము. మంత్రులతో శిశుపాలుఁ
డుపవేశించియుండును ప్రవేశము ! కరటకదీక్షితులు]

కర — విజయోస్తు ! శ్రీశిశుపాలచక్రవర్తి ! సకలలోకవిశ్రుతకీర్తి !
వైరిసముదయసమవర్తి !

శిశు — పురోహితవర్యా ! ఆపీతమున నుపవేశింపుఁడు ఆ ! మీ
ప్రయత్నము సఫలమేనా !

కర — భాగ్యము దేవా ! కర్తభాగమంతయు మీకొఱకే జరుగున
ట్లేర్పఱచియున్నాను జనులందఱు మిమ్మే — ఓం నమో —

దీక్షి — సుందరాశ్చయనమః

కర — (జనాంతికముగ) కొంపముంచితివి —

శిశు — బ్రాహ్మణోత్తమా ! ఈతఁ డెవరు ? యిట్లనుచున్నాఁడేల ?

కర — దేవా ! యీతఁడు నాభావమఱిది అపూర్వపండితుఁడు !
శ్రీకృష్ణుని జనులందఱును 'కమలాక్షుఁ' డనియు, 'పుండరీ
కాక్షుఁ' డనియు ననుచుండ, మహావిద్వాంసుడైన మాభావ
మఱిదిగారు జనులందఱు మిమ్ము 'సుందరాక్షి' యని పిలచు
నట్లు చేసియున్నాఁడు.

శిశు — భరి ! భరి ! పండితుడన్న నితఁడే !

దీక్షి — సందియమేల ! అన్నివివాహములును, అన్నిశ్రాద్ధములును,
మీకు—మీభార్యకును జరుగునట్లేర్పఱచియున్నాను.

శిశు — భళి ! శాస్త్రిగారూ ! యీపండితుని నాయాస్థానవిద్వాంసు
నిగా నియమించితిని ముఖ్యమంత్రితో చెప్పాడు !

[ప్రవేశము ! భటుడు]

భట — దేవా ! భటులు కుచేలుడను బ్రాహ్మణుని, దొంగతనము
నకై పట్టి తెచ్చియున్నారు !

శిశు. — కొనిరమ్మ లోనికి వారిని—(భటుడు నిష్క్రమింప)

కర — రాజేంద్రా ! వీడే నేవచించిన మిడిదేరినబాపడు వీడు నా
యింటనుండినది చాలక నావస్తువుల నపహరించి నాకే ద్రోహ
మొనర్చెను వీడు నామాట యింతైనను వినక—

దీక్షి — నాకు సుందరాక్షి నివ్వక—

కర — ఆగోపాలు ననవరతము గొల్పుచుండును

[ప్రవేశము ! కుచేలుడు బద్ధుడై - అనుబంధము ౧౮]

శిశు — కుచేలా ! రమ్మ నీచేలమునకున్నభావమే నీగుణమునకును
కలిగెనా ? కానిమ్ము నీయపరాధమేమియో యెఱుంగుదువా ?

కుచే — సంపూర్ణముగ నెఱుంగుదును

శిశు — సమంజసము ఏమని ?

కుచే — ధరణి జనించుటే మొదటితప్పు పుట్టినవాడు శైశవంబుననే
మరణింపకుండుట రెండవతప్పు

శిశు. — ఇట్లు దారికిరమ్మ నీవిప్పు దెవ్వరియధికారమున నున్నాడవో
యెఱుంగుదువా !

కుచే — ఆ - సర్వలోకేశుని యధికారమున !

శిశు. — మిక్కిలి సమంజసము ఇంతకాలమున కన్నిటిని మఱిచి, శిశు

పాలుఁడే సర్వలోకేశుఁ డనుసమంచితామృతధారను సంపాదించితివా !

కుచే.—ఓ-లోకేశ లోకపాలకశిశుపాలక పశుపాలకత్వధురీణమైన యా యమృతధారకై యేకదా నేనింత శ్రమించుట !

శిశు —భలి ! ద్విజసత్తమా ! ఏదీ ! ఆయమృతధార నింత వర్ణింపుము, కుచే.—

మ అలబ్బిందావనలోలధార శృతివేద్యంబైన వాగ్ధార శ్రీ
లలనానేవ్యమనోజ్ఞధార పరిపూర్ణజ్ఞానమానీంద్ర ధీ
కలితానంతప్రభానుధార భవరోగక్లాంతదీనావనోజ్ఞ
లితానందసుధానుధార 'హరి, కృష్ణాఖ్యంబు' భూపాలకా !

శిశు —ఆ - ఆ దురాత్మా ! అశేషలోకసమారాధ్యమైన యీశిశుపాల పరదైవతము నవమానించి దక్కెదవని తెలంచితివా ?

కుచే —రాజేంద్రా ! నీ వశేషభువనారాధ్యుఁడ నగుదువు కాదనను అయిన నెప్పుడు ?— విమలసుజ్ఞానమయుఁడవై సర్వభూత దయామయుఁడవై, ఆవాసుదేవునిపాదభక్తుఁడ వగుదువా యప్పుడు—

శిశు —ఆ - ఆ దురాత్మా—ఏమంటివి ?

కుచే —కాని—యెంతవఱకును దుర్బుధక్రోధములచే నీడ్వబడి దుర్బలహృదయుఁడవై యుందువా యంతవఱకును జగదా రాధ్యునుకావు— జగదీశ్వరుఁడును కాఁజాలవు కేవల పామరుఁ డాదువు

శిశు —బ్రాహ్మణహతకా ! బిగియబట్టుము నీనాలుకను మూయుము నీయవివేకపేటికను మానుము మామకజన్మవైరియగు శ్రీ కృష్ణునినామోచ్చారణ మానుము మానవైతివా శేషించిన నీయాయువునైతము పరిసమాప్తి నందఁగలదు.

కుచే—మిక్కిలి సంతోషము. అట్లొనర్పితివేని నాకు పరమమిత్రుడ
వగుదువు—

శిశు — ఏమీ ! నిను వధించిన మిత్రుడా?—

కుచే — ఔను - పుత్రవ్యామోహమునఁ జిక్కి, సంసారసాగరమున
తల్లడిల్లుచున్న నాకు, శీఘ్రముగ - ననాయాసముగ, నావాసు
దేవుని పాదసేరేజాతసన్నిధిని చేకూర్చితివేని నాకెంతయు
హితము చేకూర్చినవాడవగుదువు

శిశు.—మూర్ఖా ! అవివేకి ! ఊణఊణమునకును నీకాయుఃపరిమితి
సమీపించుచుండు లెటుంగవా !

కుచే — నిక్కము ఇది యొక్కటిసత్యమే వచించితివి కాని, రాజేంద్రా!
నాయొక్కనికిమాత్రమేనా ! నాకు, ప్రపంచమున జీవరాసుల
కన్నిటికిని, నీచెంత నిలచియున్న యాద్వైతజనత్తమునకు
తుదకు నీకును ఊణఊణమునకును నాయుఃపరిమితి సమీపించు
చుండలేదా ?

శిశు — వలదు - వలదు - ఉన్నతైలాపీ ! నీవిపుడు నాచే జిక్కితివి
కిన్నహింసలకు లోనగుదువు సుమా !

కుచే — శిశుపాలా ! నీమాటలకు నాకు నవ్వువచ్చుచున్నది హింసిం
చుటకుకాని, రక్షించుటకుకాని నీవు కర్తయని తలంచితివా !
నన్నేల ?—తుదకు నిన్ను నీవు రక్షించుకొనుటసైతము
ఆవాసుదేవుని కృపామహిమచేతనేకదా !

శిశు — అధమా ! మాటిమాటికిని ఆగొల్లవాని నామోఽచ్చారణ
మానవా ? భటులారా ! (ప్రవేశము భటులు) యీదురాత్ముని
కట్టి—హింసించి—బాధించి (పట్టుకొందురు)

కుచే — (మందహాసమున) రాజేంద్రా ! నీచేఁ జిక్కిన దీశరీరము !
అదియు నీయధీనము కాదు. ఒకవేళ నీ దీశరీరమున కేమైన

నొనర్చగలిగితివా? ఆకళేబరమునకు సంతాపముండదు నీకును సంతసముండదు. సంతసమే కలుగునందువా? అవశ్యమీశరీరమును ఛేదించుము. హింసించుము బాధించుము సంతసమున నొసంగెద! ఇట్టి యస్త్రపంజరమగుకళేబరము వ్యర్థమని భావించియుంటిని అదియే నీకు సంతసము కలిగించునెడ- అంతకన్న నాకు పరమభాగ్యముకలదా! (శిశుపాలునిచెంత మోకరించును)

శిశు — (త్రోసి) ఇంకను నీదుర్మదమును మానవా! అధమా! పుత్రమిత్రకళత్రసహితముగ నీరధి ముంచెద!

కుచే — మిక్కిలి సంతోషము - అయిన నానీరధి యెట్టదని భావించితివి?

చ జలచరమైనమాధవుని సన్నిధి నీరధి కూర్చుంటియె
యలరు ముకుందుఁ డత్యమృతమందిన నీరధి ఇందిరాసతీ
నిలయముకన్న నీరధి యహీనసుధీరధి దివ్యనీరధి
నిలపిన శౌరిపాదముల నిల్పినయట్టుల కాదె భూవరా!

శిశు — చెరసాలవైచి చూవజ్జీవమును హింసించెద!

కుచే — సంతోషము అది మా శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమేకదా! అది యెందఱో లోకమాన్యులు మహాత్ములచే నలంకరింపబడదా?

సీ జన్మదేశోద్ధారసన్నధలోకమా

న్యనిదై ర్యవహ్నిపావన మదేది?

ఆత్మీయరక్షకై యసువులవిడనాడు

మహిజితేంద్రనిస్వర్గమార్గ మేది?

భరతభూదాస్యంబు బాపు మహాత్ముని

ఆత్మసమర్పణయజ్ఞ మెచట?

భారతస్వాతంత్ర్యధీరతాలక్ష్మికే

తాపు కేళీగృహోద్యానమయ్యె

గీ. చిత్తరంజన లజపతి చిత్తగృహము

సాధుపండితజవహరిసౌధగృహము

భావనిగ్రహము భరతభవ్యగృహము

కాంచకారాగృహము శుభాగ్రహముకాదె !

శిశు — ద్రోహీ ! మానితగదాఘాతసన్నిపాతశాత్రవసంచయుఁ డీశిశు పాలుఁడు !

కుచే — సురుచిరకరుణాప్రపాలితభక్తసంచయుఁ డారమానాథుఁడు !

శిశు — ప్రళయోద్యత్ప్రీతాపమార్తాండమండలుఁ డీచైద్యాధిపతి !

కుచే — నిజవిలోచననీకాశితసూర్యశశివీతిహోత్రుఁ డాద్వారకాధిపతి —

శిశు — అథమా !

నీ మత్తేభములపాదమర్దనవధియింప

వాసుదేవుండు కాపాడువాఁడె ?

కుచే — మత్తేభవరదుఁడే మాపాలవసియింప

మత్తేభములబాధ మాకు గలదె ?

శిశు — కాలకూటవిషాగ్నికాల్చి నికా హింసించి

వధియింప హరియె కాపాడువాఁడె ?

కుచే — శ్రోధకామాదికి క్రూరవిషాగ్నిని

మాయించు ఘనున బాధయెంత !

శిశు — రక్తకూపోద్రిక్తసక్తుని నికాజేసి

ముంచి హింసించి బాధించువాఁడ !

కుచే — సంతసంబగు; కాని సంసారకూపవా

సము బాపు హరి కసాధ్యమును కలదె ?

శిశు — గీ ఇదియె ! వధియింతు - నథమ ! నీ కెవరుదిక్కు ?

కుచే — బ్రాంతి యేటికి రాజేంద్ర ! ప్రబలుఁ డనుచు

దిక్కులకు దిక్కు దిక్పిలి దివ్యదిక్కు

హరియే దిక్కుండఱికి - నీకు - నాకు - నధిప!

శిశు — అధమా! యింకను నీయధిక ప్రసంగములు మానవా! భటు
లారా! యీదురాత్తుని బాధింపుఁడు హింసింపుఁడు వీరందఱు
నాశత్రుపక్షచరులగుటచే నారాజ్యముననుండుట రాజనీతివిరు
ద్ధము కావున వీనిని భార్యాపుత్రులతో మనరాజ్యమునుండి
పారద్రోలుఁడు నేనింద్రప్రస్థమున ధర్మజుఁ డొనరించు రాజ
సూయ యాగమునకై రేపు తొలిజాముననే వెడలుచున్నాఁ
డను మంత్రులారా! రండు (నిష్క్రమము)

కర — కుచేలా! అయినదా నీభక్తికి ప్రతిఫలము! ఏమి చింతించు
చున్నాడవు?

కుచే — బ్రహ్మణోత్తమా! నేను నాకొఱకై చింతించుటలేదు మర
ణించిన నారాఘవునికై చింతించుటలేదు నాభార్యాపుత్రాదుల
దుర్గతికై యించుకంతయు చింతించుటలేదు అయ్యది కర్తాను
బద్ధముకాని, సోదరా!

కర — అయిన నెవరికొఱకై చింతించుచున్నావు?

కుచే — నీకొఱకై మాత్రము నేను చింతించుచున్నాను!

కర — మూర్ఖా! ఏల? ఎందుకు?

కుచే — ఏమందువా? నాపై నీకుగల యసూయచే, క్షణక్షణమును,
నరకసోపానముల నొక్కటొక్కటియే యధిరోపించుచున్నాఁ
డవుకదా యని చింతిల్లుచున్నాఁడ—

కర — చాలునీయున్నత్రాలాపములు! నాబావమఱియగు దీక్షితునకు
నీతనయను సుందరాక్షి నొసంగువిషయమున నదియే కడ
మాటయా!

కుచే.—ద్విజచంద్రమా! ఆవాసుదేవునియభీష్ట మట్లున్నది!

కర.—అట్లనా ! అయిన నీభార్యపుత్రులతో నీకిక నీదేశమున తావు లేదు

కుచే —ఆగోవిందునియభీష్టము !

కర —నీభార్యపుత్రులతో నీదేశమును వీడిపోవలయు !

కుచే —ఆబృందావనలోలునియాజ్ఞ

కర —నేడే వెడలిపోవలయునుమా !

కుచే —ఆపుండరీకాక్షుని దివ్యతరేచ్ఛ !

కర.—అందఱును వెడలవలయు !

కుచే —ఆనందనందనునిలీల !

కర —కృష్ణుడును నీవును యేటకలియుదురుగాక ! మూర్ఖా ! ఇది గోపాలునిది కాదు—కరటకశాస్త్రియాజ్ఞ ! తెలిసినదా ?

కుచే —ఆగోపాలకృష్ణునిసంకల్పము

కర —అవివేకి ! నీవిప్పు డెవ్వరితో మాట్లాడుచున్నావో యెఱుఁగుదువా ?

కుచే.—నాశ్రీకృష్ణునితో—

కర —ఎందున్నాడు నీకృష్ణుడు.

కుచే.—అదుగో - అందు - అందు - ఇందు - యిందు—

ఉ. అన్నిటిఁ గాంచి లోకముల నన్నిటి గాంచుచు నన్నినంటకా
యన్నిటినుండి యన్నిటిని సంతరమందునఁ జేర్చు కృష్ణు నీ
వెన్నకయున్న సల్లదిగో? నీహృదయంబున నుండె!—

కర —(హృదయమును చూచుకొనుచు) ఏదీ ! కనుపించుటలేదే ?

కుచే.— సంతయా !

స్కన్నులుకాంచరావిభుని !

కర —మఱియెవ్వరు కాంతురు ? మూర్ఖులా ?

కుచే.— సత్యమయుల్ తిలకింతుసోదరా !

కర.—నాహృదయమున కృష్ణుడు కాఁడు, నీతలపై శనియున్నాఁడు
అథమా ! అనుభవింపుము నీకర్తను ! (నిష్క్రమింప)

కుచే —అదిగో కృష్ణుడు—కృష్ణా !

(అనుబంధము ౧౯)

(భటులచే నీడ్వబడుచు నిష్క్రమము)

శ్రీ భక్తకుచేలనాటకము

తురీయాంకము.

ప్రథమరంగము

(అరణ్యప్రాంతము ప్రవేశము - వాహకీ)

వామా —

నీ సుతుల బల్వెతలకై శోకించు ననుహితో
 క్తుల నూరడించు నిస్తులితలీల
 ఫలపల్లములదెచ్చి తలిదండ్రులకొసంగి
 వారి నారాధించు భక్తిలీల
 శ్రీకృష్ణకథల నాలించి గంతులువైచి
 యంగంబు మఱచు బాల్యంపులీల
 ఆదరంబున 'రాఘవా!' యని పిలువ తా
 ప్రేమచే నను కౌగలించులీల
 గీ శౌరి పాడుచు వివశుడై చనెడులీల
 'అమ్మ! కృష్ణుని చూపు'మం చడుగులీల
 యకట! రాఘవా! తనయ! నీయసమలీల
 మదిని నెంత మఱతుమన్న మఱువంగలనె?

అక్కటా! తనయా! మరణించునపు డింత యాచ్ఛాదనమైన
 నొసంగనేరని నిర్భాగ్యులగు నీజననీజనకుల నెంతదూరితివో? ఎంత
 సంకటబడితివో! మానిష్కరుణాగ్ని యొక్కవైపునను, ప్రచండ
 తరవాధ్యందినమార్తాండునిసహస్రకిరణదీప్తి యొక్కవైపును నిను

దహింప, 'దాహము! దాహ'మని యఱచుచు గొంతవేదనబడితివో? యదునందనా! గోకులానందా! నీవొకక్షణము కాన్పింపకున్న యశోదా నందు లెంతయో బాధపడరా! నీవు వారి కెట్లో? నాకుచూడడును నాకట్లేగదా! అలనాడు మీగురువత్ని తనకుమారులకై నిను వేడ నిరుపమానకరుణాంతరంగితప్రాదయుడవై యాకుమారుల నామె కొసంగలేదా! నేనును నామెవలె ప్రార్థింతును! నేను నీమిత్రుని వత్నినికానా! గోవిందా! నాతెనుని నాకిమ్ము నా రాసువుని నా కొసంగుము! లేకున్న—(లోన 'అమ్మా' యని) అయ్యో! చచ్చిన వానికై యేడ్చుచు ప్రతికియున్న పసిపాపల నే వఱచిననే కుమారులారా! యిదేవచ్చితి—(నిష్క్రమము)

(యవనికనెత్త నొక్కతొక్క కాండమ్ము శిరముచి కుచేలుడు నిశ్చేష్టుడై)

(ప్రవేశము కుమారుడు నీలదళమొగ్గ)

నీ చెలిమి 'కృష్ణా' యని పిలువ శాచిలునవ్వు

వెదజల్లు చల్లనికుదురుమోము

మురళీవాయింక డాల్మొగ్గచూచు నటియుంటి

నాసికమాక్తకం నిలరుమోము

చదువుబో తెఱచిన వెదవులలోనుండి

జగములు మెదలొడ నెగరుమోము

గురుసేవ నలయగా పరగు నిట్టూర్పుల

నాల్గువెదంబుల నలరుమోము

గీ జగల మఱపించు నెమలిపింఛంబుమోము

కాంచకస్తూరికాతిలకంబుమోము

మాదుగోపాలు నగుమో వదెది? యెందు

చనియో? యెందుదాగెనో? లేదే! శౌరి యకట!

(తలయెత్తి) కాదు కృష్ణా! కాదు—

ఉ. నాయది తప్పుకాదు కరుణామయ ! నన్నిటు పెంచి నొంచుటలో
 నీయదితప్పు సర్వమును నీదగుప్రేరణకాదె చేసితికా
 నీయపరాధ నిష్కృతికి హింసయొనర్పంగ నన్ను ధర్తమే ?
 సాయక మేయువాని విడిసాయకముకా వటి నిందనేతురే ?

అంధునిచేతిదండమును గొని, మార్గదర్శకుడై, కొని చని,
 మార్గవధ్యంబున, నిమోన్నతప్రదేశమున తటాలున చేవిడచి,
 యంధుడు క్రిందఁబడిన యపరాధమంధునిదగునా ! అట్టివాడవు నా
 కేల జన్మమొసంగితివి ? ఇంతవఱకేల పాలించితివి ! ఇప్పుడు కనుపింపక
 పోయి, సనకసనందనాదియోగిహృదయగుహలలో దాగినమాత్రమున
 వదలుదునని తలచితివా ! ఎంతవెట్టివాడవు కృష్ణా ! హహహహ !

[ప్రవేశము ! వామాక్షి - కుచేలునిచూచి సంతసమున]

వామా — నాథా ! నాథా ! ఏమిభాగ్యము ! (నమస్కరించును)

కుచే — హహహహ ! నీదొంగచేష్టలు నాకు తెలియును లెప్పు కృష్ణా !

నాచెంత నీయాటలు సాగిరావు ! రమ్మ — రమ్మ

వామా — నాథా ! నాథా ! యిదియేమి ? యెట్లువచ్చితిరి ?

కుచే — (దీనవదనుడై) రావా ! కృష్ణా ! ఇంకను కరుణకలుగదా !
 మిత్రమా ! నీ కకారిన్య మెట్లలవడియె ? అలనా డహల్యా
 శాపవిమోచన మొనర్చుతటి నాపాపాణకాతన్యము నీహృద
 యము నాశ్రయించెనా ? లేక శరణాగతప్రహ్లాదబాలసురక్ష
 ణకై దాల్చిననృశింహావతారమున నున్నకఠినత్వ మింకను నిను
 బాయదా ! ఔను — నిక్కిము

ను నిను నేవేళను గొల్చుభక్తులకు నెంతేకష్టసంతాపముల
 కనగాఁ జేయు నభంబునకా సుతుఁడు నంగారంబుపాలయ్యె న
 చ్చినభార్యామణి దేశద్రిష్టరియయెకా శేషాహి నిస్పృహ యి
 ల్లనంభోనిధిచేరె ! నిర్దయుల కానందంబు చేకూరునే ?

వామా — జీవితేశ్వరా! కుమారు లాకలిచే మాడుచున్నారు కొం
దలు శోషిల్లి మూర్ఖిల్లియున్నారు రాఘవునికేబరమున
కగ్నిసంస్కారాది యంత్యక్రియల నాచరించు నుపాయమైన
యోచింపవలదా?

కుచే. — కానిమ్ము. కేశవా! నీవైశ్వర్యమదవత్తుండవు! సనకసనంద
నాదియోగిపుంగవుల-ఉద్ధవాక్యారాద్యంతరంగభక్తుల పూజా
మహోత్సవముల నోలలాడుచు నీదీనుని మఱచితివా! నీవుండు
టయు లేకుండుటయు నాచే నుండుట మఱచితివి కొంబోలు!

శా నీరూపంబును మూపి నీవు జగతిన్ లేవంచు వెచాటు బొ
ద్ధారూఢుల్ నినుముంచుచో గతియుకానా నీకు నేనక్కటా!
శ్రీరాగంబున కన్ను గానక మహార్తి ముంచినా విట్టిచో
క్రూరాత్ముం డని చేర రెవ్వరు నినున్ ఊఁచి రమానాయకా!

వామా — హృదయేశ్వరా! మీరిట్లు లోకమునే మఱచి, యుపే
క్షించిన పసిపాపలగతియేమి?

కుచే — (లేచి సంతసమున) ఆనందము! ఆనందము! ఇది యీనం
దము! యియ్యదియ సచ్చిదానందచిన్తయస్వరూపదర్శనానం
దము! కృష్ణా! కృష్ణా! ఏమి నీభక్తివాత్సల్యము! తొలుత
నీబాల్యాంకవిచేష్టరూపమును ప్రకటించి, పదక, ఉచ్చిణీసత్యా
సమేతమగు నీకల్యాణాదివ్యస్వరూపమును నాకినులకుఁ దోపఁ
జేసి, యిపుడు, కేవలచిత్కళాభాస్వరమై, నిర్గుణనిరంజననిర్వి
కారనిరామేయనిఖిలస్వరూపమైన—పటపత్రమున శయనిం
చిన నీదివ్యస్వరూపమును ప్రదర్శించితివా! ఆహా! అదే—
అల్లదే— విరాట్పురుషవిద్యోతమానవిజ్ఞానఘనస్వరూపము—
భూనభోంతరాళవ్యాపియై—సర్వశిలు, నవగ్రహములు—
ద్వాదశాదిత్యులు—చతుర్దశభువనంబులు, సప్తార్ణవధరాధర

కాననతరుపరి వేష్టితథ రామండలంబంతయు నీవయ్యై—విలోచన
స్థానప్రకాశితశతసహస్రసూర్యచంద్రుడవై యెందుచూచిన -
యేవైపుపరికించిన నీవయ్యై ప్రకాశించుచుంటివా ! భళిరే ! సన
కసనందనసనత్సుజాతాదిమానినికరంబులు ! అయారే ! చతుర్ముఖ
కమలాసనాధ్యాసితనాభీకమలంబు ! ఆహా ! నిగమగోచరా—
వేదాంతసారా—ఉపనిషద్వేద్యా—ఆనందము—ఆనందము
కృష్ణా ! ఇదియే సూనసకమలాసనపీఠము ! ఉపవేశింపుము !
యిదియే కుసుమములు—ఏదీ ? దేవీ ! ఆవాసుదేవునిసమర్ప
నకై రాఘవుని పూజాకుసుమముల తెచ్చునుము !

వామా—అక్కటా ! ఈమహానుభావున కేమని ప్రత్యుత్తరమిత్తును !
కుచే—అలసింపకుము ! ఆవాసుదేవుడు వేచియున్నాడు రాఘవుని
శీఘ్రముగ కుసుమముల తెచ్చునుము !

వామా—నాథా ! రాఘవుడు మనలనీడి చనలేదా !

కుచే—ఏమీ ! రాఘవుడేలేడా ! రాఘవుడేలేకున్న ధర్మ మెం
దుండగలదు ? ప్రపంచ మెందుండగలదు ! అదిగో రాఘ
వుడు—రమ్మనుము—

వామా—నాథా ! మనకుమారుడు రాఘవుడు

కుచే.—దేవీ ! యిదియేమి ? నామాట కెన్నడును యెలువలికి
యెలుంగవే ! రాఘవుని - పిలుపుము భ్రాంతా ! రాఘవునే
చంపజూచితివా ! అదే అందుండలేదా ! కనుపించుటలేదా !
చూడుము !

వామా—(పరికించి—శవముకి నుపింపనందున) ఆహా ! యిదియేమి
మృతక శేఖర మెందుచనియె ! నాథా !—

కుచే—బేలా ! యింకను సందియమేనా ? రాఘవా !

(‘జనకా!’ యనుధ్వని—వామాక్షి - రిచ్చనడిచూచును పూజా కుసుమముల నెత్తరించిన రాఘవునిట్టుకొని నారదుడు మందహాస మున నిలచియుండును)

నార — యాదృశీభావనాయు త్రస్థిస్థివతితాదృశీ! : రమభాగవత వస్తులసంకల్పము. మోక్షములు! (సమీపించును)

వామా — (స్థితితనై) వామారా!

రాఘ — జనని! ముదేచ్ఛిత (వమస్కరించును)

వామా — ‘వామారా! రాఘవా! (అతీగవ మొచ్చుకొని) ఎట్లునచ్చి తేవి? ఎదుగి చ్చిత? ఎప్పుడు కనిపించినాయనా—?

రాఘ — అమ్మా! ఆ హుస్థిమున కన్నులుమూసితి ఎవ్వరో యొక మహాత్ముడు శాశ్వతమై పంభరామును, మందహాసించితవడ నుండై—నామెదుడు సా తత్కరి చెను ఈమానిచంద్రు డావహాసించినది సె నిలచియు డెను మేన నెట్టియాయాస మునులే ఆకలబాధలేదు చుట వెఱచి చూతుగదా ఆమహా సియు డాతరా ముడియుడెను అందు కుసుమములుండ కోలుచుం ని ఈతాసచాక్ర డమదెంచి నీజనకుడు పరిమమన్నాది కన్పిసి కన్నులు తోడ్కొచ్చెను

వామా — నాయనా! ఎట్లునచ్చి కేమి? స్థిర నిన్ను గర్భవాస ము సమీపించిట్లయ్యె! ఆహా! ఆముచికుందవరదుని భక్త శ్రావణ రామణత నేడుగదా తరగయ్యె!

నార.—స్వామి! పాపియన్నవారి కామోక్షిసామ్రాజ్యమునైన నొసంగు నాన స్వత్వమునకు నీకుమారు నొసంగుటనగ నెంత ఇదియాతయు శ్రీష్టమే!

కుచే — రాఘవా! మది కుసుమముల నిట్టిమ్ము (రాఘవుం డొసంగ పూజించి) వామారా! ఏదీ యానందనందనుని మంగళగీత మును పాచిపుము!

రాఘ —

శ్లో ఆనందోజ్వల నందనందన సనందానంద బృందవనా

లిందోజ్వంభితపాదపద్మ నిగమాబృందానువిందా హరే

విందతత్త్వమరందసుందరమిలిందా మానిమందార శ్రీ

కందరోజ్వలకోటికోటినిరసచ్ఛృంగారమాముద్ధరా!

(మంగళహారతి నొసగుదురు)

(అనుబంధము. ౨౦)

నార — కుచేలా! ఆశిశుపాలుడు రాజసూయయాగమున నాకృష్ణ
మూర్తిచక్రాయుధమున కెఱియైనందునకదా మఱిల మీరంద
ఱును నిందు చేరగల్గితిరి!

వామా. — నాథా! ఆనందనందనుని యప్రతిమానానురాగమును
సంపాదించి యీదారిద్ర్యాంధకారమును బాయవలదా?

శా శ్రీనాథుం డట విశ్వమెల్ల తనదౌ చిత్రానురూపంబట
తానే సర్వశరణ్యుడట మన మాదామోదరుక కుక్షికై
దీనత్వంబున వేడరాదె? శిశువార్తకై తల్లినికై వేడదే?
పానీయంబును చాతకం బడుగ శుంభస్తేఘముకై పాపమే?

కుచే. — దేవీ! నీవెంతమూఢమతివి! సర్వేశ్వరుని సభక్తితాత్పర్య
ముల నారాధించుట దారిద్ర్యమును బాపుకొనుటకా? పవిత్ర
తరమైన కామధేనువును గొల్చి గొల్చి తుదకు గోమయమును
కోరుమనియెదవా?

వామా. — లోకమున దారిద్ర్యముకన్న వేరుదుఃఖముకలదా?

కుచే. — సర్వజంతువులకును నోగిరమిచ్చి కాపాడ సర్వేశ్వరుడు
లేడా?

నార — ఏసర్వేశ్వరుడైనను తన్నర్పించి ప్రార్థింపకున్న తనంతతా
ప్రసాదించునా?

కుచే.—పురాకృతకర్మ ఫలమున నెట్టివారి కేతీరున జరుగవలయునో
యాతీరున జరుగుచుండలేదా?

నార — పురుషప్రయత్నము లేకున్న దైవ మేమిచేయఁగలఁడు? మరు
భూమి నుపవేశించి 'వైవమా! పాయసమి' వృనినమాత్రమున
లభించునా!

కుచే — దైవసహాయమే లేకున్న మనుజప్రయత్నముమాత్రము ఫల
వంత మగునా?

వామా — పదివిధముల మనుజుఁడు ప్రయత్నింప దైవము పదునొ
కొండై ఫలమివ్వఁదా?

కుచే — అందుకు దైవమేమి చేయఁగలఁడుదేవీ! మనకర్మ మన
మనుభవింపవలయుఁగాక!

నార.—దైవము నారాధించుటయే సత్కర్మకాదా! అట్టిసత్కర్మగు
ఫలము లభింపదా!

కుచే — మునీంద్రా! దేవీ! మీరేన్నైన ననుఁడు! తుచ్ఛతరసంపద
లకై యాదేవదేవు నెన్నఁడును ప్రార్థింపఁజాల! అయ్యో!
తస్మి—

చ. కనులకు పైత్యరోగమున కన్నడు పెక్కులు వన్నె లట్లు స
ద్వనతరుపల్లవంబుల ప్రభాచయమట్లు సుసాంధ్యశోభలకా
కనుగొనినట్లు సంపదల కాంతురు భక్తులు కాని వానికై
మనమున కోర రెవ్వరవిభావన మూర్ఖులెగాక భామిసీ!

వామా — కట్టా! నాథా! నేనేమందును! కన్నకుమారు లాకలిచే
కన్నులయొడుట మడయుచుండ, వచలెండవేడిమిచేతను, రాతిరి
చలిచేతను, కట్టుట కింతపసకమేనియు లేక పసిపాపలందఱు
మాడి మంటగలియుచుండ కనులార నీసంతాపమును చూచుచు
నూరకుండవలయునా? అన్నాతురములైన ప్రాణులజ్ఞోచు

టయేకదా మిముఁబోలు సాధుజనులలక్షణము ఇట్టి భూత
హింసను బాపుటయేకదా ధర్మము! ఆలక్ష్యకళత్రుడు—ఆకాం
చనచేలుడు మీకెంతయు ననుంగున చెల్లికాఁడా? అట్టి
కూరిమి మిత్రుని—నందనందనుని దర్శించి యీదారిద్ర్యమును
బాయవలదా?

కుచే —అయ్యో! దేవీ! నాకెంతయు ధర్మపత్నివై, ధర్మకర్త సాక్షిణి
వైన నీవే యిట్లాడనగునా! 'సుతులు, సుతు' లని వందురుచుం
దువు కాని నీకు వీ రీజన్తమున సుతులు—నిక్కునము—
యొప్పికొందును కాని, వెనుకటిజన్తమున నీరెవ్వరితనయులు?
ముందు రానున్న జన్తమున నీరెవ్వరికి తనయులై జనియింప
నున్నారు?

మ ధర సంసారనదీప్రవాహమున యేతత్పుత్రదారానుజో
త్కరముల్ నేరు స్వకర్తబంధమున తత్కర్తానుబంధంబు యే
తటివాయు విడిపోదు రందలును మిథ్యానాటకం బిద్ది యో
తరుణీ! యెవ్వరు వీరు? వీరికయి చింత నేయ నీకేటికన్?

నార —బ్రాహ్మణోత్తమా! ఇట్టివైరాగ్య మెంతటివారి కలవడును?
మనమున నెట్టిసుజ్ఞాన ముదయించినను, దాని సంతరమందుంచి,
ప్రపంచమునం దుండునటకు, మానవుడు ప్రపంచవ్యాపా
రము ననుసరింపనేవలయుకాదే? 'నీవు—నేను!' అనుసంబంధ
మెంతవఱకుఁ గలదో? 'భార్య, పుత్రులు' అనుసంబంధ మెంత
వఱకు గలదో యంతవఱకు మానవుడు ప్రపంచము ననుస
రింపనేవలయు తనవై నాధారపడియున్న కుటుంబమును పోషిం
పనేవలయు! అట్లు పోషింపకున్న ధర్మము తప్పినవాడగును
దాన పాపము కలుగును!

నీ సహపారియై మున్ను శౌరితో సమముగా
సాందీకమునిచెంత చదువలేదె?

‘ఆత్మపితృర్వభూతాని’ నాక జగమెల్ల
హరిరూపమయముగా నరయవలనె?

అవని “శరోపకారార్థమిదంశరీ
రం” యనుటాత్మక దలంబులనె?

ఆకిలి యని యెట్టి పివసి పచ్చెడివారి
పాలించుట ధర్మకథముకాదె?

గీ జగతి ‘భూతానియన్న మిచ్చుత’ యనియు
ధర ‘శరీరసూద్యంఖలు ధర్మసాధ
న’ష్టనియు నెంచి హరిమాడ నుండగవలదె!
‘సుటుక పడికెకుధనమొచ్చు’ నరయవల - ?

కుచే — ముసీంద్రా! ఆధర్మమును నిర్వృత్తిచుట్ట దుగదా నే నీ
యొచ్చునట్ల నాశ్రయించుట! అది మ యయాచితవ్రతము!
కాని, ధామన్యకై యితలుల మించించి, మించించి, స్వకయ
తండ్రియను నిటంగిలుమొన రు!

వామా — నే నామ సుగూస ధామన్యకై యాచిపుమొటనా!
దర్భాపుమొటనిగా! అపమ న భుసి— యర్చిషిత్రుని పర
మేష్టిదనకుసిగర్భ మే మనల నర్వణముల చేపొర్పదా?

కుచే — ఏమీ! ఏమీ! నానందనందనుని దర్శించుటకా! నాగోవిం
దుని దర్శించుటకా! భళి! భళి! నేడట్టి సుదీనము! తప్పక
నేగెద! నంతపమున నేగెద! భళి! ఎంత చల్లనిమాట
వచించితవి! దేవీ—నాగోవిందుని, నాగార్చి చేలికానిదర్శ
నము—భళి! రేపే గెడలెద!

మ. జలధిక్ ద్వారకలో - మణిగణలసత్సభాంతరాళంబు లో
 పల భర్తాంచితసాలభంజికలభవ్యానందపీఠంబునన్
 అలసత్సావరకుక్తిణీకలితుఁ డౌ నంభోజపత్రాక్షు క
 న్నులవిందారగ నెందు గాంతునొ ? లసన్తోదంబు చేకొందునొ ?

దేవీ ! రేపే యననేల నేడే పయనమొనర్చి పంపరాదా ? ఆ—
 మఱచితే—దేవీ ! ఆలక్ష్మీకళత్రుని—పరమేష్టిజనకుని—లీలామానుష
 విగ్రహుని—నాకూర్చిమిత్రుని—యిన్ని దినములకు మఱల నేదర్శింపఁ
 బోవునపుడు చేతనేమైన నుపాయనము కొనిపోవలదా ! చూడుము
 దేవీ ! ఇంట నేమైన పిండివంటయో, ప్రీతిపూర్వకమగుఫలమో యున్న
 దేమో ?

వామా —అయ్యో ! యీనిర్భాగ్యురాలి కట్టిభాగ్యమునైతము
 గల్గునా ! నాథా ! మనయింట నావాసుదేవుని కర్పింప నర్హ
 మగువస్తు వేదియు లేదే—

రాఘ —ఉన్నవి—ఉన్నవి ! జననీ ! నాడు నీవు నాకొసంగినయడు
 కులు—ఆగోవిందుని నివేదనకై యే దాచియున్నాను కొని
 తెత్తునా ?

కుచే —కొనితెమ్ము నాయనా ! సర్వవిధముల నీవే ధన్యుడవు
 (రాఘవుఁ డడుకుల కొనితెచ్చును)

వామా —నాథా ! ఆలక్ష్మీకళత్రునకు—ఆకాంచనచేలున కీపాతవడిన
 నీరసంపటడుకులనా మన మొసంగుట ?

రాఘ —తల్లీ ! కొండంతదేవునకు కొండంతపత్రి నెవరైన పూజింపఁ
 గలరా ?

నార —భల్లీ ! కుమారా ! సాధ్వీ ! సభక్తతాత్పర్యములతో నొసం
 గెడు యడుకులేల ? తుదకింత నీరైనను, తృణమైనను నా
 సర్వేశ్వరుఁడు తప్పక స్వీకరించును ! రాఘవా ! నీవొసంగిన

యడుకులే యావరమేశ్వగుని నివేదనచే కృతార్థములగుగాక !
మీకృష్ణముల కంత్యము చేకూర్చుగాక ! కుచేలా ! ఆశ్రీకృష్ణ
మూర్తియందు మానసముంచి, తన్నయ్యడవై చనెడు నీకు
మార్గమున నెట్టియాటంకిములును కలుగజాలవు ! రమ్మ !
ఆనందనందనుని ధ్యానించి పయనమున కుపక్రమింతువుగాక-

(అనుబంధము ౨౧)

యవనికపడును.

రెండవరంగము - ద్వారక

[శ్రీకృష్ణభజనలు అనుబంధము ౨౨ ప్రళయ కుచేలుడు - తన్నయ్యడైయుండి
భజనపరులుచనినపిదప]

కుచే —

శా ఆనందంబుల కెల్ల నుత్కటమహానందంబు సౌభాగ్యసూ
ధానంబౌ ఘనభాగ్యసీమ శ్రులవిద్యారామరంబు శ్రీ
మీనాక్షిమణిహంసడోలక సదామేయప్రభాగోళి మా
మాసీంద్రస్తుతిశాల ద్వారక ! యదే భాసిల్లెగా ఫల్యమై !

ఉ ధేనులు మోములెత్తి హరి దేవమయుక్ నుతీయింపసాగె నం
భానద మొప్ప లేగ లటు మాధవార్తన చేయసాగె యెం
దైనను కాన నట్టహారి యవ్యయభక్తి మహామహంబు నీ
మానవజంతుసంతక నంబడె నార ! మహద్భుతంబునై !

ఉ పాడుచు శ్రీహరికృష్ణులు పాలమధిం చెడివారు దాసులుక
వేడుక కృష్ణకర్తన నివేశిత కృత్యమునేయువారు మేల్
జాడలనీడరికృషికసంతతమాధవు గానలోలులై
యాడుచు నుండ్రు బాలకులు యింబుజనాభునిమూర్తి గొల్పుచున్ !

అదే! నానాసువర్ణమయగోపురంబులచే నెంతయు మనోజ్ఞమై వెలరాగునదే మాగోవిందునిమందిరమై యుండనోపు! ఆహా! అవియు తమయనంతమహిమచే నాపరమేశ్వరునిధ్యమును చాటుచున్నవి కదా! ఆహా! యేమా కలకలము? ఎందఱుజనులు గుమిగూడి యున్నారు! ఓహో—అదే—

ఉ రాజు లదెందఱో తమకరంబుల కానుకలెల్ల యూని కాం
భోజ కళింగ ఎంగముఖభూవరమండలనాథు లెందఱో
వాజులపై మదేభములపై మణిహేమవితానమంది తా
మాజగదీశు కానరఁట నప్టదరిద్రుఁడ నాకు శక్యమే!

(నిష్క్రమము)

మూడవరంగము - ద్వారక

[శ్రీకృష్ణమందిరోపాంతము ' సముచితవస్త్రాలంకృతులగు నిరువురు ద్వారకావసు లుండురాజులు, భక్తులు ద్వారసామీప్యప్రదేశమున కానుకలతో వేచి యుండురు]

1 రాజు —అయ్యా! ద్వారరక్ష కా! నేడు శ్రీకృష్ణమూర్తిదర్శనమునకు మంకిర్హతయున్నది!

1 ద్వార —లేదు నేడు శ్రీవాసుదేవమూర్తి శ్రీరుక్మిణీసత్యభామాదేవీకరకంకణమణిప్రభలతో సున్నాతుండగుసమయమిది! ఇపుడెవ్వరిని లోనికి రానివ్వహుడదని మాకు కఠినముగ నాజ్ఞయైనది

2 రాజు —అయ్యా! ద్వారరక్ష కా! నావిన్నపమును శ్రీవారి శ్రీత్రసన్నిధానమునకు దెచ్చితివా?

2 ద్వార —తెచ్చితిని కాని ప్రభువు మందహాసమున మోము మఱి యొక వైపుకు మఱియైనది!

3 రాజు — నేను కాశ్మీర ప్రభువలెనుండను నాకును నిదియే ప్రత్యుత్తరమా!

1 ద్వార — మీరు కాదు తుద కావీరించి చనుదెంచినను నిదియే ప్రత్యుత్తరము

4 రాజు — అయ్యా! నేను చిరకాలమునుండి వేచియున్నాను— నాకు

2 ద్వార — చిరకాలమునుండి వేచియున్నను— అచిరకాలమునుండి వేచియుండినను సమయముమాత్ర మియ్యగి కాదు

[ప్రవేశము! సుచేలుడు]

కుచే —

చ 'ఫలముల విస్తృతాల తొలకల్కు పొలంతి శిరఃప్రసూనమా కలిమి పడంతి కేళగృహాంజము తానహంబొలికా జలజనంబు మోక్షధనసన్నుతపేటిక వాసుదేవు వె న్నెలచిటుకల్పు నామది స్ఫురదచెడిభాగ్య మరెందుల్లనో'

1 ద్వార — నమి దపాండవా! ఎచ్చటనుండి వచ్చితివి? ఎచ్చటికి పోనుదవు?

కుచే — ఎచ్చటనుండి వచ్చితిని— ఎచ్చటికి పోవుట! అదియే ప్రశ్న! అయినను, సోదరా!

ఉ ఎచ్చట చేరులోకము లహీనమునీండ్లు నెందుచేసవా రెచ్చటనుండి లోకముల సృష్టి చెలంగు సుఖాసుభూతులై యెచ్చటివారు రాకు మఱి యీజగతీస్థలై కెందు భక్తమై యెచ్చటి కీవు నేను తుద కేగదవచ్చటనుండి వచ్చిలన్

ద్వార — చాలుచాలుపొమ్ము విచ్చవలగుట కన్నియో గృహము లున్నవే రాజద్వారముకడ నేమిచని?

కుచే — నేను గోవిందుని దర్శభిక్షకై వచ్చియున్నాను నేను కుచేలుఁ
డనువాఁడ —

ద్వార — అది నిన్ను చూచిననే తెలియఁగలదు కాదయ్యా! ప్రభు
దర్శనమునకు వచ్చువాఁడ వింత యొడలుతుడచిగొనుటో,
తుద కింతధవళవస్త్రమును ధరించుటయైనవలదా? ఈవేసమున
వచ్చుట కిది యేమి నాటకమని భావించితివా!

కుచే — కాదా? నాటకము కాదా! సందియమున్నదా?

ఉ యాదవసూనుండే నటుఁ డనంతజగం బది రంగభూమి మా
యాదరమే తెఱల్ మనుజులందఱు నాటక వేషధారు లా
మోదము భేదము రసము భూమి వినోదవిచిత్రచర్యలే
కాదె సునాట్యవైఖరులు కాంచప్రపంచమె నాటకం బగున్!

సోదరా! సత్వమయమైన ధవళవస్త్రమును, సచ్చిదానందమయ
మైన యుత్తరీయమును నాయట్టివానికి లభించునా! నేను శ్రీకృష్ణుని
బాల్యమిత్రుఁడను —

ద్వార — హహ్లాహ్లా! వెట్టివాఁడా! నీయట్టివాఁడా శ్రీగోవిందుని
బాల్యమిత్రుఁడు నీకేమియు నున్నాదముకలుగదుకదా?

కుచే — ఆయున్నాదమునుండి తప్పించుకొనుటకైయేకదా నే నింత
దూరమువచ్చినది.

ద్వార — చాలు చాలు వెడలిపొమ్ము

కుచే — సోదరా! నీసంతసమునకైన వెడలుచుంటిని కాని, నే నా
ముకుందుని దర్శించి నెంతయో దూరమునుండివచ్చితిని —
యెంతయో శ్రమించితిని అట్టి నన్ను 'మాని వెడలిపొమ్మ'ను
టకు నీకు నర్హతలేదు వెడలుటకు నాకును నర్హతలేదు

ద్వార — ఇది శ్రీకృష్ణమూర్తి రుక్మిణీసత్యభామాదేవులతో నేకాంత
ముగ నుండుసమయము.

కుచే — అట్లనా! మఱియు మేలయ్యె అయిన తప్పక నిప్పుడే లోని
కేగవలయు (పోబోవ)

ద్వార — (అపి) ఇప్పు డెవ్వరిని లోనికి రానివ్వకూడదని మాకు కఠిన
ముగ నాజ్ఞయైనది

కుచే — తన్ను దర్శింప చనువొచుభక్తుల నిరోధింప నావాసుదేవ
మూర్తి కెట్టియర్హతయు లేదు.

ద్వార — పొగరుబాపడా! రాజాధిరాజు లెందఱో వెనుదిరిగిపోవు
చుండ నిన్ను నిరోధింప నావాసుదేవమూర్తికే యర్హతలేదా!
ఊరకపోయెదవా! లేదా?

కుచే — సోదరా! ఆగ్రహము సర్వజనులకును నిషిద్ధమే! కాని, సత్యము
నందు—సత్యాగ్రహముమాత్ర మనుసరణీయమే యగును
కాన మీరేమన్నచు మానను—(పోబోవ)

ద్వార — ఏమీ! వీరాధిపీరులగు మమ్ముల మీరిపోయెదవా? నీ కేమి
బలముకలదని మమ్ముల ధిక్కరింతువు?

కుచే — సోదరా! నాబలమా!

సీ జనకుబాధలనైచి తనభక్తిమానని

ప్రహ్లాదబాలకు బలమదేది?

యమువెంట చని ప్రేమ నాత్మేశుబ్రతికించు

వరసాధ్వీశాపిత్రి బలమదేది?

పలుపిఘ్నుముల కోర్చి బ్రహ్మరియైన వి

శ్యామిత్రతిలకుని బలమదేది?

జీవకోటికి మేలుచేయగాఁ ధీమహా

త్తులపావని ధృవుల బలమదేది?

గీ అవని నేలాటిబాధలనైన నైచి

పశుబలంబు నణచి విశ్వంబునెల్ల

ప్రేమవాహినిలో ముంచి భేదబుద్ధి
బాపు నాసాత్వికనిరోధబలములేదే ?

[అనుబంధము ౨౩ పోఁదోవ]

ద్వార — (అపుచు) ఆ - ఆ—మమ్ము మీరిపోవుటకూడనా ! పొమ్ము
బాధనం దెదవు—

కుచే —సంతోషము—[అనుబంధము ౨౩ లోనిచరణము]

ద్వార.—హింసించుము

కుచే —మిక్కిలి సంతసము—[అనుబంధము ౨౩ లోని చరణము]

ద్వార —పొమ్ము హింసించుము బాధించుము దండించుము

కుచే —చాలసంతసము కాని, సోదరా ! ఎవరిని ?

1 ద్వార —ఎవరిని!—నిన్నే—మఱియు నిన్నే—

కుచే —సంతోషమేకాని, నన్నే యన నాయంతరాత్తనా ? నాశరీర
మునా ?

2 ద్వార —ఏమి ? ఆత్మ శరీరము—? రెండున్నవా !

1. ద్వార —కుచేలుఁడు మూడనవాఁడా ! చాలు నధిక ప్రసంగము
నిన్నే !

కుచే —యోచింపుఁడు నన్నే యన నాయంతరాత్తనా ? నాశరీర
మునా ?—నాయంతరాత్త యాగోవిందుని, ముకుందునియందు
లీనమైయున్నది దానిని నిరోధించి, వేరుచేసి దండించుటకు
మీకేకాదు, మీకు, నాకు సర్వలోకములకు ప్రభువగు నా
సర్వేశ్వరునిచేతము కాఁజాలదు ! ఇఁక నీశరీరమును నిరో
ధించునందురా ? అదిమాత్రము మీచే నగును కాదనను,
కాని, దాన మీకేమిలాభము ? మీరు నన్ను లోని కేగనివ్వ
కున్నను, నేనిందేయుండి నిరశనప్రతమున, నాభక్తిపాశము
లచే నావాసుదేవమూర్తిని బంధించి, యిడ్చి తెచ్చి, నామానస

కనకసింహాసనమున నుంచి, పూజించెద ! ధ్యానించెద—భజిం
చెద ! దానిని మీరేమైన నిరోధింపగలరా ? ఇంతకాల మా
పరమేశ్వరసాన్నిధ్యముననుండియు నింకను మీకు 'నేను' ?
అనునహంకార ముగలేదా ?

- 1 ద్వార —మహాత్మా ! క్షమింపుము ! అహంకారబాధితులమై మీ
మాహాత్మ్య మెఱుంగమైతిమి రండు మీరాక నావాసుదేవ
మూర్తికి విన్నవించు— (నిష్క్రమము - అనుబంధము ౨౪)

(యవనికడను)

శ్రీ భక్తకుచేలనాటకము

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము—ద్వారక శ్రీకృష్ణనియంతరిపురము

[రుక్మిణీయంకమున శిరముంచి, సత్యభామాదేవియంకమున పాదములుంచి, జాంబవతీ
మిత్రవిందలు వింజామరలవీచుచుండ, కాశిందీలక్షణలు నుగంధద్రవ్యముల
సర్పించుచుండ—చేటిజనులు సేవలకై వేదియుండ శ్రీకృష్ణమూర్తి
విలాసముగ పరుండియుండ ను]

కృష్ణ—

గీ పడుచు లేచుచు నున్నారు ప్రాణు లకట
భవజలధి మున్ని క్రోధలోభజలజంతు
బారి జిక్కి తాదరిగాంచు పథము లేక
కన్నుగానక గర్వాంధకారు లగుచు !

రుక్మి—సత్యా ! ఏమట్లున్నదానవు ? మననాథునిసన్ని ధాసమున కామ
క్రోధాదు లుండఁజెల్లునా ?

సత్య—ఇదియంతయు శ్రీకృష్ణలీల ! కావుననే యాపారుఁడు విజయ
మందె ! అయినను—

[ప్రవేశము ! ద్వారపాలకుఁడు]

ద్వార.—దేవా ! విజయోస్తు ! ద్వారమున—

సత్య—ఓరీ ! యిది యెవ్వరికిని సమయముకాదని వచింపలేదా !
పొమ్మొవల !

ద్వార.—మహారాజ్ఞీ! నేనదియే వచించితిని—కాని యాపారుడు
విననందున—

సత్య.—వినకున్న మెడబట్టి యావల గెంటింపుము! తెలిసినదా?

ద్వార.—భాగ్యము కాని—అద్విజచంద్రుడు—

సత్య.—ఏమీ! మఱల వచింపవలయునా?—

రుక్మి.—సోదరీ! యిండుక శాంతింపుము! ఓరీ! ఆపారుడు వల
దన్నను వినలేదా?

ద్వార.—దేవీ! నేనెంతవచించినను ఆబ్రాహ్మణుడు మానడమై

రుక్మి.—ఆ - అట్లనా! (కృష్ణుని చూచుచు - మందహాసమున) అయిన
నాపారుడెవ్వరు?

ద్వార.—మహారాజ్ఞీ! ఎచ్చరో కుచేలుడట—

కృష్ణ.—ఆ - ఆ—కుచేలుడా! (వీణానికలము జూచుచుండ సావేగ
ముగ లేచి) కుచేలుడా! నాబాల్యమిత్రుడా! ఓహో!
యేమి సుదినము!

మ ప్రవహించె గద గంగభీతుకుని సద్దం బందు మందారమే
ప్రవిరోహించె దరిద్రునింట సఖుడై భక్తావరీతమై
భువిరాజిల్లు కుచేలుఁ డీనగరితాపూతంబు గావించె! మి
త్రవరేణ్యుగ్ గను తెంతకాలమునకు భాసిల్లెగా బాపుం!

రుక్మిణీ! లెమ్ము! లెమ్ము!! మణిమయపాత్రలతో దివ్యోదక
ముల కొనిలెమ్ము పాద్యమునకు! ఓరీ! ఏల నిలచితివి? పొమ్ము నా
మిత్రుడెంతయాతురతతో వేచియుండునో! సత్యా! నీవుపోయి
సుగంధబంధురకస్తూరికామిశ్రితపన్నీటిజలముల సిద్ధపఱపుము స్నాన
మునకు! ఓరీ! ఆగుము ఇంచుక నాశ్చర్యము కలిగింపవలయు మీ
మేమామిత్రు నెదుర్కొందుము! జాంబవతీ! ఏమట్లు నిలచితివి?

నీకేమియు తోచదా! భవ్యతరభృంగామలకలైలసౌరభపుష్పలైలా
దుల నాయత్తపటుపవలదా! మిత్రవిందా! నీవు—ఘృతశర్కరాదు
లచేకూడిన రుచితరపక్వాన్నముల సిద్ధమొనర్పుము! నీకును వచింప
వలయునా లక్షణా! పొవ్వు ధౌతములై యభిరామములైన దుకూల
ముల సేకరింపుము—ఇక మనోజ్ఞములై—మఱచితి. లెండు! లెండు!
నామిత్రుఁ డెంత నాకై వేకరుచుండునో!

సత్య—నాథా! యిదియేమి! పురందరాదు లు దెంచినపుడైన తుద
కావిరించి చను దెంచినపుడైన యింతయాదరణ ప్రకటింపవే!
నేడేల యీయాదరణ! యీపారుడు—

కృష్ణ—నాయంతవాడు నాకు, నీకు సర్వలోకములకు పూజ
నీయుడు

రుక్మి—సత్యా! యిపుడైన తెలిసితివా! మననాథునకు, నీకంటె,
నాకంటె, తుదకు తనకంటెను భక్తులే యధికులు!

[లోక ౨౫ అనుబంధములోనిచరణము]

అదే! నారదసంయమింద్రుడు వచ్చుచున్నాడు

[ప్రవేశము నారదుడు, అనుబంధము, ౨౫]

కృష్ణ—తాపసచంద్రమా! విచ్ఛేయుము మంచినమయమునకే విచ్ఛేసి
తిరి మీతో ప్రారంభింపబడిననాటకము మీతోడనే ముగియ
వలయుకదా! ఆహా! నేడెట్టి సుషినము

(అనుబంధము ౨౬ నిష్క్రమము)

రెండవరంగము - శ్రీకృష్ణప్రసాదమున నొకశాల

(కుచేలుడు చిత్రములపరికించుచు)

కుచే—ఇది మాకృష్ణునికాళియమద్దనలీల సభివర్ణించుచిత్రము ఇది
రాసక్రీడాభివర్ణనము! యిది పదియూయవేలగోపికాంగనలతో

మాకృష్ణుడు విహరించుచు! అందు—యిందు—ఎచ్చట
చూచినను శ్రీకృష్ణమయమే! కృష్ణా! కృష్ణా! అనుబంధము ౨?

[ప్రవేశము—మంగళవాదిత్రములతో—విప్రచర్యలు స్వస్తి
వచనముల పలుకుచుండ—సుమంగళీజనముల ఫలపుష్పాదులతో—
వేదాశీర్వచనములు ప్రసరిల్లుచుండ—చేటీజనము దారిచూపు
చుండ—గోపికాంగనలు—అష్టభార్యలు తన్ను వరివేష్టించియుండ -
కృష్ణుడు—వెంట నారదోర్ధవాదులు]

(అనుబంధము ౨? లోనిచరణము)

కృష్ణ —మిత్రమా! మిత్రమా! (అలింగన మొనర్చుకొనును)
ఉ ధన్యుడనైతి వైభవవదాన్యుడనైతి సదా తఃస్సరా
జన్యుడనైతి సర్వవిభు సన్నతిమాన్యుడనైతి యోగి మూ
ర్ధన్యుడనైతి నోద్విజకులాభరణా! నిను గాంచ నాకు నా
నన్యమహాప్రమోద మలరారె! యిదే సుదినంబు గాంచగన్ !

[ఆసనమున నుపవేశింపజేసి—విప్రులు మంత్రములు వరింప
రక్షిణి సురగళశముచుండి నీరొసంగ పాదములకడిగి—యా తీర్థ
మును శిరమున చల్లుకొని—రక్షిణీసత్యాదులశిరముల చల్లును—
సత్య రిచ్చవడును అంతఃపురాంగన లొసగు పుష్పగంధాదుల
నర్పించి—ధూపగీపాదుల పూజించి—హంసతూటకాత్పమున నుప
వేశింపజేసి] రక్షిణీ! రమ్మ! నీకును చెప్పవలయునా! (పాదము
లాత్తుదురు)

కుచే —(సంతోషపారవశ్యమున మైమఱచి) కృష్ణా! కృష్ణా!

కృష్ణ —సందియమేల! సఖా! నీకును నాకును నిక భేదమున్నదా!
ఆహా!

చ కలిగె పురాసమార్జితసుకర్తఫలంబున పాపపాలివే
తొలగంగచేసె కల్గెడు ప్రతోషశుభంబుల కిద్దియేకదా

సలితకారణం బనఘ సత్తమ ! నీదగుదర్శనంబె నా

కిలను త్రికాలయోగ్యతను నివ్వదె ! నాదగుభాగ్య మల్పమే !

మిత్రమా ! వివాహముచేసికొంటివా ? భార్య (సత్య వైపు

చూచుచు నించుక మందహాసమున) అనుకూలవతియేకదా !

సుతానలాభ మేమైనకలిగినదా !

కుచే — ఇరువదియేడ్లరు !

కృష్ణ — ఇంట నందఱకును నామోదమేకదా ! మిత్రమా !

చ కుశలమె నీకు ? నీసుతులకు మఱి నీసతికి శుభంబె ? శ్రీ

వశలయి పుత్రికల్ పతినివాసములందు వసింతురే ? సదా

పశువులు గోవ్రజంబులును పాల నొసంగునె ? శిష్యు లాగమా

భ్యసన మొనర్తురే ? జపతపంబులు విఘ్నములేకసాగునే ?

కుచే — అంతయు పరమామోదము అంతయు నానందము

చ భయముల బాప నిర్భయశుభంబుల పెంప ఖలాళి నొంప పె

న్రయమున నీకృపామహిమరాజిలుచుండఁగ భక్తపాలికి

భయ మెటుకల్లు ? దివ్యతరవర్ష జలంబులు పెంప సప్యసం

దయమున కెట్లు కల్లు రవిజాతఘనాతపబాధ ! మాధవా !

కృష్ణ — మిత్రమా ! ఎంత కృశించితివి ! (దేహము నిమురుచు)

చ అలసితివో తపంబుల ? ననారతకర్తల గ్లాని నందితో ?

కలచు కుటుంబభారమున గాసిలితో సతతోపవాసముల్

సలిపితి ? నీశరీరము కృశంబయె నెంతయు చిక్కినాడె వో

కలుషవిదూర మిత్రమ ! వికాసము లే దదియేమొ తెల్పవే !

కుచే — కృష్ణా ! నందనందనా ! చిక్కితి సంపూర్ణముగ చిక్కితి

డి చిక్కితి నింద్రియంబులకు చిక్కితి భ్రాంతిమయాంధకారత

చిక్కితి సంసృతిన్ నొలసి చిక్కితి క్రోధమదారిపాలి

చిక్కితి జన్మమృత్యువుల చిక్కితి నీ దగుమాయ కింక నా

చిక్కుల బాపి యన్నిటికి చిక్కకయుండ ననుగ్రహింపవే !

కృష్ణ.—సఖా! గ్రాసవాసములకు నీకుటుంబమున కేమియు లోపము కలుగదుకదా! మాశిశుపాలుఁడు నీవిద్యకు తగినసత్కారము చేయుచుండెనా?

నార —మీశిశుపాలుఁడెనా? చక్కనిసత్కారముచేసెను నీమిత్రుఁ డగుటచే నయోమయశృంఖలముల నలగరించి, నీజన్మస్థాన మును దర్శించుభాగ్యమును చేకూర్చెను.

కృష్ణ —మిత్రమా! పూర్వము మనము సాందీపమునిచెంత విద్యాభ్యాసముచేయుచు గడపినసంతోషకాలము జ్ఞాపకమున్నదా! లోకమున మానవునకు విద్యార్థిదశయే జీవితమునందట మిక్కిలి సంతోషకరమగుకాలముసుమా! ఆదినము జ్ఞాపకమున్నదా!

సీ తలనున్న బిందెల జలము పైఁబడుచుగా
సరకుసేయక మానిసతులు చూడ

జాగుసేయుసతుల చంపవచ్చినపతుల్

కదలక కృత్యంబు వదలి నిలువ

జనని యంకమువీడి చని యేడ్చుశిశువుల

పాలిచ్చి ధేనువుల్ మనువుచుండ

జననికారిన్యత కని మొఱవెట్టినా

వత్సముల్ మానులజ్జ నిలువ

గీ పౌర్ణిమాచంద్రు కిరణముల్ ప్రతిఫలించ

పారునెలయేటికలకలధ్వానములె చూ

పశ్యతియు కాగప్రకృతిగర్భమున నాడు

మురళివాయించు చిత్రంబు మరచినాఁ?

ఆదినము? మనగురుపత్ని మహల నర్యాముల కింధనములకై బంప, మనమాటలచే నాలస్య మొచ్చుటయు, అచ్చట—

సత్య.—గొల్ల వారిండ్ల వెన్నపాళ్ళి గడలహరించుటయు,

నార —మోహిని సంపి పరాభూతి నందుటయు—

కృష్ణ —గాఢాంధకార మావరించుటయు, కుంభవృష్టి కురియుటయు
నిప్పటికిని కనులకు కట్టినట్లున్నది అబ్బ! ఆయురుములు—
ఆమెఱుపులు తలచుకొన్న నిప్పుడును యొడలు పులకరించు
చున్నది

కుచే —నిక్కము భవాంధకారమును చూచి, పరువెత్తి, సనకాది
మునివరేణ్యులమానసగుహలలో దాగు నీకది భయాపహము
కాదా!

కృష్ణ —సత్యా! జాంబవతీ! ఆవింజామరల గైకొని వీవుఁడు నామిత్రు
నకు మార్గాయాసమైన బాయగలదేమో!

సత్య —జీవితేశ్వరా! ఇందలు చేటిజనులున్నను నేనే—

నార —ఔను నీవే—సత్యాదేవీ! నీవెంతధనము వెచ్చించినను నిట్టి
భాగవతశేఖరుని నేవాభాగ్యము లభించునా! వీవుము సంగో
చింపకుము

కృష్ణ —మిత్రమా! అపుడు నేను చలికి తాళజాలక వణంకుచుండ -
సత్యా—అప్పు డీమహానుభావుఁ డేమొనర్చెనో యూహింపఁ
గలవా? దుక్తిణీ! నీవు? మునీంద్రా! అప్పు డితఁడు జీర్ణవస్త్రుఁ
డయ్యును తనయేకవస్త్రము నొసంగి నన్ను రక్షించెను!

నార.—ఆహా! వస్త్రాపహరణవిషయమున నీనేర్పు గోపికల నడిగిన
తెలియఁగలదు

కృష్ణ.—మిత్రమా! బాల్యసఖుఁడవుకదా! రాక రాకవచ్చితివి! నా
కొఱ కేమైన తెచ్చియుందువు? ఏదీ యిట్టిము

కుచే —కృష్ణా! కృష్ణా! ఏమి నీభక్తవాత్సల్యము! ఎంత దొంగవు
కృష్ణా!

సత్య — ఇదొక్కటిమాత్రము నిక్కము దొంగతనము నాథున కుగ్గుతో పుట్టినది బాల్యమందే గోపికలిండ్ల వెన్నపాల్చిగడల నపహరించెను—పిదప గోపికలవస్త్రములు!

నార — సత్యాదేవీ! ఎంత పాఠవడితివి! ఆభక్తివర్యునియందైత మది కాదు ఈగోపాలకృష్ణుడు నిక్కముగ చోరుడే ఈవేద చోరుడు భక్తిమై తన్ను భజించువారిపాపములన్నియు నపహరించు నాశ్చర్యచోరుడు

కృష్ణ — మిత్రమా! ఈరుక్మిణీసత్య లున్నారని చూ సందియము! సుగోచింపకుము వారన్యులుకారు (ఉత్తరీయమునుగొని—కనుల కిద్ది—శిరమున నుంచి—తనపీఠాంబరము నాతనికి ధరింప చేయును)

నార.—ఆహా! ఏమి యాయుత్తరీయభాగ్యము! చినిగి, మలినమై యీకాంచనచేలుశిరమున ప్రకాశించెగా!

కృష్ణ — (ఉత్తరీయమునందలి మూటనువిప్పి) ఓహో! యడుకుల గెచ్చితివా? రుక్మిణీ! రుక్మిణీ! ఈయడుకులకై నేనెన్నిదినంబులనుండి వేచియుంటి నో యెఱుంగుదువా! (పిడి కెడు గైకొని భుజించును)

రుక్మి — (జనాంతికము) ఆహా! ఏమి యాయడుకులభాగ్యము? ప్రాపంచికునిరీతి యీసర్వేశ్వరుడడుకుల నుతింపసాగెగా!

సత్య — (జనాంతికము) అది యడుకులభాగ్యముకాదు గొల్లవారిండ్లజనించుటచే నాథుడెన్నడును నడుకుల చవిచూడని భాగ్యము!

కృష్ణ — ఆహా! ఎంతరుచికరముగ నున్నవి! మిత్రమా! యివి స్వయముగ నీయర్థాంగియే రచించెనా! సుగోచింపకుము దీన నారాఘవుడు సంతృప్తిపండగలడు (మఱల భుజింపజోవ)

రుక్మి.—(కరమును గ్రహించి) ఆగుఁడాగుఁడు మిత్రుఁ డొసంగిన
వానిని మీభార్యల కొసఁగకయే మీరు భుజింపనగునా!
అందును మాచెలియలు వామాక్షిదేవి పంపినవికావా!

సత్య — ఇదియేమి రుక్మిణీ! నాథుఁ డత్యాదరమున భుజించుచుండ
వలదందువా! గొల్లవారిండ్ల జనించుటచే నాథుఁ డడుకుల
నెటుంగకున్నను రాజపుత్రివగు నీవును నెటుంగవా! రమ్మ
నామందిరమునకు వలయు నేని—

నార — ఒసఁగెదవా! సత్యాదేవీ! ఆయడుకులు సామాన్యములని తలం
చితివా? పరమపతివ్రతాశిరోమణియైన వామాక్షిదేవి మానస
హోమగుండమున జనించినవి బాలభక్తాగ్రేసరుఁడగు రాఘ
వుని నవభక్తి మర్దితములైనవి! సర్వలోకశరణ్యుఁడగు నా
సర్వేశ్వరుని నివేదనచే కృతార్థములైనవి

నీ వేడితప్తంబులై వీడి మోహపుత్రెఱ

మొనయు సత్వమయంపుమూర్తు లివియె,

బాధించి మర్దించి ప్రసాదించినవారి

కాహార మిడి బ్రోచు యనఘు లివియె,

దధిని పాలను నీట తగజేరి సఖ్యత

కలసి వర్తించు నిష్కులుఘ లివియె,

ఘనులకోరక ధనఘనులనుకోరక

హరికృప పెరుగు మహాత్ము లివియె;

గీ యట్టియడుకుల పిడికెడు నారగించి

భవ్యవై భవసౌఖ్యసంపదల నొసఁగె

మఱల భుజియింప శౌరియే భక్తునిట

దాసుఁడై నేవఁజేయుచు తనరవలదె!

కృష్ణ — మిత్రమా! తృప్తుఁడనైతి! ఈయడుకుల కింతపాలు—

కుచే —కృష్ణా! ఈద్వారకయందలిపాలన్నియు నీపాలైయుండ నాకు
పాలెట్లు లభించును?

రుక్మి —నాథా! ఆభక్తవర్మ్యఁ డొసంగతగినదంతయు నొసంగియే
యున్నాఁడుకదా! మఱల నింకేమొసంగఁగలఁడు?

సత్య —బాగున్నది మనయింట పాలేలే! ఆవీడపాలు నర్థించుటకు?

నార —సత్యాదేవీ! ఇంకిను తెలియఁజాలవా! ఆపుండరీ కాక్షిఁ డర్థించు
పాలు వేరు నీవు భావించుపాలు వేరు

నీ 'శృతి' ధేనువులచెంత చెలఁగుచుండెడిపాలు

దోగ్ధగోపాలుచేఁ దోచుపాలు;

సంసారబంధముల్ సడలినపగనుపాలు

మోక్షమైననొసంగు ముక్తపాలు;

మిన్నుమన్నులకేకమిత్రతకనుపాలు

వైకుంఠభాండాఽస్తి నెఱుఁగుపాలు,

తనవాట తనువీడుతటి పెంట చనుపాలు

ప్రేమవాహినీయిట్టి వెలయుపాలు,

గీ రంగులన్నిటరంగారి పొంగుపాలు

నీ కగమ్యమై తోచక నెగడుపాలు

పాలు గోపాలు కనఁజాలు పాలు పరమ

భక్తి నాత్మార్పణ మొనర్చుపాలు భామ!

కృష్ణ —మిత్రమా! నన్నెప్పుడైన స్మరించుచుందువా! నీవనవరతము
నాహృదయకుహరమున మెదలుచునే యుందువునుమా!

కుచే —నేనొక్కఁడనే! కృష్ణా! ఈకదనాల్లాభువనములను నీ
హృదయకుహరమున మెదలుచునే యుండలేదా!

నార —సత్యాదేవీ! యిప్పుడైన భక్తితత్వము నెఱింగితివా! ఆహరా
త్పరునకు వీరు వారనుభేదము లేదు

సీ 'వేదశాస్త్రాధిక'విప్రవర్యుండైన
 భువినిసీచుండైన మూర్ఖుండైన
 యుత్తమోత్తమభూసురోత్తముండైనను
 కేల నంటగరాని మూలండైన
 మహితసామ్రాజ్యైకమండలేశ్వరుండైన
 పిడికెడన్నములేని బీడండైన
 బహుళప్రేమాధికభక్తవర్యుండైన
 వధియింప నేతెంచు వైరియైన

గీ నవని నెవ్వఁడు కాని తన్నధికభక్తి
 'పాహి! మాంపాహి' యని వేడవచ్చెనేని
 వాఁడె మిత్రుండు పుత్రుండు బాంధవుండు
 భక్తవర్యుండె దైవంబు మాధవునకు!

రుక్మ — నాథా! మిత్రసందర్శనమహానందమున నామిత్రునిమార్గా
 యాసమును మఱచితిరి!

కృష్ణ — ఔను! దేవీ! నీవుపోయి యభ్యంగనమునకై సర్వమును
 సిద్ధమొనర్చుము సత్యా! నీవు పక్కాన్నముల నాయత్తమొన
 రింపుము! మిత్రమా! రమ్మ! (దండమును గ్రహించి—
 తిన్నగ నడిపించుచు) తిన్నగరమ్మ అయ్యో! ఎంత కృశించి
 తివి ఇక నీకాయాస ముండదు లెమ్మ కష్టములు బాధింపవు
 లెమ్మ నీసతీసుతులవిషయ మడుగ మఱచితికదా! భోజన
 సమయమును వచింతువంటలెమ్మ. ఆహా! ఎంతసంతోషము

(అనుబంధము ౨౮)

(అందఱును నిష్క్రమము)

మూడవరంగము కుచేలుని గృహసామీప్యప్రదేశము

[ప్రవేశము కుచేలుడు పీఠాంబరధారియై మణిభూషణహారాద్యలంకరితుడై]

(అనుబంధము. ౨౯)

కుచే — ఆహా! నేనెట్టిధన్యుడను ఆగోవిందుని దివ్యవంగళమూర్తిని ప్రత్యక్షముగ దర్శించి నేవించుభాగ్యమును గాటిని పాము నాసతీమణియు, తనయులును నేను ద్వారకనుండి సంపదల మూటకట్టుకొని వత్తునని సూతసమున నుండుకుకాబోలు! ఎంతవెట్టివారలు! ఆముకుందుని దర్శనచందమున నా కతుచ్చ తరసంపదలవిషయమై జ్ఞాపకమైన నుండునా యని యోచింపరైరి! ఆహా! యిది మాకుటికప్రాంతముకాదా!

సీ సంచరింపవదేము చారుదర్శంగురా
 నతశిరగబులునైన హరిణచయము?
 పలుక రావేలకో 'స్వాగతం భవతు తే'
 యని పిల్చురాజకీరాళు లిందు!
 కనుపింపరేలకో కాంతమరాళాంగ
 నాపరివృతముని నాతులిందు
 ఎదురురావేలకో హృదయవేదస్తవ
 పాపనసుతశిష్యపాళి నేడు?

గీ నటవినేవకకోటివిహారమేల?
 గజతురంగాదు లిందు రాకతమదేమి?
 కనులు కానరావో? భ్రాంతికల్పితంబో?
 మాయయో? కృష్ణనీదివ్యమహిమయేమో?

నేనిందు పొరవడలేదుకదా? ఇందు నాకు? రములేదే? (యవనికనెత్త దివ్యతరమణిమయసౌధము కాన్పించును) ఆహా! యిది యేమి? మణిమయప్రాకారకుడ్యములచే నవరత్నస్థగితనానాసాలభంజి

కలచే నలరారు ద్వారబంధములచే చేటిజనసహస్రముచే నలరారు
 నీదివ్యతరప్రాసాద మెవ్వరిది ? ఇదియు మాశ్రీకృష్ణనిమందిరమును
 బోలియున్నది ? (ప్రవేశము సేవకుడు) నాకుటీర మెందున్నదో !
 యితనిని ప్రశ్నింతునా ? అతడేమి భావించునో ? అయ్యా ! నిన్ను
 చూడ నీమందిరోద్యోగినలె కాన్పించెడిని ఈప్రాంతమున నొకజీర్ణ
 కుటీరముండుట నేచూచినట్లాపకము ! దయయుంచి యది యిప్పు
 డెందున్నదో వచింపగలవా ?

సేవ — బ్రాహ్మణోత్తమా ! యిందెట్టికుటీరమును నేనెఱుంగను ఇది
 మాప్రభునిప్రాసాదము ! ఇందు మిముఁబోలుద్విజసత్తములకు
 చక్కనిసత్కారము కలుగఁగలదు విచ్చేయుఁడు మందిరాభ్యంతరమునకు !

కుచే — అయ్యా ! ఊమింపుము నాకేల సత్కారము ! తెలిసియున్న
 నాప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరమిట్లు లేకున్న నాదారిని నే బోయెద !

సేవ — స్వామీ ! విధిలేదు ! మీరు మందిరాభ్యంతరమునకు రానే
 పలయు ద్విజు లెవ్వరువచ్చినను సరియె సమర్యాదగ లోనికి
 కొనిరావలయునని యాజ్ఞయైనది

కుచే — నీప్రభునియాదరణ కెంతయు సంతసించితి అయిన పథశ్రాంతుఁ
 డనై యీజీర్ణచేలములతో నీప్రాసాదమునకుఁ రాజెల్లునా ?

సేవ — ఆర్యా ! మీకేమియు నున్నాదము కలుగదుగదా ?

కుచే — ఏల ?

సేవ — లేకున్న మీరు ధరించినవి దివ్యతరపీతాంబరములుగాక, జీర్ణ
 చేలములగునా ?

కుచే — (పరికించుచు దిగ్భ్రాంతుడై) ఆహా ! యిదియేమి ? నాజీర్ణ
 చేలములు దివ్యతరపీతాంబరము లెట్లయ్యె ! (చేతులు చూచి)
 ఈభూషణము లెచ్చటివి ? (తలనున్నపాగాదీసి) ఈదివ్యాం
 బర మెచ్చటిది ?

సేవ — ద్విజసత్తమా ! ఇంక నైన లోనికిరండు !

కుచే — అయ్యా ! నేను దూరదేశమునుండి యిప్పుడే వచ్చుచున్నాను !
ఇంకను నాభార్యాపుత్రులనైన చూడలేదు. కాన—క్షమింపుము.

సేవ — అది కానిపని ఆగుదు మాదిన్ని ప్రభువుగారిని పిలుతును.
ప్రభూ ! ప్రభూ ! [ప్రవేశము రాఘవుడు - సముచితవస్త్రాలంకృతుడై - దివ్యాభరణభూషితుడై]

కుచే — (స్వగతము) ఆహా ! నాకనులకు భ్రాంతికలుగదుకదా ! వీడు మారాఘవుడు కాఁడా ? అయిన—?

రాఘ — (కుచేలుని చూడకయే) సేవకా ! విషయమేమి ?

కుచే — (స్వగతము) కింరస్వరమును నదియే ! సందియములేదు కాని-

సేవ — దేవా ! నేనెంత ప్రార్థించినను నా బ్రాహ్మణోత్తముడు—

రాఘ — ఏదీ యాద్విజచంద్రుడు ? (పరికించి - సంతోషమున) ఆహా !
ఏమి నాపుణ్యము ! జనకా ! జనకా ! (నమస్కరించును)

కుచే — తనయా ! తనయా ! నీవు మారాఘవుడవేనా ? (పరికించి -
యాలింగన మొనర్చుకొని) తనయా ! అయిన నిదియేమి ?

రాఘ — జనకా ! ఆవిషయ మావలించితు ! తొలుత మీకై పరితపించుచు కృశించుచున్న మంజునని కీసంతోషవార్తఁ దెలుపనిండు ! అమ్మా ! అమ్మా !

[ప్రవేశము ! వామాక్ష సర్వాలంకారశోభితఁడు - వెంట చేటి జనులనుసరింప]

కుచే — ఆశ్చర్యము ! ఆశ్చర్యముపై నాశ్చర్యము !

రాఘ — రమ్మ ! రమ్మ ! అతిథి యనుచుంటే అతిథిసత్తముడు గచ్చి
యున్నాడు రమ్మ పూజింపుము

[వామాక్షి - పరికించి - సంతోషమున నమస్కరించును]

కుచే — దేవీ ! లెప్పు ! ఈవేషమేమి ? ఈధూషణము లెచ్చటివి ? ఈ మందిర మెవ్వరిది ?

రాఘ — మనదే —

కుచే — ఈదివ్యప్రాసాదమా ! ఈనేవకసహస్రములు ?

రాఘ — మనపరివారమే !

కుచే — దేవీ ! మీ కీసంపద లెట్లు ప్రాప్తిం చెను ?

వామా — నాథా ! మొన్న భౌమవారమురాత్రి - మనకుటీరము ననే దర్భశయ్యలపై శయనించితిమి ప్రాతః కాలమున చూతుము కదా హంసతూలికాతల్పములనుంటిమి మనకుటీరమున కుమారి దివ్యహర్ష్యరాజ ముండెను ఏమూలచూచినను ధనరాసులే ఎందుచూచినను నేవకబృందమే ! ఈనేవకులప్రశ్నించితిమి కాని వారెల్ల నిది యాగోవిందునిమహిమయనుటకన్న వేరు నచింపరైరి !

కుచే. — ఇది యాలీలామానుషవిగ్రహునిమహిమ యనుటకు సంది యములేదు ఆభౌమవారముననే నే నాపరాత్పరునిదర్శించితి ! ఆరాత్రియే నేనును హంసతూలికాతల్పమున శయనించితి ! అక్కటకటా ! కృష్ణా ! నందనందనా ! నేను నాయథాంగి పలుకు లాలకించి, దారిద్ర్యబాధల ననుభవింపజాలక నాతన్ని వేడికోలు ననుసరించి, నీచెంత కరుదెంచితినినియా నన్నీతుచ్చ తరై హి కసంపదల ముంచి, బాధింప నెంచితివి ? పరమపురుషా ! ఐశ్వర్యమదమత్తుండనై, భోగాసక్తికి మనమున తావొసుగి నీచరణనలినసాన్నిధ్యదూరుడై భ్రష్టుడగుక్రూరశిక్ష నాకేల యొసంగితివి ! అయ్యో ! ధనమదాంధునకు నీసాన్నిధ్యము చేరవలయునన్న సూక్ష్మతరమగు సూది మొనయందలి రంధ్ర

మును మదేభము చొరప్రయత్నించినట్లేకదా! అయ్యో!
నాకింకేమిగతి? నేనేమరథామొనర్చితి? ఏకాలుష్యమునకు
మనమున తావొసంగితి? కృష్ణా! నందనందనా! (లోన - అను
బంధము 30)

రాఘ — జనకా! నారదమానీంద్రుఁ డరుదెంచుచున్నాఁడు
(ప్రవేశము! నారదుఁడు - అనుబంధము 31)

నార — (అందఱును నమస్కరింప) కల్యాణవస్తు! కుచేలా! యిది
యేమి? ద్వారకనుండి సంపదలమూట కట్టుకొనివచ్చితివా!
కుచే — మునీంద్రా! అదియ నాయపరాధము! అదియే తొలిజన్మ
మున నేనొనర్చినపాపముల కాకరాత్పరుఁడు విధించిన ప్రాయ
శ్చిత్తరూపశిక్ష!

నార:—కాదు - కుచేలా!

మ జలధిఁ చెరునదీనదంబుల పడదేభముఁ లేని రీ
తి లవంబైనను నీకు కృష్ణునకు నెంతె భద మొప్పారదో
జ్వలితానందద! భక్తజేఖర త్రిలోకేంద్ర్యుఁడౌ నీకు నే
వలనఁ మాదృశులెల్లఁ జాలుదురె? పాదాంగుష్ఠముఁ పోలగన్!
(లోన - అనుబంధము 31 చరణము)

రాఘ — అది యెవ్వరువచ్చునది? యోగినివలె నున్నది?

[ప్రవే! మోహిని - విరాగినియై - అనుబంధము]

మోహి — మునీంద్రా! అభివాదనములు! మహాత్మా! అభివాదన
ములు

నార — వాసుదేవానుగ్రహప్రాప్తిస్తు! మోహినీ! ఈవేషమేమి?

మోహి — సుయమింద్రా! ఇదయే నాకానందదాయకము

[లోన కలకలము! ఆక్రందనధ్వనులు]

కుచే.—రాఘవా! లేమ్ము! లేమ్ము. ఎవ్వరో యాక్రందనమొనర్చుచున్నారు. పోయి వారికి సాయమొనర్తుము [రాఘవుడు నిష్క్రమము. కుచేలుడు పోబోవ - నారదుఁ డాపి]

నార —ఆగుమాగుము! కుచేలా! అది కరటకశాస్త్రిగృహము అతని పాపములకు ప్రాయశ్చిత్తముగ - యన్యాయమొనర్చి సంపాదించినమణివిరతితో - ధనరాసులతో సకుటుంబముగ నాతని గృహ మగ్నిహోత్రునిపాలైనది దాని నణంప మానవమాత్రులచే కాఁజాలదు.

కుచే —అయిన నాపరాత్పరుడే దిక్కు! సకలసంతాపవారణా! వైశ్వానరస్వరూపా! సమస్తయజ్ఞయాగాదిక్రియా కర్తసాక్షి! శాంతింపుము శాంతింపుము! కృష్ణా! గోవిందా! ఆనందస్వరూపి వగు నీ వీబ్రాహ్మణకుటుంబమునకు చందనశీతలుడవుకమ్ము! నాకానందమును గూర్చుము! సర్వసాక్షి! జలజాప్తా!

మ వెలుగై యాంతరబాహ్యకార్యపదవీవీఘ్రగల్గుండవై
యలనాత్మీయవిభాప్రభావమున నావేశించి సంధర్తవై
కలితామ్నాయప్రసూనకర్తచయయు క్కంతస్వరూపుండవౌ
జలజాప్తా! భువనైకబంధో! ద్విజనశ్రాంతంబు కాపాడవే!

రాఘ —(ప్రవేశించి) జనకా! అగ్ని శాంతించినది! బ్రాహ్మణకుటుంబము రక్షింపఁబడియె!

[ప్రవేశము! కరటకశాస్త్రి శృంఖలాబద్ధుడై - యిరువురు భటులచే నీడ్వబడుచు]

నార —ఓహో! సోమయాజిగారు! యిదియేమి? తాము రాజేంద్రుని యాస్తానవిద్వాంసులే! ప్రధానపురోహితులే! మీ కేల యీ నిర్బంధము?

మోహి — మహాత్మా ! ఇతఁడు భార్యప్రేరితుడై ప్రభువీర్తమును
నపహరించెను దానికై శిక్ష నందనున్నాఁడు.

నార — కుచేలా ! యితఁడు నీవైరి ! యితనినుండియే నీకిన్నికష్టములు
కలిగె ! అట్టివాఁడు శిక్షనందనున్నాఁడు. ఏమందువు ?

కుచే — మునీంద్రా ! ఇతఁడు నాకు వైరియూ ! ఇతఁడు తనకే — తన
మోక్షసంస్థికి వైరియై పాపమార్జించుచుండెకదా యని
చింతించుచుంటికాని, యితనియెడ ద్వేషభావము నాకెన్నఁ
డును లేదు.

నార — (స్వగతము) భళి ! కుచేలా ! నీవిపుడు సంపూర్ణముగ ధన్యుఁ
డవు

కుచే — భటులారా ! యితనికి విముక్తసాధనముకలదా ! యితనిఁగ
ముగ నేనీ శిక్షననుభవించిన — !

సేవ — స్వామీ ! ఇతఁ డపహరించినయిరువదివేలవరహాలనొసంగిన
నితనికి విముక్తి కలుగఁగలదు !

కుచే — అంతయేనా ! పరాత్పరా ! ఇదియూ నీసంకల్పము సేవకా !
నీ వీరాజభటుల కిరువదివేలవరహాల నొసంగుము పాపము వీరు
బీదవారు కాఁబోలు. వీరిగృహకృత్యమునకు వలయుధనమును
పారితోషికముగ నొసంగుము (భటులు సేవకులు నిష్క్రమము)

నార — కుచేలా ! ఇప్పుడైన ధనమునకును నుపయోగముండు తెఱింగి
తివా ! సంపదలును మోక్షసాధనమునకు పారంపర్యముగనైన
హేతుభూతములగునని సత్యాదేవివాదమునందలి యాదార్థ్య
మును నిరూపించుటకై యే యాసర్వేశ్వరుఁడు నీ కీయైశ్వర్య
మొసంగె !

రాఘ — జనకా ! ఈపారునిగృహము నిర్దగ్ధమయ్యెకదా ! ఇంక —

కుచే — బౌను ! రాఘవా ! ఈ బ్రాహ్మణేంద్రునకు నూతనగృహనిర్మాణమునకు వలయుధన మిప్పింపుము.

వామా. — నాథా ! నూతనభవననిర్మాణమగువఱ కీతః డెందుండ వలయు !

కుచే — నిక్కిము ధర్మసహాయినీ ! చక్కగ జ్ఞాపక మొనర్పితివి ! శాస్త్రి గారూ ! తమగృహము నిర్మింపఁబడువఱకు మాగృహమున తమసాన్నిధ్యభాగ్యము నొసంగ వేడువాఁడ !

కర — వలదు వలదు - మహాత్మా ! కుచేలా ! వలదు (పాదముల మీదఁబడి) నాకు సౌఖ్యము వలదు గృహము వలదు ఏమియు వలదు నేపరమపాతకిని ! నీవనుగ్రహింతువేని నాయపరాధముల మన్నింపుము పశ్చాత్తాపకూపమునుండి యుద్ధరింపుము భక్తియోగ ముపదేశింపుము దాసునిగ స్వీకరింపుము ఇదే నాతనుప్రాణముల నీకర్పించితి !

కుచే — సోదరా ! లెమ్ము ! నీపాపముల తప్పక నాపరాత్పరుఁడు తమిం చును సర్వప్రాణులును నానారాయణస్వరూపులేకదా !

నార — ద్విజచంద్రమా ! లోకమున మానవుల నుద్ధరింపవలయు నన్న భక్తికన్న సులభమగుమార్గము లేదు.

సీ శ్రీరాగదయితుని చేరి యొక్కెడ నిల్పు

భక్తికన్న సులభపథము కలదె ?

తోడిప్రాడలులేని రేడు ప్రాపింపఁగ

భక్తికన్న సులభపథము కలదె ?

ఇందిరాకల్యాణి యెఱుంగని హరిచేర

భక్తికన్న సులభపథము కలదె ?

లోక మోహనమాయులోన దర్శింపఁగ

భక్తికన్న సులభపథము కలదె ?

గీ చిద్రసావేరితమనోజ్ఞచిత్రరూపుఁ
బడయ భక్తికన్న సులభపథము కలదెఁ
ముక్తి భూపాల గోపాలమూర్తిజేర్ప
పరమభక్తికన్న సులభపథము కలదెఁ

[ప్రవేశము! దీక్షితుఁడు! కృష్ణభావ మొనఁగుచు]

నార — దీక్షితా! నీ కీకృష్ణభక్తి యెట్లలచడిను ?

దీక్షి — సుందరాక్షి పుణ్యముచే

కుచే — కుమారా! యిటురప్పు నీవనరతకృష్ణభావ ముడవే
యగుదువేని సుందరాక్షి తప్పక నీయది మీ యగు

మోహి, కర — మహాత్మా! చూ కాంఠాత్పరుని దర్శించుభాగ్య
మెన్నటికైన కలుగునా!

కుచే — తప్పక కలుగును! దృఢభక్తివేడిన తప్పక నా కాంచనచేయిఁడు
దర్శన మొసంగును

శ్లో కల్యాణం నః ప్రభూతం కలయతు కలితాలాసనీరేజబాలా
లీలాజాలానుకూలాశిరకరకలా భానుమాలావిభోలా
ఏషా శేషాహితోషా ఖలనిచయముషా కాస్తుభోవేతధూషా
ముద్రా భద్రా వినిద్రామురహరణవిధౌ కాపి కారుణ్యపూర్ణా!

[ప్రత్యక్షము దుర్జినీసన్యాసమేతుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి]

[అందఱు నమస్కరించి - హారతి నొసంగుదురు]

(అనుబంధము)

మంగళము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఈపద్యము పొరబాటున ముద్రింపబడదయ్యె దీనిని 24 పుటలో
1-వ పజ్జీ—“రించినట్లు ప్రకాశించుచున్నాడు” అనుటయైన పదప
చేర్చవలయు

సీ తనకన్నజీర్ణమై చినిగి మోకాలైన
దాటనిమలినవస్త్రంబు గట్టి
భవ్యమై ముడుతలవడియు తా నగుమోము
సరళమై బ్రహ్మజేజంబు చాట
నిరతోపవాససన్నియతి కృశించియు
పూతమా తనువున బూది నలఁది
సంస్కార మెఱుంగక జడలుగట్టినకురుల్
సంసారసుఖముల చాటుచుండ

గీ తనువు మఱచి నృత్యమునేయుతటిని నైన
గాయములె భూషణాకృతి గ్రాలుచుండ
చేత తులసి మాలలదాల్చి చింతలేక
భక్తి యేరూపమును దాల్చి వచ్చె ననఁగ

అనుబంధములు.

1. నారదుడు రాగము - రూపక తాళము

మోహనమురళి - గోకులబాల - గోవర్ధనగిరిధారి - శౌరీ॥ మోహన॥
 రాధసుందరీహృదయవిహారి - బృందావనచనాసంచారిమురారి -
 నందకుమారా - నవనీతచోరా - మంధరగిరిధర - శ్రీవర - నరదా॥
మోహన॥

2 నారదుడు రాగము - మార్ తాళము - ఆదితాళము

సనకసనందనసేవ్యాపదా - హరి - సేవ్యా దా॥ సనక॥
 చందనచర్చిత - సుందరపక్షు - పీతపసవనమా - లీ॥ సనక॥
 కేళీచరణ - మణి - కుండలమండిత - ఇందునిభస్మిత శా - లీ॥ సనక॥

3. కుచేలుడు రాగమునాట - త్రి తాళము

నందనందన - ప్రణతచందన॥ నంద॥
 శబరీసంతతానుమోద - మునిజనా - గోపాలహరి - మానిలోల॥ నంద॥
 నారద - మానసాబ్జలోల - జలజాతాజాతవీల - జయ - జయ -
 గాయి - గాయి - మునిజనా - గోపాలహరి - మానిలోల॥ నంద॥

4 నారదుడు రాగము - భాగేశ్వరి

యదునందన - గోకుల - బా - లా॥ యదు॥
 మానిహృదయ - భేలనలీలా॥ యదు॥
 సారసభవనుత - చాలనుపాగడ - సత్కృపచే - బ్రౌహ్మ -
 తడవేటికి - వేదము - మహిమను - చాలదుకనఁగా - పీతవసన - వస -
 మా - లీ॥ యదు॥

5. మోహిని

కలరె - యీజగతి - నన్ను - బోలువారు|| కలరె||

మోహవాగురల్ మీరంగలఁడెనా -

శృంగార - మహిమ నిర - సింప ధర|| కలరె||

6 మోహిని.

నాదమే - సురుచిర - మురళీ - నినాదమే - యది|| సురు||

కోకిల - కాకలి - లలితమనోజ్ఞమై - సొలపులనించెడిగా -

సదమల - మదవతి - హృదయములలరె|| నాదమే||

7 మోహిని రాగము - పహిడి - తాళము బేక

సశరీరసుఖా - మొసంగ - మేలా -

విరస - లీలా - నిరసింప|| సశరీ||

ధనమణిభాగ్యా - సంపదలొసంగె -

వీరిడినై యిటు-త్రోయంగ - పాడియె|| సశరీ||

8. మోహిని తాళము - ధాధ్రా - రాగము - భాగవత్వరి

కాపాడు - మపరాధి - నేనైతి - గురునాథ|| కాపా||

వివరిత - మోహంబు - వెలయించితపచార -

మేనొనర్చితి-నన్ను-వీక్షింపుమోయనఘ|| కాపా||

బుధవినుతగుణశీలుఁడనియెఱుంగకిటుల -

మూఢచిత్తనునైతి - మోహంబువిడనైతి|| కాపా||

9. కవేల - మోహిని రాగము - జంఘూటి-వికతాళము

వనధినివాసా - వనజాక్షౌ - హరి -

శృతిభాసా - హరి - సరసిజనయనా|| వనది||

సామజసంతోష - కౌస్తుభమణిభూష -

సన్నుతశృతివేష-పండిత - పోషా॥

వనధి॥

10. నారదుడు. రాగము - సారంగ-చక్రమముతాళము.

మురళిగోకుల - నందకృష్ణా॥

మురళి॥

నందకృష్ణా - ఆనంద - కృష్ణా॥

మురళి॥

మాని - లోలా - శ్రీ - లోలా॥

మురళి॥

11. సాధవులు రాగము - ఇందోలా

గోపబాలా గోప - బాలా॥ గోపర్ధనగిరిధారి - శౌరి॥

గోప॥

మానిలోలా - విమలా - మధుతర - దరస్థిత - మంజులవదన॥ గోప॥

12 కుచేల - నారద

కరివరదా - విమలా - కమలానాథ॥

కరి॥

సారసాక్ష - శరణార్థజనావన - కేశవ - గోవిందా - ముకుందా॥

13. వాహుడి రాగము - కాలింగ

తగునా - యీగతిమసల - మనుకగరాదే -

కరుణామయ-మముబ్రోచిగన॥ కడుదీనులపై॥

తగునా॥

సమయము - కా-దా - మముఘనకృప -

మనుపగ - ఉడిగిన - క్రూరత - గా-భువనా - భరణా - రవ్వా॥

14. సాధవులు 11.వ పాటయే

15 సరోజిని

మోహన - గానంబే-మది - సురుచిర - మోహనగానంబే - మది॥ సురుచి॥

సరసహృదయముల - రంజనచేసెడి - సలలిత - మాధురి॥ గానం॥

16. నామాక్షి.

అకటా - కమలానాథా - కనుమా - కరుణాలో - దేవా॥ అక॥
 తనయుఁ - దినమణిభానుఁ - దయచేకొనరాదే - శౌరి॥ అక॥
 అతిథులకోగిర మొసఁగఁ - చేయఁగదె - లోకశరణ్యా॥ అక॥
 కడుదీనుల - కనరాదే - భరమా - మముబ్రోవఁ - శ్రీశా॥ అక॥

17 నారద సావరి

ఏవరున్నారహరీ - ఇలనీ - సరి॥ యెవ॥
 కరుణతోడనాశ్రితులకావగ -
 సరసిజాసనాద్యమరవందితనీ॥ సరి॥

18. కుచేల. మాల్ శాన్ రాగము

నారదాది - యోగివినుత॥ నార॥
 నిరతఘనా - నందా - సామగాన - లోల - విమలా॥ నార॥

19 కుచేల రాగము సారంగ

గోపాల - నుతవేద - శ్రీలోల - కృపరాదా -
 శ్రీనాథ - ఘనకరుణ - మనుషనిది - తటికాదా॥ శ్రీనాథ॥
 ఇదె - నిన్ను - వేడువాడ - మునివినుత - హతదురిత -
 ప్రణతోస్తి - యనుచుసదా - చరణ - నలిన - ములను - విడువ -
 మాయా - మేయ - నుతవేద - గోపాల - కృపరాద॥ శ్రీనాథ॥

20. ఆండలు. రాగము - మోహన.

పాలయగోకుల - బాలా - పాలయ॥
 కరుణాలోలా - భవనాపాల - లాలిత - లాలసభక్తజ-నాలయ॥ పాల॥

21. ఆంధ్రులు. తైపాటలానిచరణము.

మంధరధరధర - బృందవనచర - సదమల -
మదగజ - హృదయవిలోలా - విదళితదనుజ|| పాల||

22. ఆంధ్రులు భజన.

కావా - రావె - శ్రీ-గోపాల - బాలా - కృష్ణ|| కావె||
గోపాల - జయజయ - గోవింద - జయజయ -
పరమపావనా - కరుణనుగునుమా|| కావ||

23 కుచేల.

కృష్ణకృష్ణ - కృష్ణ - గోపాలబాలకృష్ణ!
కృష్ణకృష్ణకృష్ణ - గోవిందబాలకృష్ణ - ఆనందబాలకృష్ణ|| కృష్ణ||

24 కుచేల

రాధాకృష్ణలీల - తెలియ - రాధాకృష్ణలీల -
లేరు-దేవమానులు - ఆ - దేవమానులు|| రాధా||
ఆర్తపాలుడనిజనులు - హరిదేవదేవుడనిమునులు -
కననాకంఠై ననిజమరయా - హరిమాయా - నెలుగ లేరు -
దేవమానులు లేరు - ఆ - దేవమానులు|| రాధా||

25 నారద

నీదుకరుణా - లీలా - హరీ - మీరఁజాలగలరె|| నీదు||
గోవింద - నామ - మహిమా - హరీ - మీరఁజాలగలరే -
మాయా-నాటకంబుజగతి - మీరఁజాలగలరే|| నీదు||
కామక్రోధ - ములచే - కృష్ణా - దురహం - కారగతిచె
నాటకంబు - జగతి - మీరఁజాలగలరె|| నీదు||

26, 27, 28, కృష్ణ.

సంతసమాయె - మదిలో - కనగా॥ సంత॥

అంతరమందు - మిత్తుని - గాంచె -

కలిగెను - చాలా - మదిలో - కనగా॥ సంత॥

సాదరప్రేమ - సత్కృతిసలుపె - కలిగెను చాలా - భళిరా॥ సంత॥

29. కుచేల.

కువలయదళ - నీలంహరిం బాలం - భావయతా॥ కు॥

దళితదనుజసుకృతఫలం - కలితవిషయహాలాహలం -

బాలంభావయతా॥ కువ॥

30 నారద. రాగము - రవిచంద్ర

గో-పాల - బాల - గోపికాలోల - విమలా॥ గో॥

ఆనందమునిలోల - మురవైరిమారమణ

నిరుపమానందకరుణా॥ గోప॥

31 మోహిని

నాదబిందుకళాతీతనమోనమో -

వేదపందిత - శౌరి - నమోనమో -

మాని - మానస - లోలా॥ నమో॥

కార్యకారణస్వరూపా - నమోనమో -

భక్తమోక్షదహరే - నమోనమో -

మంత్రతంత్రస్వరూపనమోనమో॥

32. ఆందలు. మోహన - వికతాళము.

కమలా - నాభా - విమలవిభా -

కమలా - వాసా - కలుషహరా -

ప్రముదాభాసా - వరఫలదా - కమలానాథా - ఘనకరుణా
 కరివరదా - సురవినుతా - హరివదనా - మురహరణా -
 సురుచిర - నార - దాది-వందనీయ॥ శ్రీ॥
 సామలోల సాధుసాం - వేదలీల సారశీలా
 భానుజాలా మంధరధారణ - మౌనివిభావన
 కారణసత్కరుణాసు-బ్ర-హ్మణ్య గుడితాకమల॥

మం గ శ ము

